

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SREDIŠNJA BOSNA /SREDNJOBOSANSKI KANTON
Ministarstvo zdravstva i socijalne politike

ANALIZA STANJA SOCIJALNE ZAŠTITE

U SREDNJOBOSANSKOM KANTONU/KANTONU
SREDIŠNJA BOSNA S POSEBNIM OSVRTOM NA
UTJECAJ PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA SISTEM
SOCIJALNE ZAŠTITE

TRAVNIK, AUGUST 2020. GODINE

ANALIZA STANJA SOCIJALNE ZAŠTITE

U SREDNJOBOSANSKOM KANTONU/KANTONU
SREDIŠNJA BOSNA S POSEBNIM OSVRTOM NA
UTJECAJ PANDEMIJE KORONAVIRUSA NA SISTEM
SOCIJALNE ZAŠTITE

Izradu i štampanje ove analize omogućio je UNICEF BiH uz finansijsku podršku Vlade Švedske. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom dokumentu ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja UNICEF-a

Travnik, august 2020. godine

Analiza stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite izrađena je uz podršku UNICEF-a u BiH.

Stavovi, mišljenja, zaključci i preporuke iznesene u ovoj analizi u potpunosti su odgovornost autora analize.

Izrada Analize stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna rezultat je kontinuirane stručne saradnje Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB, centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite SBK/KSB, ustanova socijalne zaštite SBK/KSB, Ministarstva zdravstva i socijalne zaštite SBK/KSB i Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB.

U izradi Analize učestvovali su članovi ekspertne grupe:

- Alma Lisica, dipl. pravnica, zaposlena u JU Centar za socijalni rad Novi Travnik
- mr. Semir Softić, dipl. ecc, stručni savjetnik za finansijsko poslovanje u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB
- Marinela Marić-Šako, dipl. socijalna radnica, zaposlena u Zavodu za zaštitu mentalno invalidnih lica Bakovići
- dr. sc. Hamid Palalić, kantonalni inspektor socijalne zaštite SBK/KSB
- Anto Gavrić, dipl. socijalni radnik, pomoćnik ministra za socijalnu zaštitu SBK/KSB
- Ivan Ilijašević, dipl. socijalni radnik, zaposlen u Službi socijalne zaštite Kiseljak

Autori Analize stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu/Kantonu središnja Bosna s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite su:

mr. sci. Indira Mehić-Čejvan i dipl. socijalni radnik Mirjana Mehičić.

UVOD	16
1. SVRHA I CILJ ANALIZE	18
2. METODOLOGIJA	20
2.1 Metoda	20
2.2 Postupak prikupljanja podataka	20
2.3 Instrumenti istraživanja	22
2.4 Osnovni metodološki principi	22
2.5 Mjesto, vrijeme i uzorak istraživanja	23
2.6 Analiza podataka	24
3. PRAVNI OKVIR SOCIJALNE ZAŠTITE	25
3.1 Pravni okvir na nivou BiH	25
3.2 Pravni okvir na nivou Federacije Bosne i Hercegovine	27
3.3 Pravni okvir na nivou SBK/KSB	29
3.3.1 Pojam socijalne zaštite	29
3.3.2 Korisnici socijalne zaštite	30
3.3.3 Prava iz socijalne zaštite	30
3.3.4 Ustanove socijalne zaštite	30
3.3.5 Prava zaštite porodice s djecom	31
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	32
4.1 Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB	32
4.2 Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite	50
4.3 Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB	56
4.4 Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2017-2020. godine	59
4.4.1 Općinska izdvajanja za novorođenu djecu u SBK/KSB	83
4.5 Analiza kapaciteta socio-zdravstvenih ustanova i analiza ponašanja zaposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije	84

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA u okviru Analize stanja socijalne zaštite u SBK/KSB s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite	90
5.1 Rezultati anketnog upitnika za rukovodioce ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB	90
5.1.1 Rezultati istraživanja zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	94
5.2 Rezultati istraživanja za stručna lica u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB	99
5.3 Rezultati istraživanja za korisnike socijalne zaštite SBK/KSB	106
5.4 Rezultati istraživanja stanja i potreba djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite.....	114
5.5 Rezultati istraživanja za osobe koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja u SBK/KSB	126
6. ZAKLJUČCI	133
7. PREPORUKE	135

Pregled tabela u tekstu:

Tabela 1: Broj korisnika s područja SBK/KSB koji finansira Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	41
Tabela 2: Prikaz potrebnih stručnih radnika prema broju stanovnika	50
Tabela 3: Broj zaposlenih u centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite na području SBK/KSB	52
Tabela 4: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. godine.....	56
Tabela 5: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2017. godinu	57
Tabela 6: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2018. godinu	58
Tabela 7: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2019. godinu	59
Tabela 8: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2017. godinu	62
Tabela 9: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2017. godinu.....	64
Tabela 10: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2017. godini	66
Tabela 11: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu	67
Tabela 12: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu	69
Tabela 13: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2018. godini	71
Tabela 14: Ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu za 2019. godinu na području SBK/KSB.....	72
Tabela 15: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2019. godinu ..	74
Tabela 16: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2019. godini	75

Tabela 17: Pregled ukupnog broja korisnika i visine finansijskih izdvajanja za ostvarena socijalna prava u SBK/KSB	76
Tabela 18: Podaci o izdvajanju sredstava iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za prvih pet mjeseci 2020.	77
Tabela 19: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za prvih pet mjeseci 2020. godine.....	79
Tabela 20: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u prvih pet mjeseci 2020. godine.....	81

Pregled grafikona u tekstu:

Grafikon 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite	51
Grafikon 2: Izdvajanja za 2017. godinu po pravima (izraženo u KM)	63
Grafikon 3: Broj korisnika po pravima za 2017. godinu	65
Grafikon 4: Izdvajanja po pravima za 2018. godinu (izraženo u KM)	68
Grafikon 5: Broj korisnika po pravima za 2018. godinu	70
Grafikon 6: Ukupna izdvajanja po pravima za 2019. godinu (izraženo u KM).....	73
Grafikon 7: Broj korisnika po pravima za 2019. godinu	75
Grafikon 8: Izdvajanja po pravima za prvih pet mjeseci 2020. godine (izraženo u KM)	78
Grafikon 9: Broj korisnika za prvih pet mjeseci 2020. godine po pravima...80	
Grafikon 10: Pregled izdvajanja sredstava za socijalnu zaštitu iz budžeta SBK/KSB.....	82
Grafikon 11: Pregled broja korisnika po pravima iz socijalne zaštite koja se financiraju iz budžeta SBK/KSB.....	82
Grafikon 10: Novčana izdvajanja općina za novorođenu djecu u SBK/KSB	83
Grafikon 11: Spolna struktura rukovodilaca ustanova socijalne zaštite SBK/KSB	90
Grafikon 12: Spolna struktura rukovodilaca centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite.....	91
Grafikon 13: Da li su rukovodioci zadovoljni organizacijom ustanova u vrijeme pandemije	91
Grafikon 14: Postojanje plana o postupanju u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite u SBK/KSB.....	92
Grafikon 15: Da li su Vam se obratili nadležni organi vlasti u vezi s davanjem mišljenja i prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijalne zaštite?	92
Grafikon 16: Mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB	93
Grafikon 17: Evidencija o korisnicima, pravima i uslugama.....	94
Grafikon 18: Spolna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	95

Grafikon 19: Radni staž zaposlenika u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB	96
Grafikon 20: Obrazovna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politke SBK/KSB	96
Grafikon 22: Utjecaj pandemije na način rada ispitanika	97
Grafikon 23: Stepen zadovoljstva ispitanika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi.....	98
Grafikon 24: Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama	98
Grafikon 25: Zahtjevi za socijalne usluge u doba pandemije	98
Grafikon 26: Mišljenje zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB o trenutnom sistemu socijalne zaštite	99
Grafikon 27: Spolna struktura stručnjaka zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB.....	99
Grafikon 28: Vrijeme provedeno na poslovima socijalne zaštite (radni staž ispitanika).....	100
Grafikon 29: Stepen obrazovanja u ustanovama socijalne zaštite	100
Grafikon 30: Zadovoljstvo stručnih radnika radom ustanove u doba pandemije.....	101
Grafikon 31: Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama	101
Grafikon 32: Procedure rada s korisnicima tokom pandemije	102
Grafikon 33: Refleksija pandemije na mentalno zdravlje stručnjaka u socijalnoj zaštiti.....	103
Grafikon 34: Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju općinski organi	103
Grafikon 35: Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi.....	104
Grafikon 36: Mišljenje stručnih radnika o trenutnom sistemu socijalne zaštite na području SBK/KSB	105
Grafikon 37: Davaoci podataka za korisnike.....	106
Grafikon 38: Spolna struktura korisnika.....	106
Grafikon 39: Starosna struktura korisnika.....	107
Grafikon 40: Područje stanovanja korisnika	107
Grafikon 41: Obrazovni nivo korisnika.....	108
Grafikon 42: Kategorija korisnika socijalne zaštite	109
Grafikon 43: Refleksija pandemije na mentalno zdravlje korisnika	110

Grafikon 44: Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju gradski/općinski ograni	111
Grafikon 45: Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi	111
Grafikon 46: Zadovoljstvo korisnika organizacijom rada centra za socijalni rad u vrijeme trajanja pandemije.....	112
Grafikon 47: Zadovoljstvo korisnika zdravstvenim sistemom u SBK/KSB.	112
Grafikon 48: Uslovi za komunikaciju u domaćinstvu korisnika.....	113
Grafikon 49: Da li je stanje pandemije kod korisnika uzrokovalo dodatne potrebe koje se ne mogu zadovoljiti trenutnim utvrđenim pravima iz oblasti socijalne zaštite.....	113
Grafikon 50: Broj djece smještene u ustanove socijalne zaštite.....	114
Grafikon 51: Spolna struktura djece smještene u ustanove socijalne zaštite.....	115
Grafikon 52: Dobna struktura djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite.....	115
Grafikon 53: Obrazovni nivo djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite.....	116
Grafikon 54: Porodično porijeklo djeteta	116
Grafikon 55: Razlozi koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice/obitelji	117
Grafikon 56: Ima li u porodici još djece?.....	118
Grafikon 57: Ukoliko u porodici ima još djece, s kim žive?.....	118
Grafikon 58: Koliko dijete vremenski boravi u ustanovi?.....	119
Grafikon 59: Razlozi smještaja djece u udomiteljsku/hraniteljsku obitelj/porodicu?.....	119
Grafikon 60: U kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite?	120
Grafikon 61: Kojoj od kategorija prava iz socijalne zaštite dijete pripada?.....	121
Grafikon 62: Koliko često je dijete ostvarivalo kontakt s roditeljima u vrijeme pandemije?	121
Grafikon 63: Zadovoljenje potreba djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije.....	122
Grafikon 64: Odras pandemije na mentalno zdravlje djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite	122

Grafikon 65: Problemi djece smještene u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice vezani za online nastavu u doba pandemije.....	123
Grafikon 66: Utjecaj izolovanosti i zabrane posjeta u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije na djecu	124
Grafikon 67: Da li je po Vašim saznanjima dijete bilo/ili je trenutno zaraženo koronavirusom?.....	124
Grafikon 68: Utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djeteta smještenog u ustanove socijalne zaštite.....	125
Grafikon 69: Da li je stanje pandemije prema Vašim saznanjima uzrokovalo i dodatne potrebe djece s invaliditetom smještene u udomiteljskim obiteljima/hraniteljskim porodicama, odnosno socijalnim ustanovama?..	125
Grafikon 70: Spolna struktura osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB.....	126
Grafikon 71: Starosna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB.....	127
Grafikon 72: Obrazovna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB.....	128
Grafikon 73: Broj članova domaćinstva osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB	129
Grafikon 74: Da li osobe koje su ostale bez posla imaju osobe s invaliditetom u svom domaćinstvu?	130
Grafikon 75: Stambene prilike osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB	130
Grafikon 76: Visina prihoda po članu domaćinstva osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19	131
Grafikon 77: Iskazivanje socijalne ili druge pomoći koja je potrebna osobama koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19	132

Pregled slika u tekstu:

Slika 1:55

Spisak skraćenica:

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
SBK/KSB	Srednjobosanski kanton / Kanton središnja Bosna
BDP	Bruto društveni proizvod
HRBA	<i>Human Rights Based Approach</i> (Metodologija zasnovana na ljudskim pravima)
UNICEF	Fond za djecu Ujedinjenih nacija

UVOD

Profesionalni socijalni rad nastao je i razvio se iz stoljetne težnje i želje ljudi da iz humanih razloga pomažu i štite jedni druge, posebno one koji zbog različitih uzroka nisu u stanju sami zadovoljiti svoje potrebe. Socijalni rad od svog nastanka uključuje milosrđe, pomoć siromašnim i čovjekoljublje.

Socijalni rad je u svom daljnjem razvoju ulogu pomaganja dopunio i drugim ulogama, koje je kasnije razvio, kao što su: poticanje, razvijanje samosvijesti o ličnoj vrijednosti, razvijanje unutrašnjih snaga kod pojedinaca i grupa, mobilizacija snaga zajednice na rješavanju zajedničkih problema, osposobljavanje i rehabilitacija, solidarnost i uzajamnost ljudi u zajednici (Dervišbegović, 2001:16).

Sistemske ideje potiču iz opće sistemske teorije Von Bertalanfflyja.¹ Dijelovi sistema su međusobno zavisni i povezani, tako da svaka promjena u jednom dijelu sistema utječe na ostale dijelove.

Sistem socijalne zaštite ima za cilj da pomogne korisnicima, posebno onima koji su najranjiviji u periodu krize, da lakše prebrode rizike i brže se oporave, te da spriječi siromaštvo i negativan utjecaj koji krizni period može imati na funkcionisanje porodice, posebno na djecu, stara lica, osobe s invaliditetom i druge ranjive kategorije.

Socijalna zaštita je organizovana djelatnost u Federaciji BiH usmjerena na osiguranje socijalne sigurnosti njenih građana kada se nađu u stanju socijalne potrebe.

Vanredna situacija izazvana pandemijom COVID-19 je situacija u kojoj su rizici i prijetnje za stanovništvo uvećane i stvaraju neželjene i neočekivane posljedice. Do pandemije koronavirusa u Bosni i Hercegovini (BiH) došlo je u martu 2020. godine, kada je proglašena i pandemija na globalnom nivou.

Uvođenjem vanrednih mjera obustavljeno je pružanje određenih javnih usluga koje su imale direktan negativan utjecaj na inače ugrožene grupe stanovništva odnosno siromašne porodice, porodice s ograničenim resursima i druge korisnike socijalne zaštite. Restriktivne mjere, poput ograničavanja kretanja, zatvaranja škola, smanjenog pristupa uslugama socijalne zaštite, smanjenih prihoda i dr. samo su neke od mjera koje su negativno utjecale na život porodica. Porodice s djecom, posebno porodice u riziku i disfunkcionalne porodice, siromašne porodice kao i one koje žive u

1 Howe D. (1987). Uvod u teoriju socijalnog rada, Wildwood House

ruralnim udaljenim sredinama susreću se s novim problemima i postaju još ranjivije s pojavom rizika od siromaštva zbog gubitka posla i/ili drugih stalnih izvora primanja. Kratkoročne kao i dugoročne posljedice pandemije mogu imati negativan utjecaj i povećati rizik u funkcionisanju porodice, porodičnog staranja, egzistencije porodice, mogu dovesti do pojave nasilja u porodici, a posebno nasilja nad djecom, do zanemarivanja i odgojnog zapuštanja djece.

Pružaoци socijalnih usluga, koji su i sami izloženi opasnosti od zaraze, suočeni su s ogromnim svakodnevnim radnim pritiskom; oni moraju obavljati svoje dužnosti, ostati profesionalni i uljudni dok reaguju na potrebe, očekivanja i zahtjeve korisnika. Tokom vanredne situacije profesionalci se suočavaju sa stvarnošću, od njih se zahtijeva brzo i odlučno djelovanje s ciljem zaštite i pomoći ljudima kao apsolutnom prioritetu.

Također, profesionalci u izazovnoj situaciji mogu osjetiti znatan pritisak kako u pogledu vladinih uputa i ograničenog pristupa resursima, finansijama tako i radnoj sredini.

Potreba za izradu analize potekla je iz raznolikosti iskustava s lokalnog nivoa iskazanim zahtjevom da se jasnije definišu potrebe zaposlenika u centrima za socijalni rad i ostalih pružalaca socijalnih usluga kao i korisnika socijalne zaštite u doba pandemije.

Zbog svega toga izuzetno je važno da se u momentu nastanka krize uradi detaljna analiza sistema socijalne zaštite, ispitaju kapaciteti, problemi, i da se na taj način dobije uvid u sve kompleksnije potrebe u kriznom periodu.

Zajedno s tržištem rada i sistemom socijalne zaštite, zajednice su, pa čak i cijele socijalne grupe, gurnute preko margina ili se drže na marginama društva.²

² Teague, P.: Towards an inclusive society: Democratic Dialogue, Social Exclusion, Social Inclusion, Report No. 2

1. SVRHA I CILJ ANALIZE

Primarna svrha izrade Analize stanja socijalne zaštite u SBK/KSB s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite je stjecanje uvida u postojeći nivo socijalne zaštite, kapacitete ustanova socijalne zaštite, kao i uvida u broj, strukturu i potrebe korisnika prava, lepezu raspoloživih i potrebnih socijalnih usluga kao i obim finansiranja socijalnih prava i usluga, odnosno sagledavanje stanja, potreba i mogućnosti za angažovanje i djelovanje na prevazilaženju ili oporavku od posljedica pandemije.

Cilj ove analize je bio da se utvrde i hronološki prezentuju podaci koristeći dostupne zvanične podatke ustanova socijalne zaštite i Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, kao i Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB. Posebna pažnja je bila posvećena utvrđivanju postojećeg stanja i komparaciji dobijenih podataka s ciljem sagledavanja resursa i kapaciteta cjelokupnog sistema socijalne zaštite na području SBK/KSB. Također je utvrđeno postojeće stanje u sistemu socijalne i dječije zaštite na koje je pandemija ostavila posljedice. Urađena je analiza svih zakonskih i podzakonskih akata na osnovu kojih se ostvaruju prava iz socijalne zaštite na području SBK/KSB, s kritičkim osvrtom na nedostatke i neusklađenosti tih akata.

Analizom su obuhvaćena finansijska izdvajanja za korisnike socijalne i dječije zaštite u 2017, 2018. i 2019. godini, kao i prvih 5 mjeseci 2020. godine, s ciljem da se objasni sam kontekst funkcionisanja sistema socijalne zaštite i pružanja socijalnih usluga na području SBK/KSB, potencijalni problemi, slabosti i ugroženosti. Posebnom analizom je bio obuhvaćen period od marta do maja 2020. godine, kao pokazatelj kretanja broja korisnika socijalne zaštite u vrijeme pandemije.

Također, analiza je poslužila da se ispita utjecaj pandemije koronavirusa na povećanje stope nezaposlenosti, da se identifikuje broj osoba koje su ostale bez posla u toku pandemije, da se utvrde razlozi koji su doveli do gubitka posla (da li su u direktnoj vezi s pandemijom koronavirusa) kao i socijalni status i potrebe njihovih porodica. U tu svrhu je ispitano i anketirano cca 30% od ukupnog broja nezaposlenih na području našeg kantona.

Strateško planiranje socijalne zaštite na nivou Kantona treba da bude dugoročna orijentacija koja se pozicionira i funkcionira u širem konceptu i ima za opći cilj očuvanje sistema socijalne, dječije i porodične zaštite, održivost tog sistema i definisanje najugroženijih kategorija korisnika, onih koji su najviše pogođeni negativnim utjecajem pandemije te da se utvrde

potencijalne nove usluge, mjere podrške i potrebe za dodatnom finansijskom pomoći kao odgovor na situaciju izazvanu nastalom pandemijom COVID-19 te u drugim vanrednim situacijama. Operativno planiranje treba da bude orijentisano na rješavanje konkretnih i svakodnevnih problema u kraćim vremenskim periodima i da definiše načine za postizanje ciljeva kao što su upravljanje ljudskim resursima, upravljanje procesom pružanja socijalnih usluga ili finansija s posebnim osvrtom na utjecaj vanredne situacije.

Na osnovu analize su definisani zaključci, preporuke i mjere, koji treba da posluže kao čvrsta osnova za definisanje akcionog plana, kantonalnim i entitetskim vlastima, zatim lokalnim zajednicama i drugim organizacijama, da efikasno odgovore na potrebe korisnika u situaciji uzrokovanoj pandemijom koronavirusa. Cilj je da se poveća fleksibilnost sistema u periodu krize, skрати vrijeme odgovora na povećane i izmijenjene zahtjeve korisnika i drugih osoba u stanju socijalne potrebe, odnosno poveća efikasnost i ekonomičnost postupaka za priznavanje prava, pružanja socijalnih usluga i drugih mjera socijalne podrške, te unaprijede multisektorski i zajednički modeli svih nivoa vlasti u cilju sinhronizovane podrške i povećanja kapaciteta sistema da adekvatno odgovori na krizne situacije.

2. METODOLOGIJA

2.1 Metoda

Sistemsko ispitivanje potreba je proces putem kojeg saznajemo potrebe/ interese ljudi na osnovu kojih pravimo strateški plan. To je razlika između stanja koje je sad i koje bi trebalo biti, određivanje prioriteta među tim razlikama i određivanje načina prevazilaženja razlika. Za potrebe ovog istraživanja korištene su osnovne, općenaučne i metode prikupljanja podataka (metoda analize sadržaja dokumenata, metoda prikupljanja podataka). Od općih naučnih metoda korištene su analiza i sinteza, induktivna i deduktivna metoda, metoda generalizacije, komparativna metoda, opća teorija sistema. Od posebnih naučnih metoda korištene su metoda modeliranja, metoda ankete i statističke metode. Osnovu metoda čini sistemski pristup kao opća naučna metoda. Opća teorija sistema na području naučne metodologije omogućuje dinamičko posmatranje sistema socijalne zaštite u SBK/ KSB. Sistemskom analizom analizira se postojeće stanje, provjeravaju se stavovi korisnika socijalne zaštite u doba pandemije kojim se može doći do djelotvornosti.

U metodu spada sve ono što treba učiniti da bi se pronašla potrebna obavještenja o stvarnosti, na osnovu kojih se može ispitati da li su i u kojoj mjeri polazne pretpostavke opravdane. U skladu s ciljem istraživanja odabran je kvantitativni i kvalitativni pristup prikupljanja i analize podataka. U toku izrade Analize provedene su metode istraživanja, anketiranje korisnika socijalne zaštite, profesionalaca, menadžmenta kao i osoba koje se nalaze na evidenciji zavoda za zapošljavanje u 12 lokalnih zajednica SBK/ KSB: Travnik, Novi Travnik, Bugojno, Jajce, Vitez, Donji Vakuf, Gornji Vakuf/ Uskoplje, Dobretići, Kreševo, Kiseljak, Fojnica i Busovača.

Na osnovu prikupljenih i obrađenih podataka o sistemu socijalne zaštite u vrijeme pandemije daje se prikaz modela radi ukazivanja na posebnosti, suštinsko rješavanje socijalnih problema i socijalno zadovoljavanje potreba.

2.2 Postupak prikupljanja podataka

Naučna saznanja o predmetu istraživanja moguće je izvesti iz već postojećih postavki o socijalnoj politici, a u sklopu socijalne politike i o socijalnoj zaštiti. Socijalna politika je organizovana djelatnost države i drugih društvenih faktora kojoj je cilj prevladavanje socijalnih rizika, pomoć siromašnim i

isključenim pojedincima i socijalnim grupama, ujednačavanje životnih šansi te, općenito, unapređivanje socijalne dobrobiti građana. Socijalna politika u svom djelovanju polazi od društvenih vrijednosti kao što su solidarnost, socijalna kohezija. Instrumenti socijalne politike su zakoni i drugi propisi, kao i razni programi i mjere za njenu praktičnu primjenu.³

Istraživanje je započeto analizom zakonskih propisa koji regulišu teorijske postavke socijalne zaštite i osnove primjene u praksi, a obavljeno je u saradnji s centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite u svih dvanaest općina SBK/KSB, Ministarstvom zdravstva i socijalne politike SBK/KSB i Zavodom za zapošljavanje SBK/KSB.

Za potrebe istraživanja je kreirano pet upitnika. Upitnici su sastavljeni od većeg broja pitanja (s velikim brojem upita o osnovnim socio-ekonomskim-demografskim karakteristikama, stanju socijalne zaštite, izdvajanjem iz kantonalnog budžeta za socijalnu zaštitu, broju zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB, upita o stavu korisnika prema institucijama u SBK/KSB, mišljenju korisnika o sistemu socijalne zaštite, potrebama osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije, položaju djece u sistemu socijalne zaštite SBK/KSB i dr.). U istraživanju su korištene sljedeće metode: analiza sadržaja postojeće dokumentacije, anketa za direktore u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB, anketa za stručne radnike u ustanovama socijalne zaštite, anketa za korisnike socijalne zaštite SBK/KSB, anketa za osobe koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB te posebna anketa za djecu u sistemu socijalne zaštite, statistička analiza dobijenih podataka prema upitniku i kvalitativna analiza.

Korišteni su relevantni dokumenti iz zakonske regulative, informacije i podaci iz institucija iz sfere socijalne, porodične i dječije zaštite. Postupak prikupljanja podataka za ovo istraživanje zasniva se na holističkom pristupu u sagledavanju realnih potreba i kompleksnosti problema s kojima se suočavaju korisnici socijalne zaštite u periodu krize uzrokovane koronavirusom. Istraživanjem je obuhvaćeno 14 ustanova koje pružaju usluge smještaja korisnika. Metodologija razvijena u okviru istraživanja pod nazivom Analiza stanja socijalne zaštite u SBK/KSB s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne izrađena je u skladu s metodologijom baziranom na ljudskim pravima, s posebnim fokusom na principe nediskriminacije i učešća. Zahvaljujući tom pristupu, bilo je moguće definisati nedostatke u sistemu socijalne zaštite, neusklađenost zakonskih i podzakonskih akata, potrebu razvijanja novih usluga i mjera za unapređenje sistema socijalne zaštite. U izradi Analize učestvovali su stručnjaci iz oblasti

³ Puljiz, V., Bežovan, G., Šučur, Z., Zrinščak, S. (2005): Socijalna politika, Pravni fakultet, Zagreb

socijalne zaštite s područja SBK/KSB, zaposleni u ustanovama socijalne zaštite sa iskustvom u toj oblasti, koji poznaju sistem funkcionisanja socijalne zaštite. Pored predstavnika ustanova socijalne zaštite, aktivni učesnici su bili predstavnici Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, zaposlenici Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB kao i članovi Udruženja/Udruge socijalnih radnika SBK/KSB. Anketiranje je provodilo 29 anketara s 5 prilagođenih anketnih upitnika.

2.3 Instrumenti istraživanja

Istraživanje je započeto analizom zakonskih propisa, koji regulišu teorijske postavke stanja socijalne zaštite u Srednjobosanskom kantonu s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije COVID-19 na sistem socijalne zaštite (metoda analize sadržaja dokumenata, metoda prikupljanja podataka), zatim istraživanjem problema, identifikovanjem glavnih pokazatelja stanja socijalne zaštite u SBK/KSB.

U cilju olakšavanja procesa prikupljanja podataka za dvanaest općina SBK/KSB formiran je ekspertni tim, koji je osmislio instrumente/anketne upitnike za prikupljanje podataka u svrhu procjene trenutnog stanja socijalne zaštite i eventualnog utjecaja pandemije na sistem socijalne zaštite, mogućih posljedica i opterećenja na sistem socijalne zaštite i kvalitet socijalnih usluga. Instrument istraživanja bio je visokostrukturirani upitnik podijeljen prema četiri kategorije ispitanika: rukovodioci ustanova socijalne zaštite, stručni radnici u ustanovama socijalne zaštite, korisnici prava iz oblasti socijalne zaštite, korisnici prava iz oblasti dječije zaštite i osobe koje su tokom perioda pandemije ostale bez zaposlenja. S obzirom na to da na području SBK/KSB ima ukupno 1.895 korisnika socijalne zaštite, a s druge strane osam centara za socijalni rad i četiri službe socijalne zaštite, odabrali smo sve korisnike stalne novčane pomoći, dječijeg doplatka, korisnike smještene u ustanove socijalne zaštite.

2.4 Osnovni metodološki principi

Osnovni metodološki principi su:

- aktivno učešće krajnjih korisnika i potencijalnih novih korisnika, posebno predstavnika marginalizovanih grupa;
- poštivanje osnovnih ljudskih prava, prava djece, posebno djece iz

ranjivih i socijalno isključenih grupa;

- reprezentativnost uzorka osigurana tokom procesa istraživanja;
- proces identifikacije potreba korisnika, procjene raspoloživih resursa i kapaciteta donosilaca odluka i pružalaca usluga baziran je na metodologiji zasnovanoj na ljudskim pravima (HRBAP);
- adekvatne mjere odgovora pružalaca usluga na situaciju uslovljenu pandemijom virusa Covid-19 usaglašene s realnim potrebama krajnjih korisnika i osiguranje po najvišim mogućim standardima u skladu s raspoloživim resursima;
- odgovornost svih subjekata uključenih u proces, uključujući i korisnike;
- jednakopravnost, pravičnost, uključenost, s posebnim akcentom na ranjive i socijalno isključene kategorije.

2.5 Mjesto, vrijeme i uzorak istraživanja

Srednjobosanski kanton je jedan od deset kantona Federacije Bosne i Hercegovine. Sastoji se od 12 općina: Travnik, Bugojno, Novi Travnik, Vitez, Jajce, Donji Vakuf, Dobretići, Gornji Vakuf/Uskoplje, Kiseljak, Kreševo, Fojnica i Busovača. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2017. godini (stanje 30. 6. 2017. godine) na području SBK živi ukupno 251.434 stanovnika, što čini 11,39% stanovnika FBiH (Zavod za statistiku FBiH). SBK zauzima površinu od 3.289 km², odnosno 12,59% teritorije FBiH. U poređenju s drugim kantonima u Federaciji, SBK se po površini nalazi na petom mjestu. Gustina naseljenosti u SBK u 2017. godini iznosi 76,4 stan/km². Gustina naseljenosti SBK je manja od prosjeka naseljenosti u Federaciji BiH, koja iznosi 83,8 stan/km².⁴

Primarni podaci prikupljeni su od rukovodilaca ustanova socijalne zaštite, stručnih lica zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite koja direktno rade s korisnicima, te krajnjih korisnika i potencijalnih novih korisnika prava iz oblasti socijalne zaštite iz svih (12) općina SBK/KSB, koristeći precizne, jasne, koncizne, posebno kreirane upitnike. Podaci su prikupljeni i od ispitanika koji su ostali bez posla nakon proglašenja pandemije i to njih 30% od ukupnog broja prijavljenih na Zavod za zapošljavanje SBK/KSB. Sve javne ustanove

4 Godišnji izvještaj o razvoju sa pregledom provedbe strategije razvoja Srednjobosanskog kantona - http://sbk-ksb.gov.ba/images/SBK_-_Izvjestaj_o_razvoju_sa_pregledom_provedbe_strategije_2017._godine_1.pdf (24. 8. 2020)

socijalne zaštite u SBK/KSB su učestvovala u ovom istraživanju, i to: 8 centara za socijalni rad, četiri službe socijalne zaštite, 10 domova za starije osobe, dva zavoda za zaštitu mentalno invalidnih lica, jedna ustanova za djecu i mlade s poteškoćama u razvoju, jedna ustanova za osobe s intelektualnim poteškoćama (Sumero). Prikupljeni su podaci o njihovim materijalnim, tehničkim i kadrovskim kapacitetima kao i potencijalnim potrebama za unapređenje tih kapaciteta. Istraživanje je provedeno u periodu proglašene pandemije koronavirusa, odnosno juni-august 2020. godine. Uzorak je reprezentativan, ukupan broj anketiranih korisnika prava iz socijalne zaštite je 1.895, iz dječije zaštite 92, stručnjaka u ustanovama socijalne zaštite 82, rukovodilaca u ustanovama socijalne zaštite 28, kao i 30% od ukupnog broja osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB, njih 518.

2.6 Analiza podataka

Podaci su analizirani tzv. analizom okvira koja se koristi kad je iz dotadašnjih spoznaja moguće unaprijed izabrati teme koje će predstavljati „okvir” prikupljanja i analize kvalitativne građe. Taj ostupak su razvili Ritchie i Spencer (1994.) kao analitički proces koji uključuje nekoliko različitih, premda vrlo povezanih faza [proces upoznavanja s građom, postavljanje tematskog okvira, indeksiranje (kodiranje), unošenje u tabele, povezivanje i interpretacija]. Analiza okvira razvijena je specifično za primijenjena istraživanja, posebno istraživanja u području politika (zdravstvene, socijalne i sl.). Za razliku od drugih kvalitativnih metoda prikupljanja i analize kvalitativnih podataka, kod analize okvira ključne teme za koje želimo dobiti odgovore unaprijed su definisane. Istraživanje se u pravilu provodi jednokratno i u vremenski ograničenom periodu. Iako odražava originalna opažanja i refleksije ljudi koji učestvuju u prikupljanju podataka, prikupljanje podataka je strukturiranije nego što je to tipično za kvalitativna istraživanja, a analiza podataka je jednostavnija (Pope i Mays, 2000.; Lacey i Luff, 2007.). U temelju ove metode je deduktivna analiza. Ipak, ovaj postupak omogućava identifikovanje novih tema koje nisu bile postavljene u polaznom okviru analize.

3. PRAVNI OKVIR SOCIJALNE ZAŠTITE

3.1 Pravni okvir na nivou BiH

Svojim Ustavom⁵ država Bosna i Hercegovina garantuje ostvarivanje na najvišem nivou međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda⁶. Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini⁷. Ti akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Ustavom BiH (Član III 2c) država BiH je za sebe rezervisala nadležnost u devet oblasti, prepuštajući entitetima nadležnost u ostalim oblastima među kojima je i socijalna zaštita.

Na nivou države BiH ne postoji krovni zakon iz oblasti socijalne zaštite kojim bi se utvrdile osnove za cijelo područje države i time osigurala jednakost svih ljudi u konzumiranju prava iz socijalne zaštite. Premda se na nivou države BiH Zakonom⁸ uspostavlja okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim licima u Bosni i Hercegovini i uređuje sistem zaštite od diskriminacije, to se u praksi normiranja i ostvarivanja prava iz socijalne zaštite ne dešava.

Socijalna zaštita je jedno od osnovnih prava jednog društva, zagarantovanih najvišim aktom jedne države – ustavom. Kao jedno od osnovnih prava, ono je zagarantovano Ustavom BiH⁹, Ustavom FBiH i Ustavom SKB/KSB.

Ustav BiH, kao najviši pravni akt, osigurao je zaštitu međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda kroz integralni tekst Ustava i aneksâ Ustava kroz koje je u ovaj pravni akt inkorporirano niz konvencija.

Ustav BiH: *Aneks I*

Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini

1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948)

2. Ženevske konvencije I-IV o zaštiti žrtava rata (1949) i Dopunski protokoli I-II (1977)

5 Ustav Bosne i Hercegovine (parafiran 21. novembra 1995. godine u američkom gradu Dejtonu a potpisan 14. decembra 1995. godine u Parizu)

6 Ustav BiH; Član II 1. Ljudska prava

7 Ustav BiH; Član II 2. Međunarodni standardi

8 Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 59/09 i 66/16)

9 Ustav Bosne i Hercegovine (parafiran 21. novembra 1995. godine u američkom gradu Dejtonu a potpisan 14. decembra 1995. godine u Parizu)

-
3. *Konvencija koja se odnosi na status izbjeglica (1951) i Protokol (1966)*
 4. *Konvencija o državljanstvu udatih žena (1957)*
 5. *Konvencija o smanjenju broja lica bez državljanstva (1961)*
 6. *Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)*
 7. *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i Opcioni protokoli (1966 i 1989)*
 8. *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)*
 9. *Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene (1979)*
 10. *Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nehumanih ili ponižavajućih tretmana ili kažnjavanja (1984)*
 11. *Evropska konvencija o sprečavanju mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (1987)*
 12. *Konvencija o pravima djeteta (1989)*
 13. *Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika-migranata i članova njihovih porodica (1990)*
 14. *Evropska povelja za regionalne jezike i jezike manjina (1992)*
 15. *Okvirna Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1994)*

3.2 Pravni okvir na nivou Federacije Bosne i Hercegovine

Federacija Bosne i Hercegovine, također, svojim Ustavom¹⁰ garantuje socijalnu zaštitu svojim građanima i primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u aneksima Ustava¹¹. Ustavom FBiH¹² je utvrđena i podijeljena nadležnost u oblasti socijalne zaštite između entiteta FBiH i deset kantona. Prava koja su zagarantovana Ustavom FBiH definisana su Zakonom (u daljem tekstu: Federalni Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom)¹³. Međutim, taj zakon ostavlja prostora da svaki kanton donese svoj zakon i podzakonske akte te da prava definiše prema svojim potrebama i mogućnostima. Shodno tome, u ovoj oblasti imamo 11 zakona koji se primjenjuju u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Takvo zakonsko rješenje, između ostalog, za posljedicu ima „nelogičnosti“ kao što su: da nijedan član u Federalnom zakonu ne navodi bilo kakvu obavezu federalnog ministra za rad i socijalnu politiku za provođenje tog zakona na cijeloj teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine; da Zakon ne navodi krivične odredbe za kantone koji propuste usaglasiti svoje zakone s Federalnim zakonom, da Federalno ministarstvo rada i socijalne politike ne poduzima mjere prema kantonima koji ne usaglase svoje zakone s Federalnim zakonom; da, pored razlika u samim zakonima kroz manji ili veći broj prava koja se omogućavaju ili kategorija koje se štite kroz zakone na kantonalnom nivou, najveći problem predstavlja njihova primjena u praksi. Kantoni raznim odlukama, koje nisu uvijek pravno zasnovane, odgađaju primjenu zakona ili ne donose podzakonske akte koji će osigurati primjenu zakona u praksi i/ili dati instrukcije nadležnim institucijama kao što su, na primjer, centri za socijalni rad.

10 Član II 1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije“, broj 1/94, uključujući i amandmane)

11 Aneксе Ustava čini 21 međunarodna konvencija i ugovori koji imaju snagu ustavnih odredbi

12 Član III 2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine

13 Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16)

Ustav Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu:

II. LJUDSKA PRAVA I OSNOVNE SLOBODE članom 2. slijedi Katalog prava iz Ustava BiH, član 2. tačka 3, i to kako slijedi:

Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na:

- a) život;
- b) slobodu, s tim da su hapšenje i pritvaranje dopušteni samo u skladu sa zakonom;
- c) jednakost pred zakonom;
- d) zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom i socijalnom porijeklu;
- e) pravičan krivični postupak;
- f) zabranu mučenja, okrutnog ili nehumanog postupanja ili kažnjavanja;
- g) privatnost;
- h) slobodu kretanja;
- i) azil;
- j) zaštitu obitelji i djece;
- k) imovinu;
- l) osnovne slobode: slobodu govora i štampe; slobodu mišljenja, savjesti i uvjerenja; slobodu religije, uključujući privatno i javno vjeroispovijedanje; slobodu okupljanja; slobodu udruživanja, uključujući slobodu osnivanja i pripadanja sindikatima i slobodu neudruživanja; slobodu na rad;
- m) obrazovanje;
- n) socijalnu zaštitu;
- o) zdravstvenu zaštitu;
- p) prehranu;
- r) utočište; i
- s) zaštitu manjina i potencijalno ugroženih grupa.

3.3 Pravni okvir na nivou SBK/KSB

Sistem socijalne zaštite je uređen Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom, koji je usvojila Skupština Srednjobosanskog kantona i objavljen je u „Službenim novinama SBK/KSB”, broj 9/02, a prečišćeni tekst Zakona je donijet 1. 9. 2005. god., a objavljen je u „Službenim novinama SBK/KSB”, broj 10/2005. Kasnije su uslijedile izmjene Zakona 03.03.2006. god. objavljene u Službenim novinama SBK/KSB broj 2/2006 od 06.03.2006. god. i 28.03. 2018. god., objavljene u Sl.novinama SBK/KSB broj 3/2018 od 17.04.2018. god.

Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom SBK/KSB (u daljnjem tekstu: Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB) je zakonska regulativa iz oblasti socijalne zaštite koja pruža spektar prava i korisnika kojima se kroz procedure osigurava primjena prava. Ovim Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom na području Srednjobosanskog kantona bliže se uređuju¹⁴:

- osnove socijalne zaštite građana i njihovih porodica, oblici i osnovna prava iz socijalne zaštite, korisnici prava, osnivanje ustanova socijalne zaštite i invalidskih udruženja;
- osnovna prava civilnih žrtava i članova njihovih porodica;
- osnove zaštite porodica s djecom;
- finansiranje i druga pitanja značajna za ostvarivanje osnovnih prava socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom u Kantonu.

3.3.1 Pojam socijalne zaštite

Članom 12. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB socijalna zaštita je definisana na sljedeći način: *Socijalna zaštita, u smislu ovog zakona, je organizovana društvena djelatnost usmjerena na zaštitu pojedinca i porodice ili grupe lica koje se nađu u stanju socijalne potrebe u Kantonu.*

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, prouzročeno ratnim događajem, elementarnim nepogodama, općom privrednom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinca ili drugim razlozima koji se ne mogu otkloniti bez pomoći drugog lica i društvene zajednice..... Ta definicija je podudarna s definicijom socijalne zaštite iz Zakona o socijalnoj zaštiti FBiH (član 11).

¹⁴ Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom („Službene novine SBK/KSB”, br. 10, 2005. god.)

3.3.2 Korisnici socijalne zaštite

1. Dijete bez roditeljske zaštite
2. Odgojno zanemarno dijete
3. Odgojno zapušteno dijete
4. Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama
5. Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju i lice s invaliditetom
6. Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica
7. Staro lice bez porodičnog staranja
8. Lice društveno negativnog ponašanja
9. Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite

3.3.3 Prava iz socijalne zaštite

1. Novčana i druga materijalna pomoć
2. Osposobljavanje za život i rad
3. Smještaj u drugu porodicu
4. Smještaj u ustanovu socijalne zaštite
5. Kućna njega i pomoć u kući
6. Usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada
7. Drugi oblici usluga socijalnog rada

3.3.4 Ustanove socijalne zaštite

- Centar za socijalni rad
- Ustanove za djecu
- Ustanova za odrasla i stara lica
- Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje lica s invaliditetom i drugih lica
- Ustanova za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite
- Osnivanje ustanova socijalne zaštite
- Udruženja osoba s invaliditetom

3.3.5 Prava zaštite porodice s djecom

Osnovna prava koja, u smislu Kantonalnog zakona, ostvaruje porodica s djecom su:

- dodatak na djecu,
- naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta,
- novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu,
- jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta,
- pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje,
- posebni psihosocijalni tretman bračnih drugova koji žele djecu i trudnica,
- smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja,
- osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja,
- školarine i stipendije đacima i studentima,
- organizovan odmor i rekreacija.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U prikazu rezultata zasebno su opisana četiri tematska područja u skladu s četiri grupe ispitanika: rukovodioci ustanova socijalne zaštite, stručni radnici u ustanovama socijalne zaštite (stručnjaci), korisnici prava socijalne zaštite i osobe koje su ostale bez posla tokom pandemije.

Također, u prikazu rezultata obuhvaćeno je šest analiza koje je uradio ekspertni tim za SBK/KSB:

- Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB
- Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite
- Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB
- Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2018-2020.
- Analiza ponašanja zaposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije
- Analiza položaja socio-zdravstvenih ustanova u doba pandemije

4.1 Analiza zakonskih i podzakonskih akata o socijalnoj zaštiti u SBK/ KSB

Podaci dobijeni analizom Zakona o socijalnoj zaštiti u SBK/KSB ukazuju na brojne prepreke za bolje funkcionisanje socijalne zaštite te je potrebno preciznije normativno regulisati Zakon o socijalnoj zaštiti na nivou Kantona. Sistem socijalne zaštite je kompleksan i decentralizovan, što je smetnja za provođenje socijalne zaštite. Uprkos brojnim izmjenama Zakona i obimne podzakonske regulative (smjernice, instrukcije, uputstva), u ostvarivanju socijalne zaštite na području ovoga kantona se, pored manjkavosti koje su uzrokovane ustavnim i zakonskim rješenjima s višeg nivoa države, uočava propust nedovoljnog normativno-stručnog djelovanja u segmentu neposrednog pružanja usluga socijalnog i drugog stručnog rada, posebno u centrima za socijalni rad.

I. OSNOVNE ODREDBE – suštinski su prožete osnove socijalne zaštite, osnovna prava civilnih žrtava rata, osnove zaštite porodice s djecom, finansiranje i druga pitanja.

U osnovnim odredbama članom 6. je definisan i pojam porodice: *Porodicu, u smislu ovog zakona, čine: bračni drug, odnosno vanbračni drug, dijete (bračno, vanbračno, usvojeno, pastorak i dijete bez roditelja uzeto na izdržavanje), otac, majka, maćeha, djed, nena (po ocu i majci) te braća i sestre bračnih drugova.*

Članovi porodice civilnih žrtava rata u smislu ovog zakona su: *bračni drug, djeca (rođena u braku ili van braka....)* Takva definicija je podudarna s definicijom koju propisuje Zakon o socijalnoj zaštiti FBiH (član 5).

Kada se definicija porodice iz Zakona o osnovama socijalne zaštite SBK/ KSB uporedi s definicijom porodice u Porodičnom zakonu FBiH („Službene novine”, broj 35/05 i 31/14), vidi se da se uz definiciju porodice u Federalnom zakonu u članu 2. stavu 2. definiše i uređenje odnosa u porodici na sljedeći način:

Uređenje odnosa u porodici zasniva se na:

- a. zaštiti privatnosti porodičnog života;*
- b. ravnopravnosti, međusobnom pomaganju i poštovanju članova porodice;*
- c. obavezi roditelja da osiguraju zaštitu interesa i dobrobiti djeteta i njihovoj odgovornosti u podizanju, odgoju i obrazovanju djeteta;*
- d. obavezi države da osigura zaštitu porodice i djeteta;*
- e. pružanju starateljske zaštite djeci bez roditeljskog staranja i odraslim osobama koje nisu sposobne same starati se o sebi, svojim pravima, interesima i imovini.*

U Porodičnom zakonu FBiH u članu 3, koji kaže: *Vanbračna zajednica, u smislu ovog Zakona, jeste zajednica života žene i muškarca koji nisu u braku ili u vanbračnoj zajednici sa drugom osobom, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete*, jasno se uočava da postoji vremensko ograničenje za trajanje vanbračne zajednice, što nije slučaj u Zakonu o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, koji nema takvog ograničenja.

Iako Porodični zakon FBiH u članu 3. definiše vanbračnu zajednicu i pod određenim uslovima je izjednačava s bračnom zajednicom, u proteklih niz godina ne postoji adekvatan odgovor na koji način se može dobiti odgovarajuća potvrda o vanbračnoj zajednici. Ovo je bitno iz tog razloga što osobe iz vanbračne zajednice, u drugim oblastima normativnih akata, itekako trpe diskriminaciju u pogledu ostvarivanja određenih prava kao što je, na primjer, nasljeđe penzije iz PIO/MIO sistema, koji ne uvažava vanbračnu zajednicu kao jednaku bračnoj zajednici. S druge strane, ne postoji način evidentiranja vanbračnih zajednica kao polazni osnov koji bi se mogao uzimati kao dokaz u ostvarivanju određenih prava.

Dalje, definicijom porodice u Zakonu o socijalnoj zaštiti SBK/KSB u članu 6. stavu 4. je određeno šta je to zajedničko domaćinstvo:

Zajedničko domaćinstvo u smislu ovog zakona je ekonomska zajednica jedne porodice ili više porodica u kojoj zajednički stječu i troše novčana i druga materijalna sredstva stečena radom i korištenjem zajedničkih materijalnih dobara (zemljište, zgrade i drugo).

Analizirajući osnovne odredbe Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, uočava se da Zakon nije kroz svoje izmjene pratio osnovne odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 32/10). Nužnost za uvođenjem pitanja ravnopravnosti spolova je iz tog razloga što se takva pitanja ne odnose samo na žene, već i na žene i muškarce, na njihove međusobne odnose, različite potrebe, uloge i mogućnosti u jednom društvu.

Također, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH, potrebno je da se u osnovnim odredbama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom SBK/KSB (u daljem tekstu : Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB) nalaze odredbe Zakona o zabrani diskriminacije u BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 32/10), jer oba zakona predstavljaju okvir za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti svim licima, a što je u skladu s Ustavom BiH i međunarodnim standardima koji se odnose na ljudska prava i osnovne slobode.

Također, u osnovne odredbe Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB treba da se uvrsti da se svakom korisniku socijalne zaštite omogući pravo na tajnost i zaštitu ličnih podataka, slijedeći normativnu uređenost Zakona o zaštiti ličnih podataka („Službene novine BiH”, broj 49/2006, 76/2011 i 89/2011) u kojem se u članu 2, *Obim primjene Zakona*, kaže: *Ovaj zakon primjenjuje se na lične podatke koje obrađuju svi javni organi, fizička i pravna lica, osim ako drugi zakon ne nalaže drugačije.*

Osnovne odredbe Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB ne poznaju načela socijalne zaštite, kao ni Zakon o osnovama socijalne zaštite FBiH, a bilo bi poželjno da se jedan zakon vodi načelima kakva su navedena u Zakonu o socijalnoj skrbi Republike Hrvatske („Narodne novine”, broj 57/2011), u članovima 21–29: *Načelo supsidijarnosti, Načelo socijalne pravičnosti, Načelo slobode izbora i dostupnosti socijalne skrbi, Načelo individualizacije, Načelo uključenosti korisnika u zajednicu, Načelo pravodobnosti, Načelo poštivanja ljudskih prava i integriteta korisnika, Načelo zabrane diskriminacije.*

U dijelu III. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, **PODJELA NADLEŽNOSTI IZMEĐU FEDERALNE I KANTONALNE VLASTI**, u članu 2. navodi se zajednička nadležnost Federacije i kantona, između ostalog, i za oblast socijalne zaštite.

Zatim se u tački 4. tog dijela Ustava navodi da kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti i da su posebno nadležni, između ostalog, i za *provođenje socijalne politike i uspostavu službi socijalne zaštite* .

Polazeći od Ustava FBiH, Ustav SBK u članu 18. tački j.. utvrđuje istu nadležnost: *provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite*.

Posmatrajući najviši pravni akt – Ustav, koji građanima Bosne i Hercegovine garantuje socijalnu zaštitu, vidi se slijed na koji način se utvrđuje zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda, zatim nadležnost u socijalnoj zaštiti koja je zajednička između Federacije i kantona, odnosno kantoni imaju sve nadležnosti koje nisu izričito povjerene federalnoj vlasti.

Dalje, članom 8. Zakona o osnovama socijalne zaštite FBiH regulisano je da:

Nadležna tijela kantona-županije, sukladno ustavu i ovom zakonu, bliže uređuju djelatnost socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom.

U takvoj zakonskoj regulaciji se vidi spuštanje nadležnosti s federalnog nivoa prema kantonalnom.

Članom 12. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB socijalna zaštita je definisana na sljedeći način: *Socijalna zaštita, u smislu ovog zakona, je organizovana društvena djelatnost usmjerena na zaštitu pojedinca i porodice ili grupe lica koje se nađu u stanju socijalne potrebe u Kantonu.*

Socijalnom potrebom smatra se trajno ili privremeno stanje u kojem se nađe pojedinac ili porodica, prouzročeno ratnim događajem, elementarnim nepogodama, općom privrednom krizom, psihofizičkim stanjem pojedinca ili drugim razlozima koji se ne mogu otkloniti bez pomoći drugog lica i društvene zajednice..... Ova definicija je podudarna s definicijom iz Zakona o socijalnoj zaštiti FBiH (član 11).

Član 13. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom u SBK/KSB ukazuje na korisnike socijalne zaštite:

- *Dijete bez roditeljske zaštite*
- *Odgojno zanemarno dijete*
- *Odgojno zapušteno dijete*
- *Dijete čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama*
- *Lice ometeno u psihičkom ili fizičkom razvoju i lice sa invaliditetom*
- *Materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica*

- Staro lice bez porodičnog staranja
- Lice društveno negativnog ponašanja
- Lice i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite

Prema preciziranim korisnicima, Zakon određuje i prava iz socijalne zaštite i to: novčana i druga materijalna pomoć, osposobljavanje za život i rad, smještaj u drugu porodicu, smještaj u ustanovu socijalne zaštite, kućna njega i pomoć u kući, usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada te drugi oblici usluga socijalnog rada.

Prema članu 25. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, novčana i druga materijalna pomoć sastoji se od:

- stalne novčane pomoći
- novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica
- druge materijalne pomoći.

U članu 26. istog zakona, koji se odnosi na prava na stalnu materijalnu pomoć, navedeno je koja lica mogu ostvariti novčanu i drugu materijalnu pomoć:

- *lica nesposobna za rad, odnosno spriječena za rad,*
- *ako nemaju prihoda ni imovine ili ako imaju, da nije dovoljno za izdržavanje (u skladu s članom 30. ovog zakona),*
- *ako nemaju članove porodice koji su ih prema zakonu obavezni izdržavati ili ako imaju, da ta lica nisu u mogućnosti izvršavati obavezu izdržavanja nalaz i mišljenje o nesposobnosti za rad te nalaz o potrebi za njegom i pomoći drugog lica, izdaje liječnička komisija pri centru za socijalni rad, a u drugom stepenu liječnička komisija osnovana pri resornom ministarstvu, prema postupku i propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja.*

Dalje, **član 26. tačka 3.** u drugom stavu Zakona kaže: *Pravo na stalnu materijalnu pomoć imaju samo nosioci porodice.*

U praksi dolazimo do različitog tumačenja „nosioca porodice“ u smislu da taj pojam resorno ministarstvo prihvata samo u slučaju da je nosilac porodice muškarac, a ne žena, te u takvim slučajevima imamo nepoštivanje osnovnih vrijednosti koje su regulisane Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH.

Dalje, u **članu 28. stavu 2.** Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB spominje se sljedeće: *Ocjena djece s teškoćama u psihičkom ili fizičkom razvoju i utvrđivanje potrebe djeteta za njegom i pomoći drugog lica obavlja se u skladu sa Pravilnikom o otkrivanju i ocjenjivanju sposobnosti, razvrstavanju i evidenciji djece i omladine ometene u fizičkom ili psihičkom razvoju („Službene novine Srednjobosanskog kantona“ broj 13/02) i propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja.*

Postupak prema propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja u **članu 26.** je suvišan, te se smatra prepisanim riječima „starijeg sistema“, koji se faktički ne upotrebljava. U Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine FBiH“, broj 13/18) se ne vidi poveznica u kojoj bi se tražilo pravno uporište na pozivanje oblasti iz penzijsko-invalidskog osiguranja.

Zatim, **član 29.** Zakona se odnosi na Komisiju za utvrđivanje nesposobnosti za rad, potrebe za njegom i pomoći drugog lica te za ocjenu djece ometene u psihofizičkom razvoju.

Članovi **28. i 29.** u praksi zahtijevaju revidiranje koje podrazumijeva:

- donošenje novog, izmijenjenog Pravilnika, jer isti nije usklađen s Pravilnikom obrazovnog sistema. Postupak kategorizacije je spušten na djelovanja centara za socijalne rad, a tiče se najviše zdravstvenog i obrazovnog sektora. Terminologija u Pravilniku o kategorizaciji je prevaziđena u definisanju pojedinih oštećenja organizma. Komisija o kategorizaciji djece nailazi na probleme davanja prijedloga asistenta u nastavi, što nije definisano Pravilnikom, a nedostatak je također izostanak kategorije djece s autističnim spektrom.
- formiranje komisije isključivo po uputama Ministarstva SBK/KSB, jer je rad komisije tehnički složeno organizovati zbog:
 - zauzetosti članova (usklađivanje slobodnog vremena svih članova ili zamjenika);
 - dugog perioda čekanja na pregled zbog nedovoljnog broja zahtjeva;
 - stvaranja uslova za rad komisije, osiguranja prostora (u vrijeme rada Komisije radnici centra za socijalni rad nisu u stanju obavljati svoje redovne poslove);
 - čestih problema u radu s roditeljima, jer oni nisu upućeni, upoznati i pripremljeni od strane škole o potrebi kategorizacije djece;
 - odgovornosti predsjednika Komisije koji treba da izvrši sve potrebne tehničke radnje, od zakazivanja do dostave kompletnog izvještaja;
 - pogrešnog razumijevanja uloge centara za socijalni rad u postupku

kategorizacije, jer centar nakon što donese nalaz, u upravnom postupku donosi rješenje, vodi matične knjige.

- Na osnovu svih naprijed pobrojanih stavki, a uvažavajući Specijalni izvještaj o stanju prava djece sa posebnim potrebama/smetnjama u psihofizičkom razvoju Ombudsmana iz novembra 2010. god., nakon istraživanja su date preporuke Federaciji i Kantonu da se poduzmu mjere i aktivnosti za postizanje ciljeva poboljšanja stanja djece s posebnim potrebama. U Specijalnom izvještaju se preporučuje da se standardizuju instrumenti i postupci opservacije i procjene sposobnosti djeteta, te da se omogući da proces kategorizacije bude u pravom smislu multidisciplinaran.
- Slijedom navedenog, potrebno je formirati komisiju za kategorizaciju kao stalno tijelo sa stalnim sjedištem za područje SBK/KSB, imajući u vidu da se formira komisija sa svim stručnim licima.

Članom **30.** je regulisano pravo na stalnu novčanu pomoć: smatra se da domaćinstvo odnosno lice nema neophodnih sredstava za izdržavanje ako ukupni prihodi po jednom članu domaćinstva ne prelaze 15% prosječne neto plaće utvrđene za prethodnu godinu u Kantonu, a ako je korisnik stalne novčane pomoći lice s invaliditetom, s najmanje 70% invalidnosti, uslov za ostvarivanje prava na stalnu novčanu pomoć jeste da ukupni prihod po članu njegovog domaćinstva ne prelazi 17% prosječne mjesečne neto plaće ostvarene u prethodnoj godini u Kantonu.

U članu **31.** detaljnije se govori o tome šta čini ukupne prihode domaćinstva i čak kroz 11 tačaka se pobrojava šta se smatra kao prihod koji se računa od svakog člana porodice. Ono što je specifično jeste šta se smatra odnosno ne smatra prihodom navedenim u tački 11. stavu 3: *Prihodima u smislu stava 1. ovog člana ne smatraju se prihodi ostvareni kao novčane naknade, odnosno invalidnine za tjelesno oštećenje na osnovu rada, novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica, dječiji doplatok te učeničke i studentske stipendije.*

- Dakle, spominju se samo invalidnine za tjelesno oštećenje po osnovu rada koje su regulisane Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH, s druge strane u **članu 31.** se ne spominju druga novčana primanja po temelju invaliditeta, a ima više kategorija, na primjer RVI, CŽR, tzv. „neratni invalidi“, što će se kasnije u **članu 51.** Zakona navesti da se uzima kao prihod, te u ovom slučaju imamo koliziju dva člana u Zakonu.
- Dugi niz godina po uputama Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB (na primjer Upute broj: 04-02-461/2013 od 24. 7. 2013. god., Upute broj: 04-35-sl/2015 od 30. 3. 2015. god.) stvorena je praksa

u radu centara da se novčane naknade za pomoć i njegu drugog lica uzimaju kao prihodi, što je kontradiktorno i protivno zakonskoj odredbi **člana 31.** Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, i zakonskoj odredbi Zakona o osnovama socijalne zaštite FBiH, **član 18d tačka 2. stav3,** koja glasi: *Pravo na dodatak za njegu i pomoć od drugog lica ne ostvaruje lice sa invaliditetom smješteno u ustanovu socijalne zaštite na teret sredstava općinskog ili kantonalnog budžeta.* Centrima za socijalni rad neophodno je omogućiti neometan rad u upravnom rješavanju prava na smještaj s dosljednom primjenom zakonske regulative, a ne uputama kantonalnog ministarstva uslovljavati na koji način da se donese jedno rješenje o smještaju isključivo u dijelu šta se smatra prihodom korisnika.

- Također, dalje u **članu 51. stavu 6.** Zakona se navodi šta ulazi u troškove smještaja, te je neophodno **članove 31. i 51.** uskladiti.

U **članu 31.** tačka 11. zadnji stav kaže se : *Pri utvrđivanju ukupnih mjesečnih prihoda po članu domaćinstva, uzimaju se ukupni prihodi po stavu 1. ovog člana tačaka od 1. do 11. ostvarenih u prošloj godini, koji se dijele na 12 mjeseci i brojem članova domaćinstva.*

- U praksi primjenom takve odredbe često može doći do nerealne procjene u dva slučaja, npr. domaćinstvo je prošle godine ostvarivalo prihod, a u narednoj godini članovi domaćinstva ne ostvaruju prihod, ili obrnuto. Stanje procjene bi se trebalo sagledavati otprilike zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se donese odluka o priznavanju ili ne nekog prava.

Član 32. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB odnosi se na uređenje obaveze izdržavanja između članova porodice i srodnika, što se usklađuje s odredbama Porodičnog zakona FBiH. Smatra se da član porodice, odnosno srodnik nije u mogućnosti izvršavati obavezu izdržavanja ako ukupni prihod po članu njegovog domaćinstva ne prelazi 22% iznosa prosječne mjesečne neto plaće ostvarene u prethodnoj godini u Kantonu.

- U **članu 32.** se dakle obaveza izdržavanja utvrđuje prema odredbama Porodičnog zakona FBiH („Sl. novine“, broj 35/05 i 31/14), članovi 213 – 249.
- U odredbama izdržavanja Porodičnog zakona FBiH organ starateljstva – centar za socijalni rad spominje se u sljedećim članovima: 237, 238, 239, 240, 241, 242. i 243.

- Ono što je specifično jeste različitost u praksi kada je u pitanju primjena člana 243. Porodičnog zakona FBiH, a misli se na sljedeće: *Organ starateljstva će, u svojstvu punomoćnika starih i socijalno ugroženih osoba, ukoliko one same to ne mogu učiniti, pokrenuti i voditi postupak za ostvarivanje njihovog prava na izdržavanje prema srodnicima, koji su, prema odredbama ovog Zakona, dužni da ih izdržavaju.*
- U praksi centri za socijalni rad nailaze na različite stavove sudova u pogledu oslobađanja od sudske takse i troškova vještačenja prema članu 385. Porodičnog zakona FBiH. To je problem koji ne treba da bude smetnja centrima u njihovom radu, u postupanju prema **članu 243.** Porodičnog zakona FBiH, jer centri nemaju predviđena budžetska sredstva za troškove sudskih taksi i vještačenja, što predstavlja prepreku za pokretanje postupaka po službenoj dužnosti. Također, Saopćenjem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike određuju se prosječne potrebe osoba koje zahtijevaju izdržavanja s obzirom na troškove života na godišnjem nivou. Iznos čini 30% od prosječne mjesečne neto plaće u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Članom 34. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB se reguliše novčana naknada za njegu i pomoć drugog lica. To pravo se ne primjenjuje u praksi, što znači da lica s područja SBK/KSB ne ostvaruju pravo na novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica. To je iz tog razloga što su stupile na snagu izmjene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti FBiH („Službene novine”, broj 14/09), te se lica s područja SBK/KSB upućuju isključivo na ostvarivanje prava putem federalnog propisa.

Na taj način postoji kantonalna zakonska odredba *pro forma*, a s druge strane, osobe s područja SBK/KSB, ukoliko su na Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja dobile alaz, ocjenu i mišljenje na taj način da im se utvrđuje invaliditet u procentu 80% i potreba za dodatkom za njegu pomoć od strane druge osobe, to pravo ne mogu da ostvare putem SBK/KSB, iako se u **članu 34.** decidno nabrajaju uslovi pod kojim lica mogu ostvariti novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica, a jedan od uslova je da lice ima najmanje 70% stepen invalidnosti. S obzirom na to da je 11. 3. 2009. god. u „Službenim novinama FBiH”, broj 14, objavljen Zakon o izmjenama i dopunama Federalnog Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom, **član 18d.** je izmijenjen, te su osobe koje mogu ostvariti pravo na dodatak za njegu i pomoć od drugog lica razvrstane u dvije grupe, i to prva i druga grupa. Iz ovog se jasno vidi vrijeme trajanja određenih propusta u kojima se građani s područja SBK/KSB isključivo upućuju da zahtjev za novčanu naknadu za njegu i pomoć drugog lica adresiraju prema federalnom nivou za ostvarenje prava.

Broj korisnika s područja SBK/KSB koji finansira Federalno ministarstvo rada i socijalne politike					
Općine	Neratni invalidi	CŽR - lična invalidnina	CŽR - porodična invalidnina	Nezaposlene porodilje	Izuzetna novčana pomoć
Bugojno	1.363	128	117	9	0
Busovača	667	25	58	4	0
Donji Vakuf	602	33	117	10	0
Fojnica	823	17	15	0	0
Gornji Vakuf/Uskoplje	954	133	128	0	0
Jajce	1.171	75	64	3	0
Kiseljak	912	53	23	0	0
Kreševo	368	10	2	0	0
Novi Travnik	1.115	86	60	5	3
Travnik	2.208	118	108	6	1
Vitez	1.296	106	143	12	0
Dobretići	41	3	0	0	0

Tabela 1: Broj korisnika s područja SBK/KSB koji finansira Federalno ministarstvo rada i socijalne politike

Kao što se može vidjeti iz prethodne tabele, prava koja korisnici s područja SBK/KSB ostvaruju putem Federalnog ministarstva rada i socijalne politike su šarolika. Ukupan broj korisnika za april 2020. koji su ostvarili neka od prava je 44.030, a razlog tome je što određeni korisnici ostvaruju više od jednog prava, ličnu invalidninu, tuđu njegu i pomoć i ortopedsko pomagalo. Kada govorimo o finansijskim izdvajanjima za mjesec april 2020, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je izdvojilo ukupno 11.554.998,47 KM za područje SBK/KSB.

Napomena: za prava koja korisnici ostvaruju kao civilne žrtve rata Federalno ministarstvo rada i socijalne politike uplaćuje 70% iznosa, a 30% uplaćuje Kantonalno ministarstvo zdravstva i socijalne politike.

Članom 18nj stavom 2. Zakona o socijalnoj zaštiti FBiH je predviđeno sljedeće: *Ukoliko podnosiocu zahtjeva u skladu sa ovim Zakonom budu priznata prava, ima pravo na refundaciju troškova pregleda iz sredstava kantonalnog budžeta.*

- Takva formulacija se ne primjenjuje na području SBK/KSB, iako se osobe upute sa zahtjevom da pravo invalidnine i dodatka na njegu i pomoć od strane drugog lica potražuju po federalnim propisima, koje su dakle uplatile novčanu naknadu Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja i isto pravo ostvarile, tim osobama se ne refundiraju novčana sredstva iz kantonalnog proračuna.

Članovima 36. i 37. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB regulisano je pravo na osposobljavanje za život i rad. U članu 37. stavu 2. tog zakona navodi se: *Učešće korisnika i njegovih srodnika u podmirenju troškova iz stava 1. ovog člana ravno je visini ukupnih mjesečnih prihoda po jednom članu njegova domaćinstva.*

Ovdje se vidi odstupanje u pogledu određivanja učešća troškova jednog domaćinstva u uporedbi s članom 31. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB.

Članovima 38–45. regulisano je pravo na smještaj u drugu porodicu. Izmjenama Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB od 17. 3. 2018. godine izbrisani su članovi: 38, 39, 40, 41, 42. i 44.

Izbrisani su iz tog razloga što je na snagu stupio Zakon o hraniteljstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine”, broj19/17), koji na poseban način reguliše pojmove i procedure.

Da je pravo na smještaj odrasle osobe ili djeteta u srodničku porodicu zadržano na području SBK/KSB, to bi bila odlična alternativna opcija za rad centrima za socijalni rad. Ovo je iz razloga primjene načela jednostavnosti i ekonomičnosti.

U današnjem vremenu, uslijed raznih kategorija korisnika i njihovih potreba, treba težiti ka raznovrsnijim, efikasnijim i fleksibilnijim modelima smještaja.

Zakon o hraniteljstvu FBiH pruža osobi koja se želi baviti hraniteljstvom mogućnost da stekne određenu specijalnost i profesionalnost. Budući hranitelj mora proći edukacije i ispunjavati zakonske uslove kako bi se bavio poslovima hraniteljstva.

Članovima 46–51. obrađuje se pravo na smještaj u ustanovu socijalne zaštite. Kada se radi o prihodima smještenog lica koja učestvuju u troškovima smještaja, u članu 5. se uočava razlika u odnosu na član 31. te su oni zapravo u koliziji. U članu 51. regulisana je visina džeparca za šticienika i to na sljedeći način: *...5% od cijene troškova smještaja, odnosno od iznosa uplaćenog ustanovi socijalne zaštite ako je za njega ugovor o smještaju potpisalo resorno ministarstvo.*

Odredba o džeparcu se ne primjenjuje u praksi, te je izmijenjena Uputom Ministarstva SBK/KSB broj: 04-02-461/13-2 od 7. 12. 2013. god. u kojoj stoji: Štićenici koji učestvuju u troškovima smještaja sa svojim prihodima od sredstava (tuđe njege i pomoći, invalidnine, mirovine, imovine a što je regulisano ugovorom o doživotnom uzdržavanju) imaju pravo na džeparac u mjesečnom iznosu od 20,00 KM.

Potrebno je uskladiti članove 51. i 31. u tome šta se uzima kao prihod jednog domaćinstva, da nema odstupanja jednog člana u odnosu na drugi.

Članovi 52-55. uređuju kućnu njegu i pomoć u kući.

Na području SBK/KSB razvijena je praksa da privatne ustanove za zaštitu starih lica provode ovu vrstu usluge bez posredovanja centra, odnosno izdatog rješenja i potpisanog ugovora.

U Bosni i Hercegovini je u zadnjih nekoliko godina u porastu broj odlazaka mladih ljudi, a stanovništvo starije životne dobi prednjači u odnosu na mlade. To je samo jedan od pokazatelja da se ta vrsta usluge treba poticati na području Kantona, s tim što je u članu 54. stavu 6. nejasno sljedeće: *Nadzor u obavljanju usluge kućne njege i pomoći u kući obavlja centar za socijalni rad i o tome redovno obavještava ministarstvo.*

Nadležnosti kroz zakon moraju biti jasno određene i usmjerene na nadležne stručne ustanove i nedopustivo je da socijalna oblast nadzire nešto što je iz domena, na primjer, zdravstvene djelatnosti. Poželjno je da se oblasti dopunjuju, ali potrebno je razlikovati preventivno djelovanje, savjetovanje, nadzor i upravnu proceduru koja se finalizira upravnim aktom – rješenjem, za koje je nadležan centar za socijalni rad. Nadzor u obavljanju kućne njege i pomoći i kući, te ocjena kvaliteta pružene usluge su ipak u domenu inspeksijskih službi iz oblasti zdravstva.

Član 56. reguliše usluge socijalnog rada i drugog stručnog rada, a **član 57.** reguliše oblike usluga socijalnog rada. Iako je Zakon formalno odredio odredbu usluge socijalnog rada, potrebno je razvijati, odnosno standardizovati usluge stručnog rada u centrima, jer se radi o širem spektru pružanja usluga.

Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB u dijelu IV. ZAŠTITA PORODICA SA DJECOM, u članovima 140. do 160. obrazlaže pojam i cilj instituta zaštite porodica sa djecom.

Osnovna prava koja ostvaruje porodica s djecom su izložena u **članu 143**, a to su:

1. dječiji doplatak;
2. naknada umjesto plaće ženi-majci koja je u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta;
3. novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu;
4. jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta;
5. pomoć u ishrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke-dojilje;
6. posebni psihosocijalni tretman trudnica i bračnih partnera koji žele djecu;
7. smještaj djece, uz osiguranu ishranu, u ustanove predškolskog odgoja;
8. osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u osnovnim školama;
9. učeničke školarine i studentske stipendije;
10. organizovani odmor i rekreacija.

Članovima 144–149. uređuje se dječiji doplatak. Izuzetno je bitno da se ovo pravo kao jedno od osnovnih prava djeteta uredi posebnim zakonom na nivou cijele Federacije.

Bosna i Hercegovina ima obavezu ispuniti standarde ljudskih prava iz oblasti socijalne sigurnosti i zaštite koji proizilaze iz međunarodnih dokumenata, naročito Konvencije o pravima djeteta, koje je država potpisala i ratifikovala. U procesu pridruživanja Evropskoj uniji, Bosna i Hercegovina također ima obavezu uskladiti sistem socijalne sigurnosti i zaštite s evropskim standardima iz ove oblasti. Ustav Bosne i Hercegovine propisuje da će država i oba entiteta osigurati najveći nivo međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda, a to su i prava djeteta.

Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom potrebno je izmijeniti u konceptu te razdvojiti ove oblasti na nekoliko novih zakona. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine je početkom 2020. godine usvojio Nacrt zakona o podršci porodicama s djecom, mada su radne verzije tog zakona bile u pripremi još od 2008. godine.

Uputom Ministarstva SBK/KSB broj: 04-35-sl/05 od 19. 9. 2005. godine član

144. se dopunjuje u smislu da prava na dječiji doplatak imaju i djeca čiji je roditelj-izdržavatelj na izdržavanju zatvorske kazne ili služenja vojnog roka.

Zatim, u postupku priznavanja prava na dječiji doplatak, postoje dodatna uslovljavanja uputama resornog ministarstva broj: 4-35-SL/19 od 30. 5. 2019. godine:

Korisnik prava ne može biti vlasnik:

- *poslovnog prostora*
- *motornog vozila do 15 godina starosti osim ako to vozilo koristi kao ortopedsko pomagalo*
- *obradivog ili zemljišta pod šumom od 1.500 metara kvadratnih u gradskom području i 3.500 metara kvadratnih u ruralnom području Općine po članu kućanstva.*

Slijedom gore navedenog, isto uslovi se mogu primijeniti u članu 150. koji reguliše pravo na naknadu umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu dok odsustvuje s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta, koji je neophodno izmijeniti i revidirati odnosno izdvojiti kao poseban zakon na nivou Federacije.

Prava majki-porodilja u različitim dijelovima BiH su vrlo različito uređena, a ta problematika posebno dolazi do izražaja u Federaciji BiH jer ne postoji propis koji na jedinstven način reguliše prava iz ove oblasti koja bi za sve majke trebala biti jednaka.

Na taj problem ukazala je i Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH u Specijalnom izvještaju u vezi sa žalbama žena zaposlenih u institucijama BiH radi prava na naknadu plaća za vrijeme porodijskog odsustva upućenom Parlamentarnoj skupštini BiH, Vijeću ministara i Ministarstvu finansija BiH.

Naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok je odsutna s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta na području Srednjobosanskog kantona uređena je propisima o radu i radnim odnosima i Zakonom o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o obitelji s djecom („Službene novine Kantona Središnja Bosna”, broj: 20/05). Naknada se utvrđuje u postotku u kojem poslodavac redovno uplaćuje doprinose za penzijsko-invalidsko osiguranje i zdravstveno osiguranje porodilje, s tim da ne može biti veća od 50% od iznosa ostvarene plaće za period od 6 mjeseci prije porođaja valorizirane na temelju rasta plaća u tom periodu na području Kantona. Pravo na naknadu umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu ostvaruje se preko centara za socijalni rad odnosno službi za socijalnu zaštitu

nakon dostavljanja liječničkog nalaza odnosno djetetovog rodnog lista te potvrde o prosječnoj plaći ostvarenoj u posljednjih 6 mjeseci prije porođaja. Smatra se da žena-majka u radnom odnosu može ostvariti pravo na naknadu umjesto plaće za vrijeme dok je odsutna s posla zbog trudnoće, porođaja i njege djeteta ako je u vrijeme ostvarivanja toga prava uredno zdravstveno i penzijski osigurana, što je regulisano članom 150. stavom 4. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB. Doprinos je dužan snositi poslodavac kod kojeg je žena-majka zaposlena. U praksi su evidentni slučajevi gdje majka-porodilja, iako je u radnom odnosu, nema dokaz o uplati zdravstvenih i penzijskih doprinosa, što opet na jedan način usložnjava postupak i nemogućnost realizacije novčane naknade.

Naknada za porodilje izvan radnog odnosa isplaćuje se kao jednokratna novčana podrška u iznosu od 35% od iznosa prosječne mjesečne neto plaće ostvarene u prethodnoj godini u Kantonu. U istom iznosu utvrđena je i naknada za opremu novorođenčeta, koja se također isplaćuje kao jednokratna novčana pomoć. Naknade za porodilje se, prema informacijama iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike Srednjobosanskog kantona, isplaćuju redovno svaki mjesec preko Ministarstva, a prema zahtjevima centara za socijalni rad.

Član 150. stav 5. glasi: *Porodilja koja radi skraćeno radno vrijeme u vrijeme porodiljskog bolovanja zadržava pravo na novčanu naknadu preko centra za socijalni rad u trajanju od jedne godine u iznosu od 50% od utvrđenog iznosa naknade prema stavu 2. ovog člana, a u skladu sa Zakonom o radu („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine”, broj: 43/99,32/2000 i 29/03), ostvaruje kod poslodavca naknadu za svoj rad sa skraćenim radnim vremenom.*

Međutim, kada se **član 150. stav 5.** Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB uporedi sa članom 63. Zakona o radu („Službene novine FBiH”, broj: 26/16 i 89/18), vidi se drugačija formulacija rada, s polovinom punog radnog vremena nakon isteka porođajnog odsustva, koja glasi:

- 1. Nakon isteka porođajnog odsustva, žena sa djetetom najmanje do jedne godine života ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena, a za blizance, treće i svako slijedeće dijete ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena do navršene dvije godine života djeteta, ako propisom kantona nije predviđeno duže trajanje ovog prava.*
- 2. Pravo iz stava 1. ovog člana može koristiti i radnik – otac djeteta, ako žena za to vrijeme radi u punom radnom vremenu.*

Upoređujući odredbu člana 63. Zakona o radu, koja je doslovno preuzeta iz člana 57. prethodnog Zakona o radu, s članom 150. Zakona o socijalnoj

zaštiti SBK/KSB, jasno se vidi odstupanje i nepoklapanje jednog prava kroz dva zakona, što potvrđuje gore navedene navode, jer Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB se ne vodi primjenom člana 63. Zakona o radu, odnosno nije ni uvršteno to pravo. Pravo koje Zakon o socijalnoj zaštiti SBK/KSB članom 150. stavom 4., predviđeno je za porodilju koja radi skraćeno radno vrijeme u vrijeme porodiljnog bolovanja u trajanju od jedne godine.

Dakle, ukoliko bi podnositeljica zahtjeva tražila od centra da joj se prizna pravo u skladu s članom 63. Zakona o radu, ista bi bila rješenjem odbijena zbog primjene člana 150. stava 4.

Član 154. reguliše pravo na poseban psihosocijalni tretman trudnica i bračnih partnera koji žele djecu.

Pravo na poseban psihosocijalni tretman ostvaruje se u porodičnom savjetovalištu pri centru za socijalni rad.

Pružanje posebnog psihosocijalnog tretmana pri centrima za socijalni rad je još jedan od pokazatelja kompleksnosti rada centara, koji zahtijeva različitu profiliranu kvalifikacionu strukturu osoblja, pa i otvorene mogućnosti angažovanjem vanjskih stručnih saradnika, kako bi se doprinijelo kvalitetnom pružanju usluga.

Član 155. Pravo na smještaj djece, uz osigurnu ishranu, u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja imaju djeca predškolskog uzrasta. Ovakav vid prava je potrebno posebno regulisati i uskladiti sa Zakonom o predškolskim ustanovama.

Član 155. stav 2. predviđa subvenciju dijela troškova boravka djece u predškolskoj ustanovi – vrtiću u skladu s propisom općinskog vijeća.

Član 156. predviđa sljedeće: *Pravo na osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja za djecu koja pohađaju osnovnu školu u Kantonu ostvaruje se prema mogućnostima i na osnovu propisa općinskog vijeća.*

I **član 155. i 156.** ne daju obavezu prema općinskim nivoima, da se kroz općinski budžet predviđaju budžetske stavke za ovu posebnu namjenu. U budućnosti se mora izvršiti detaljna analiza u vezi s konkretnom primjenom ovih prava na području općina, koja ubuduće neće biti samo deklarativno navedena.

U dijelu VI. POSTUPAK I NADLEŽNOST ZA OSTVARIVANJE PRAVA PREMA OVOME ZAKONU, članovima 165. do 173, uređuje se postupak za ostvarivanje prava.

Međutim, članom 173. se postavljaju dodatni uslovi za podnosioca zahtjeva u ostvarivanju prava predviđenih Zakonom.

Član 173. stav 1. glasi: *Za ostvarivanje prava na stalnu novčanu pomoć, novčanu naknadu za pomoć i njegu drugog lica, osposobljavanje za život i rad, smještaj u socijalnu ustanovu ili drugu porodicu, na kućnu njegu i pomoć u kući te ostvarivanje prava prema čl. 144. ovog zakona, korisnik ne može biti vlasnik pokretne ili nepokretne imovine kojom može steći određenu imovinsku korist ili koja svojom veličinom nadilazi potrebe njegova domaćinstva, a o čemu kriterije uputom propisuje resorno ministarstvo.*

Iz citirane odredbe člana 173. stava 1. vidi se dodatni uslov koji budućeg korisnika prava limitira u slučaju ako je vlasnik pokretne ili nepokretne imovine, o čemu kriterije propisuje resorno ministarstvo.

U kriterijima koje je propisalo resorno ministarstvo 30. 5. 2019. godine, broj: 04-35.sl/19, stoji:

Korisnik prava ne može biti vlasnik:

- *poslovnog prostora*
- *motornog vozila do 15 godina starosti osim ako to vozilo koristi kao ortopedsko pomagalo*
- *obradivog ili zemljišta pod šumom od 1.500 metara kvadratnih u gradskom području i 3.500 metara kvadratnih u ruralnom području Općine po članu kućanstva.*

Primjena člana 173. stava 1. treba da bude u skladu sa članom 26. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB. Prilikom vođenja upravnog postupka u rješavanju prava iz člana 173. stava 1., treba da se uzmu u obzir sve činjenice i dokazi. Ovo je iz razloga što centri treba da pružaju zaštitu socijalno ranjivoj kategoriji. Veoma česti slučajevi u praksi su da osobe naslijede imovinu, sa kojom ne znaju ili ne mogu raspolagati, uslijed određenih mentalno-fizičkih nedostataka. Također, na primjer, može se raditi o površini zemlje koja se pravno ne prometuje zbog nezainteresovanosti trećih lica u smislu prodaje ili zakupa.

Prema podnosiocu zahtjeva se kroz individualni plan treba odrediti na koji način, ukoliko nije u mogućnosti da privređuje od površine zemljišta koje ima, može da živi život dostojanstven čovjeku. Površina zemljišta ne smije da bude uslovna pretpostavka za odbijanje podnosioca zahtjeva u ostvarivanju nekog vida prava.

Pravila se trebaju uspostaviti sistematski i analitički. Naprijed navedeno se također može primijeniti na član 173. stav 2.

Dalje, u stavu 3. i 4. člana 173. stoji: *Lica koja prema članu 23. stav 1. tačke 3. i 4. ovog zakona koriste pravo na smještaj u ustanovu ili u drugu porodicu, odnosno prava na kućnu njegu, koja su vlasnici pokretne ili nepokretne imovine, a nisu u mogućnosti plaćati troškove smještaja, ili ako lica i srodnici koji su prema zakonu obavezni izdržavati korisnika odbiju plaćati troškove smještaja ili ne uplaćuju ugovorenu cijenu smještaja, centar za socijalni rad troškove smještaj može podmiriti iz imovine korisnika, odnosno srodnika, a o čemu kriterije uputom propisuje resorno ministarstvo.*

Vlasnik imovine koji se smješta u socijalnu ustanovu s centrom za socijalni rad sklapa ugovor o doživotnom izdržavanju, odnosno ugovor prema kojem centar za socijalni rad nasljeđuje njegovu imovinu, u skladu sa važećim Zakonom o nasljeđivanju, a na ugovor svoju saglasnost daje resorno ministarstvo.

Jedino se u upravnom postupku, u dijelu činjeničnog i dokaznog utvrđivanja, mogu sagledati i uzimati u obzir podnijeti dokazi u vezi s predmetnim zahtjevom. Prije svega, zanemarene su sve osobe koje nisu predviđene u ovom dijelu Zakona **članom 173**, a misli se na osobe koje, ili su pod starateljstvom, ili uslijed određenih mentalno-fizičkih nedostataka, ili godina života, nisu u stanju da raspolažu svojom voljom i interesima.

Zadiranje u pravo na dom od strane institucija kao predstavnika vlasti bilo bi grubo kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima, te se takva pitanja i procedure moraju pravno valjano obraditi i obrazložiti, na jasan, decidan način.

Član 173. stav 4 glasi: *Resorno ministarstvo daje svoju saglasnost centru za socijalni rad i na realizaciju ugovora iz stava 4. ovog člana, odnosno na raspolaganje štíćenikovom imovinom poslije njegove smrti, a prema predloženim projektima.*

I ovaj stav je uređen Uputom resornog ministarstva broj: 04-35-536/12 od 28. 9. 2012. god., a u dijelu koji se odnosi na raspolaganje novčanim sredstvima od prodate imovine koju je naslijedio centar, predviđeno je da omjer u raspodjeli sredstava između centra i ministarstva bude 50% ili 60% ministarstvu a 40% centru, što se smatra loše urađenom raspodjelom sredstava te da se centrima treba omogućavati veći udjeli iz prodate imovine, zbog stimulacije za rad stručnih radnika i sveukupnog složenog posla koji je na „leđima“ centara.

4.2 Analiza kapaciteta centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite

Ustanove socijalne zaštite pružaju usluge kojima se u cjelini ili djelimično zadovoljavaju socijalne i druge potrebe korisnika. One se osnivaju radi zbrinjavanja određenih kategorija korisnika socijalne zaštite i obavljanja stručnih i drugih poslova socijalne zaštite. Ustanova je pravna osoba i osniva se kao:

1. Centar za socijalni rad
2. Ustanova za djecu: za djecu bez roditeljskog staranja, za odgojno zanemarenu i zapuštenu djecu, za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju
3. Ustanova za odrasla i stara lica
4. Ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje invalidnih i drugih lica
5. Ustanova za dnevni boravak korisnika socijalne zaštite

Broj stručnih radnika u ustanovama socijalne zaštite i drugim institucijama srodne djelatnosti određuje se na osnovu broja stanovnika koji žive na području koje ta ustanova pokriva svojom djelatnošću. Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH propisani su minimalni standardi za rad i pružanje usluga za obavljanje socijalne zaštite, koje ustanove socijalne zaštite trebaju ispunjavati za obavljanje djelatnosti, a određuju lokaciju, prostor, opremu, kapacitete, potreban stručni kadar i njegov broj koji je određen prema broju stanovnika općine.

Redni broj	Broj stručnih radnika	Broj stanovnika
1.	1 socijalni radnik	4.000
2.	1 pravnik	20.000
3.	1 psiholog	15.000
4.	1 pedagog	15.000
5.	1 sociolog	50.000

Tabela 2: Prikaz potrebnih stručnih radnika prema broju stanovnika¹⁵

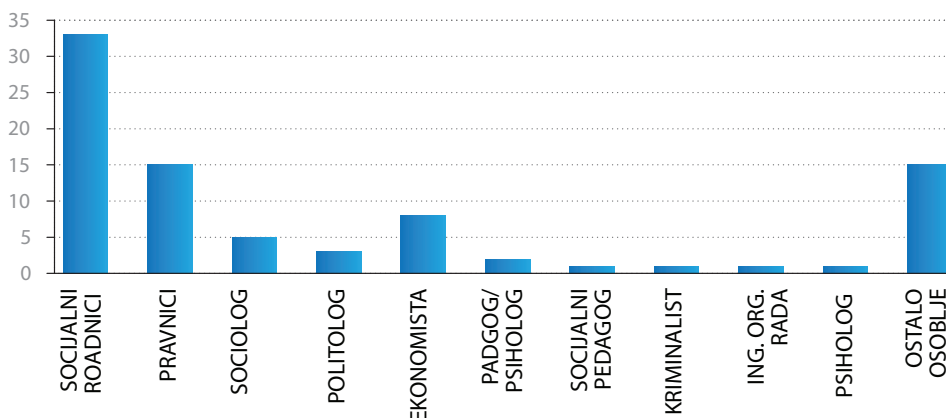
¹⁵ Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH („Službene novine FBiH”, br. 15/13)

Na području SBK/KSB formirano je 8 centara za socijalni rad, te 4 službe za socijalnu zaštitu:

- JU Centar za socijalni rad Travnik
- JU Centar za socijalni rad Novi Travnik
- JU Centar za socijalni rad Jajce
- JU Centar za socijalni rad Vitez
- JU Centar za socijalni rad Donji Vakuf
- JU Centar za socijalni rad Gornji Vakuf/Uskoplje
- JU Centar za socijalni rad Bugojno
- JU Centar za socijalni rad Busovača
- Službe socijalne zaštite pri općinama: Kiseljak, Kreševo, Fojnica i Dobretići

Kvalifikaciona struktura prema trenutno važećim standardima zadovoljava samo minimum stručne zastupljenosti i može se negativno odraziti na pružanje usluga. Izmjene i dopune Pravilnika o sistematizaciji radnih mjesta se vrlo rijetko vrše ili se samo prilagođavaju društvenim standardima i potrebama. U većini slučajeva sistematizacije nisu popunjene.

Broj osoba s visokom stručnom spremom koje su zaposlene u centrima za socijalni rad je 60, to su uglavnom socijalni radnici, pravnici, sociolozi, ekonomisti, pedagozi, psiholozi, jedan dio administrativnog osoblja je sa srednjom stručnom spremom i mali broj s osnovnim obrazovanjem.

Grafikon 1: Kvalifikaciona struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite

Općina	Broj zaposlenih
Travnik	14
Novi Travnik	8
Jajce	13
Bugojno	11
Vitez	9
Gornji Vakuf/Uskoplje	5
Donji Vakuf	5
Busovača	7
Kiseljak	5
Kreševo	3
Fojnica	3
Dobretići	3

Tabela 3: Broj zaposlenih u centrima za socijalni rad i službama socijalne zaštite na području SBK/KSB

Centri u skladu s minimalnim standardima trebaju da kroz pravilnike o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadataka predviđaju odgovarajući stručni kadar, jer se datim profiliranim stručnim kadrom jedino može pružiti kvalitetna stručna usluga.

Također, minimalni standardi su određeni kao neki polazni osnov za određivanje broja stručnih kadrova na određen broj stanovnika, te isti ne ograničava centar za prijem i više stručnih radnika na pozicijama gdje se zbog obimnosti poslova to smatra opravdanim.

Na primjer, zaposliti jednog stručnog radnika - diplomiranog pravnika na 20.000 stanovnika je veoma upitno, jer jedna stručna osoba provodi na desetine različitih predmetnih upravnih postupaka i donošenje svih pravnih akata, pravila u jednoj ustanovi, a s druge strane ne predviđaju se poslovi pomoćne djelatnosti kao npr. arhivar, osobe za tehničko-informatičku podršku, kao što postoji uređenje organizacije državnih službenika i namještenika Zakonom o organizaciji organa uprave u FBiH („Službene novine FBiH”, broj 35/2005).

Članovi 57. i 58. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB regulišu ustanove socijalne zaštite, slijede **članovi 59, 60. i 61.** koji definišu centar za socijalni rad, a isti taj pojam definisan je i Zakonom o osnovama socijalne zaštite FBiH (član 48).

Član 59. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB glasi: *Centar za socijalni rad*

osniva se kao ustanova radi obavljanja poslova u vezi sa zadovoljavanjem potreba građana i njihovih porodica u socijalnoj zaštiti, na području općine, i za obavljanje stručno analitičkih i drugih stručnih poslova općine te drugih organizacija i zajednica, u skladu s ovim zakonom.

Prije svega, centar se osniva kao ustanova, a preteča ovoj formulaciji nalazi se u članu 1. Uredbe sa zakonskom snagom („Službeni list R BiH”, broj 6/92), odnosno Ukazom o proglašenju zakona o potvrđivanju uredbi sa zakonskom snagom („Službeni list R BiH”, broj 13/94).

Centri za socijalni rad su vodeće institucije u:

- rješavanju u prvom stepenu o zahtjevima za ostvarivanje prava iz socijalne zaštite, ali kao što je navedeno u Zakonu, to su i druga rješavanja koja nisu obuhvaćena Zakonom o socijalnoj zaštiti, npr. određivanje ličnog imena,
- otkrivanju i proučavanju problema u oblasti socijalne zaštite,
- obavljanju poslova porodične zaštite, zaštite odgojno zanemarene djece te u provođenju odgojne mjere i mjere starateljskog nadzora,
- organizovanju savjetodavnog rada za probleme u braku i porodici,
- pružanju savjetodavne usluge i stručne pomoći pojedincu, porodici i grupama građana itd.

Iz naprijed navedenog dijela se vidi samo dio onoga što centri obavljaju u okviru svoje djelatnosti.

Centri kao ustanove nisu prepoznati ni kroz Federalni, a ni Kantonalni zakon kao posebne stručne ustanove, kao što su to, na primjer, zavodi za zdravstveno osiguranje, PIO/MIO i sl. Njih je potrebno reformisati u ustanove sa stručnim odjeljenjima i urediti kvalifikacionu strukturu osoblja, te omogućiti potrebnu specijalizaciju tom osoblju. Radnici centra nisu ni državni službenici (sa izuzetkom nekoliko općina na području Federacije, gdje centri predstavljaju općinsku službu, a izuzetak je i uređenje Kantonalnog Centra za socijalni rad Sarajevo).

Potreba za nužnim reformisanjem centara za socijalni rad je odgovor na složenost i obimnost poslova.

Neophodno je podizati svijest na lokalnim nivoima o značaju zapošljavanja stručnog kadra u centrima za socijalni rad. Kroz tabelarni prikaz (tabela 2) se vidi minimum stručnog osoblja koje je neophodno u radu centara. Osnovna

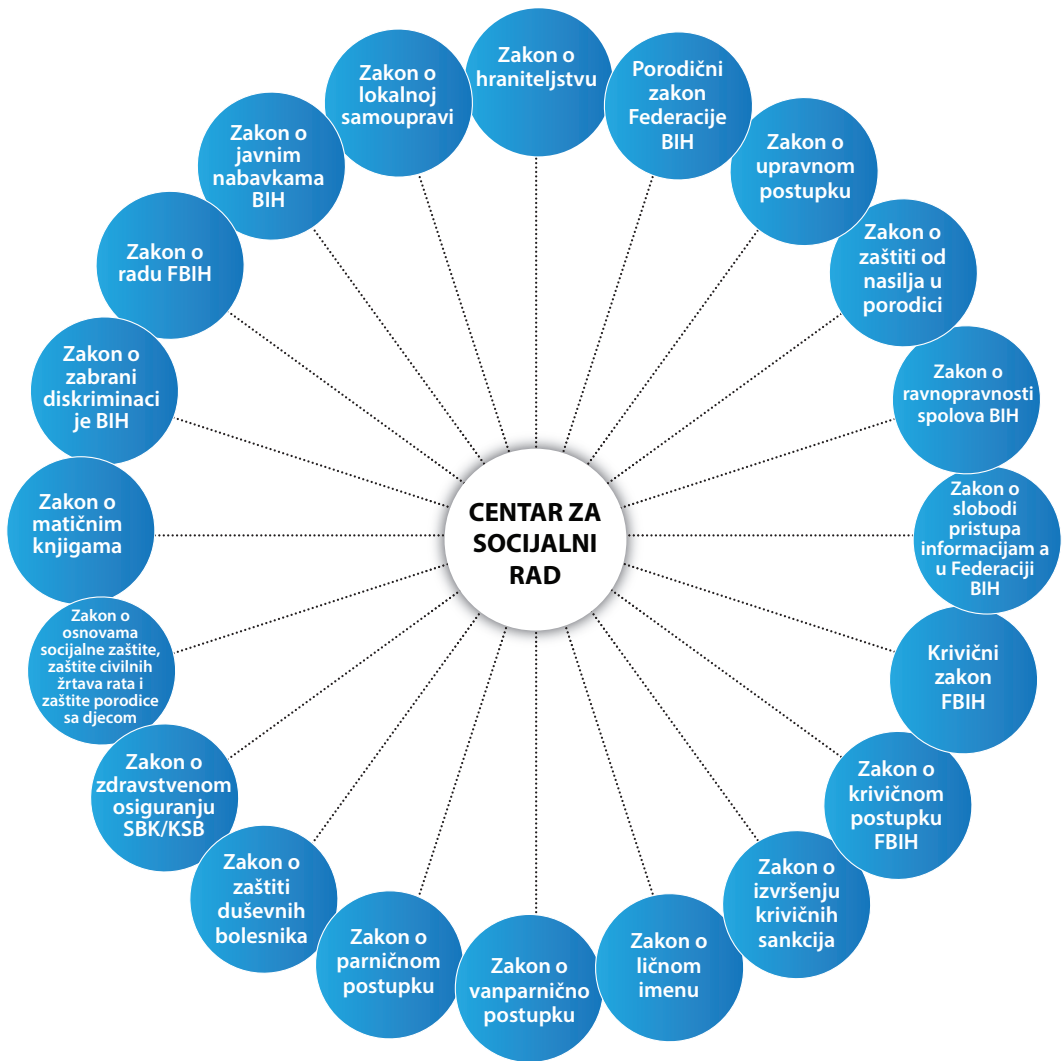

prepreka da centri ispoštuju minimalne standarde je finansijske prirode i nerazumijevanje lokalne vlasti da budžetska sredstva preusmjeravaju na zapošljavanje u jednu tako važnu instituciju kao što je centar za socijalni rad.

Također, u centrima u SBK/KSB ne postoji određena profilirana struka koja je ključna kao npr. diplomirani pravnik, te nedostatkom tog kadra postavlja se pitanje na koji način centar provodi upravno rješavanje (Zakon o upravnom postupku).

S druge strane, postoji pojava da se na mjesto diplomiranog socijalnog radnika u radni odnos primi diplomirani sociolog (iako takvo radno mjesto nije predviđeno sistematizacijom centra), koji obavlja poslove socijalnog radnika, iako za to nema odgovarajuću diplomu socijalnog radnika.

Centri u skladu s minimalnim standardima trebaju da kroz pravilnike o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadataka predviđaju odgovarajući stručni kadar, jer se datim profiliranim stručnim kadrom jedino može pružiti kvalitetna stručna usluga.

Slika 1:

Slikoviti prikaz nekih od zakona po kojima rade centri za socijalni rad

4.3 Analiza broja korisnika socijalne zaštite po općinama u SBK/KSB

Na osnovu dobijenih podataka od Ministarstva zdravstva i socijalne politike mogu se uočiti kretanja broja korisnika na području SBK/KSB. Primjer je dolje navedena tabela iz aprila 2020. godine iz koje se može vidjeti da najveći broj korisnika ostvaruje pravo iz zdravstvenog osiguranja, pravo na dječiji doplatok te stalnu novčanu pomoć.

Br.	Općina	Dječiji dodatak	Stalna novčana pomoć	Smještaj	Zdravstveno osiguranje	Porodilje	CŽR	Osposobljavanje	Hraniteljstvo
1.	Kreševo	8	16	11	11	4	5	0	0
2.	Fojnica	70	31	35	94	32	22	1	0
3.	Kiseljak	82	94	42	209	48	30	0	3
4.	Busovača	94	81	34	10	22	28	5	3
5.	Vitez	133	99	62	157	74	86	0	0
6.	Novi Travnik	137	81	58	152	88	48	2	1
7.	Travnik	290	165	81	818	170	140	0	0
8.	Donji Vakuf	84	70	14	155	47	61	0	0
9.	Gornji Vakuf/Uskoplje	106	104	26	197	55	81	0	0
10.	Bugojno	177	113	38	319	64	76	0	1
11.	Jajce	111	160	38	363	34	49	0	0
12.	Dobretići	2	32	6	54		2	0	0
	UKUPNO	1.294	1.046	445	2.539	638	628	8	8

Tabela 4: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. godine¹⁶

¹⁶ Podaci iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. god.

OPĆINA / CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodiljama iz radnog odnosa	Zdravstveno osiguranje	Stalna novčana primanja	Smještaj u druge porodice	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	361	180	895	195	4	83
BUGOJNO	215	54	385	106	9	35
JAJCE	131	36	402	146	1	37
NOVI TRAVNIK	114	80	176	75	2	63
VITEZ	186	76	100	96	4	48
G. VAKUF/ USKOPLJE	140	25	205	97	3	24
D. VAKUF	95	26	297	120	6	16
KISELJAK	85	44	189	76	6	48
BUSOVAČA	120	21	104	88	1	51
FOJNICA	69	28	101	38	0	40
KREŠEVO	8	12	14	16	0	8
DOBRETIĆI	3	2	53	31	3	6
UKUPNO	1.527	584	2.921	1.084	39	459

Tabela 5: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/ KSB za 2017. godinu

OPĆINA / CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodiljama iz radnog odnosa	Zdravstveno osiguranje	Stalna novčana primanja	Smještaj u druge porodice	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	340	175	910	190	4	83
BUGOJNO	213	62	387	113	7	36
JAJCE	118	26	411	157	1	38
NOVI TRAVNIK	110	94	165	81	3	59
VITEZ	171	75	142	95	3	55
G. VAKUF	130	31	202	105	2	24
D. VAKUF	80	30	290	86	4	14
KISELJAK	81	45	195	77	5	43
BUSOVAČA	115	22	101	85	6	45
FOJNICA	73	26	95	36	2	37
KREŠEVO	8	9	14	16	0	11
DOBRETIĆI	3	1	54	31	3	6
UKUPNO	1.442	596	2.966	1.072	40	451

Tabela 6: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2018. godinu

OPĆINA / CENTAR ZA SOCIJALNI RAD	Dječiji doplatak	Naknada porodiljama iz radnog odnosa	Zdravstveno osiguranje	Stalna novčana primanja	Smještaj u druge porodice	Smještaj u ustanove
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
TRAVNIK	304	186	850	171	4	80
BUGOJNO	167	62	351	118	5	37
JAJCE	103	29	382	162	1	39
NOVI TRAVNIK	136	86	158	82	1	61
VITEZ	145	74	150	100	3	59
G. VAKUF	201	42	198	103	3	25
D. VAKUF	93	36	180	76	3	15
KISELJAK	78	43	197	87	3	42
BUSOVAČA	104	24	100	84	4	40
FOJNICA	71	26	94	34	2	36
KREŠEVO	8	8	14	16	0	11
DOBRETIĆI	2	0	53	31	3	6
UKUPNO	1.412	616	2.727	1.064	32	451

Tabela 7: Podaci o broju korisnika iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za 2019. godinu

4.4 Analiza izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu uopće u periodu 2017-2020. godine

Kako je vidljivo iz tabela, poredeći 2017, 2018, 2019. i prvih pet mjeseci 2020. godine, može se zaključiti da sva finansijska kretanja unutar prava iz Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom u cikličnom smislu imaju pravilno kretanje.

Naravno, mogu se vidjeti i određena odstupanja u izdvajanju finansijskih sredstava u određenim mjesecima (mart, maj) koja su rezultat promjene osnovice za obračun određenih prava (stalna novčana pomoć, dječiji dodatak, zdravstveno osiguranje i civilne žrtve rata), tim više što se u tim mjesecima vrši i retroaktivno usklađivanje od početka godine. Također, vidljivo je i smanjenje određenih prava kroz vremenski dijagram (zdravstveno osiguranje i smještaj u drugu porodicu), što govori o kretanju određenih socijalnih kategorija u

Kantonu. U februaru 2020. godini vidljiv je drastičan pad prava na smještaj u drugu porodicu zbog prestanka primjene zakona koji je uređivao ovu oblast, ali je u toku uvođenje u pravo ovih kategorija kroz drugi oblik zakona, što je i vidljivo u aprilu i maju 2020. godine.

Kretanja u vrijeme proglašenja stanja prirodne i druge nesreće u FBiH zbog pandemije COVID-19, odnosno u martu, aprilu i maju 2020. godine nisu pokazala veća odstupanja, iako je vidljiv blagi trend pada u skoro svim kategorijama. Takav trend je i razumljiv s obzirom na otežano kretanje u vrijeme trajanja proglašenja prirodne i druge nesreće, tako da je uvođenje u pravo bilo usporeno. Međutim, u junu je vidljiv rast revidiranih predmeta, te je za očekivati u narednim mjesecima potpuni balans u broju prava spram ekonomsko-socijalne situacije u društvu. Potrebno je istaknuti i blagi rast prava porodilja iz radnog odnosa, posebno u maju 2020. godine, što svakako ohrabruje iz perspektive rasta nataliteta u Kantonu. To pravo pokazuje da je prirodni tok nezaustavljiv bez obzira na utjecaje svana.

Suprotno tome, smještaj u ustanove je usklađen s već istaknutim blagim trendom usporavanja, što je potpuno razumljivo s obzirom na zdravstvene mjere koje su važile i rizik koji je u tom periodu bio izražen. Još uvijek je otežano smještanje uz nešto blaže mjere. U vrijeme pandemije smještaj u ustanove na dnevnoj osnovi bio je obustavljen pa su pojedine ustanove u skladu s odlukama njihovih upravnih odbora odlučile da ne ispostavljaju račune za usluge, iako im je rad bio zabranjen, odnosno prestanak davanja usluga nije bila njihova odluka. Edukacijsko-rehabilitacijskom centru „DUGA“ Novi Travnik, ujedno i ustanovi s ubjedljivo najvećim brojem usluga dnevnog karaktera, Zaključkom Vlade SBK dozvoljeno je da ispostavlja račune u punom iznosu u vrijeme trajanja pandemije, kako bi se očuvala radna mjesta i finansijska stabilnost ustanove.

Potrebno je napomenuti da finansijska sredstva za socijalna davanja planirana u budžetu za 2020. godinu prilikom izrade rebalansa budžeta nisu uopće bila predmet razmatranja, odnosno eventualnog smanjenja. Također, u Zakonu o ublažavanju negativnih ekonomskih posljedica pandemije COVID-19 na privredu SBK postoji stavka koja obavezuje Vladu SBK na stabilnost i sigurnost socijalnih davanja. Iz svega navedenog vidljivo je opredjeljenje Vlade SBK za socijalnu sigurnost, što svakako ohrabruje i projicira stabilnu budućnost iz perspektive provođenja zakona iz socijalne oblasti. Socijalna pomoć, po članu 13. Evropske socijalne povelje¹⁷, dopunjena i izmijenjena verzija, definiše se kao pomoć koja se dodjeljuje na osnovu potreba pojedinca, bez postavljanja bilo kakvih uslova koji se odnose na ispunjavanje obaveza iz

¹⁷ Evropska povelja o lokalnoj samoupravi: [https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d%20\(8](https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d%20(8) (8.9.2020.)

sistema socijalnog osiguranja, koji pokrivaju određeni rizik ili stanje u vezi sa zanimanjem ili obavezom plaćanja doprinosa. Pomoć se dodjeljuje kada osoba nema nikakvih naknada iz sistema socijalnog osiguranja, koje bi joj osigurale adekvatna sredstva. Sadržaj, oblici i mjere, kao i krug korisnika socijalne zaštite su različiti, zavise od karaktera društveno-ekonomskih, političkih i socijalnih odnosa, vrijednosnih sistema i ciljeva svakog konkretnog društva.¹⁸ Iz svega navedenog i pored redovnog izdvajanja za socijalnu zaštitu ipak je vidljivo da nisu zadovoljene socijalne potrebe građana.

Ako se uporede izdvajanja kroz godine u procentualnom smislu, odnosno procentu izdvajanja za socijalnu politiku od ukupnog budžeta Kantona, vidljiv je kontinuiran blagi pad izdvajanja koji se kreće kroz godine od 5,5 do 5,0%, osim u 2019. godini u kojoj je procent bio 4,5%. Razlog takvog odstupanja je kredit za Regionalni vodovod Plava Voda koji je u budžetu za 2019. godinu uvršten kao primitak, te primitak od Razvojne banke Federacije BiH kao višak namjenskih sredstava iz prethodnog perioda. Ta dva primitka iznose 25.159.100 KM, dok bi bez te stavke izdvajanja bila unutar prosjeka kroz godine, odnosno 5,1%.

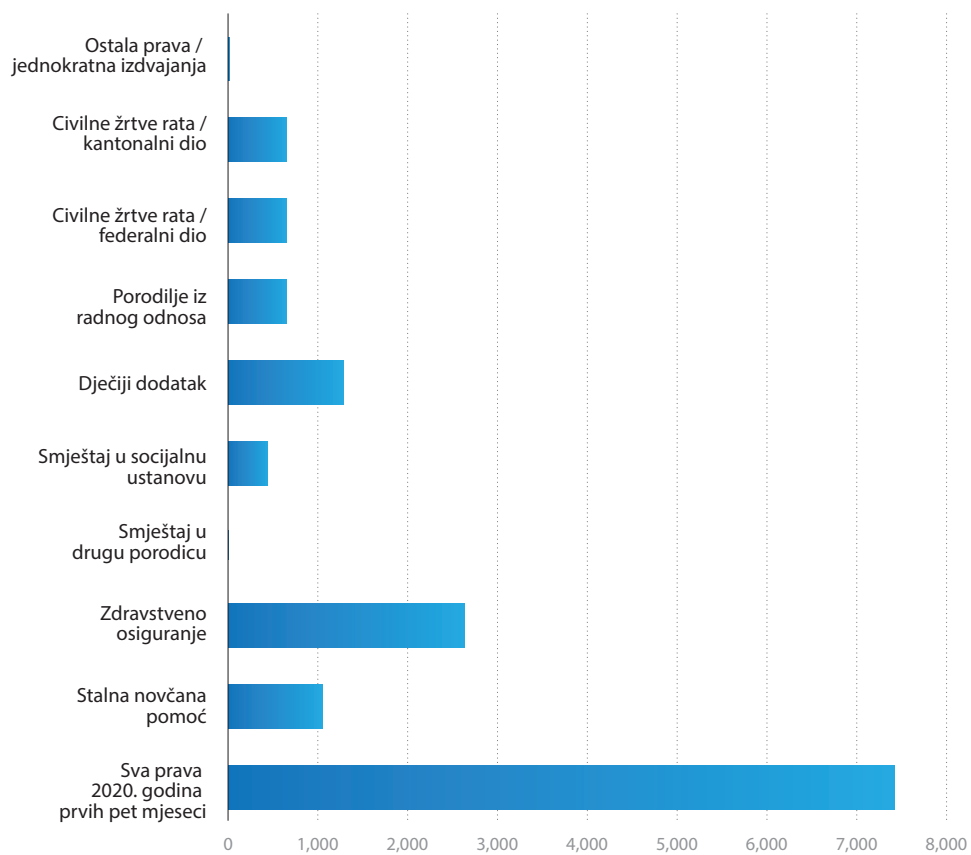
Izdvajanja kroz godine dovoljna su da implementiraju Kantonalni zakon, posebno ako se uzmu u obzir uputstva Ministarstva koja dodatno otežavaju uvođenje u pojedina prava. Međutim, ako bi se radile izmjene i dopune postojećeg zakona i ako bi došlo do usklađivanja s ostalim materijalnim propisima, na primjer Zakonom o zdravstvenom osiguranju FBiH, te ako bi se ukinuo ili ublažio cenzus za pojedina prava, povećao iznos naknada i slično, ova sredstva svakako ne bi bila dovoljna. Iznos nedostajućih sredstava zaista je teško odrediti, pa i okvirno, zbog gore navedenih razloga. Ipak, moglo bi se reći da bi nešto kvalitetniji zakon i bolja prava bila osigurana sredstvima u rasponu od 3 do 5 miliona KM na nivou godine.

18 Gavrilović, A. (2005): Socijalna politika, Filozofski fakultet, Banja Luka

UKUPNA IZDVAJANJA U 2017. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.299.753 KM

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava / jednokratna izdvajanja
januar	125.828	31.734	14.937	260.595	51.791	192.158	148.170	60.909	5.607
februar	104.286	23.911	13.812	249.948	50.988	185.055	144.154	59.240	6.235
mart	104.234	24.109	14.719	268.609	51.881	195.999	144.269	59.286	10.674
april	104.622	23.186	14.360	264.745	52.484	185.484	144.512	69.377	5.685
maj	105.931	23.252	15.141	270.845	51.053	186.332	144.150	59.226	6.973
juni	105.509	23.465	14.759	261.862	51.628	184.609	144.150	59.226	5.192
juli	105.970	23.564	18.302	257.745	52.101	185.664	143.432	58.930	9.433
august	106.581	24.012	15.751	254.720	51.931	184.736	143.792	59.073	5.092
septembar	107.481	23.651	14.643	255.183	51.377	188.454	143.396	58.926	9.021
oktobar	109.050	24.106	14.236	260.468	50.948	187.502	143.846	59.105	10.186
novembar	110.694	23.576	14.557	253.864	50.183	189.383	143.216	58.844	8.701
decembar	108.162	23.491	14.756	256.785	49.880	195.835	142.766	58.664	3.092
UKUPNO	1.298.348	292.057	179.973	3.115.369	616.245	2.261.211	1.729.853	720.806	85.891

Tabela 8: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2017. godinu

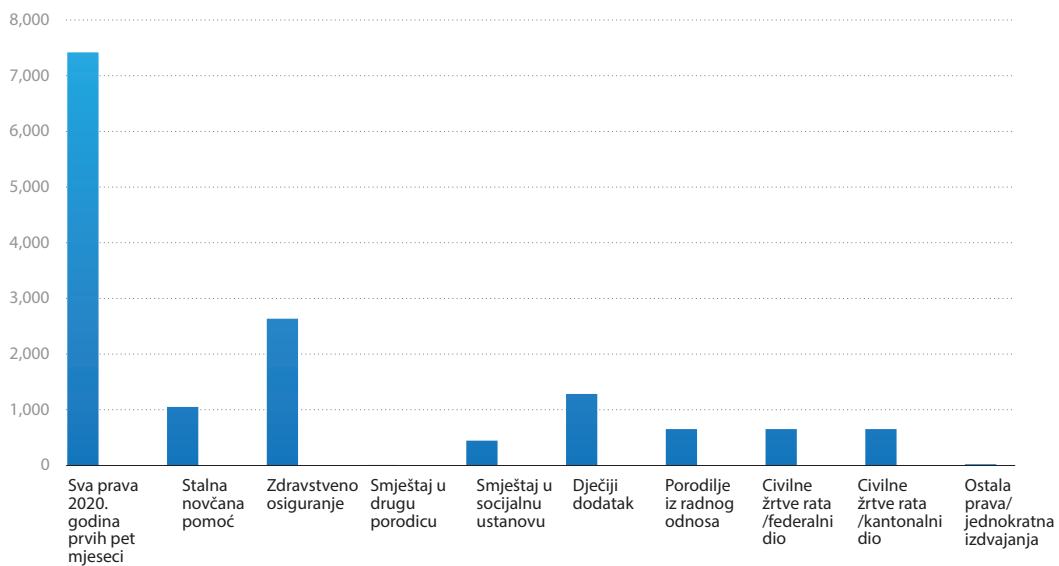
Grafikon 2: Izdavanja za 2017. godinu po pravima (izraženo u KM)

2017. GODINA - BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava
januar	1.003	2.971	43	464	1677	576	668	668	13
februar	1.003	2.935	41	461	1534	568	664	664	16
mart	1.002	2.978	42	465	1541	573	664	664	26
april	1.007	2.885	42	465	1538	561	663	663	15
maj	1.021	2.881	44	468	1528	563	663	663	19
juni	1.022	2.922	43	459	1531	562	663	663	14
juli	1.022	2.932	44	452	1549	573	658	658	25
august	1.029	2.937	44	441	1555	568	659	659	13
septembar	1.041	2.883	41	454	1535	557	659	659	20
oktobar	1.042	2.942	40	453	1517	562	659	659	27
novembar	1.063	2.923	40	455	1501	550	658	658	20
decembar	1.094	2.923	42	452	1474	576	655	655	7
prosjeck	1.029	2.926	42	457	1540	567	655	655	18

Tabela 9: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2017. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2017. GODINU: 7.245

Grafikon 3: Broj korisnika po pravima za 2017. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2017. GODINI

Ustanova	Svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoce krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje pensionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruženja na području SBK	Pomoć u radu	10.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	30.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	28.000
UKUPNO		258.000

Tabela 10: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2017. godini

UKUPNA IZDVAJANJA U 2017. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE: 10.557.753

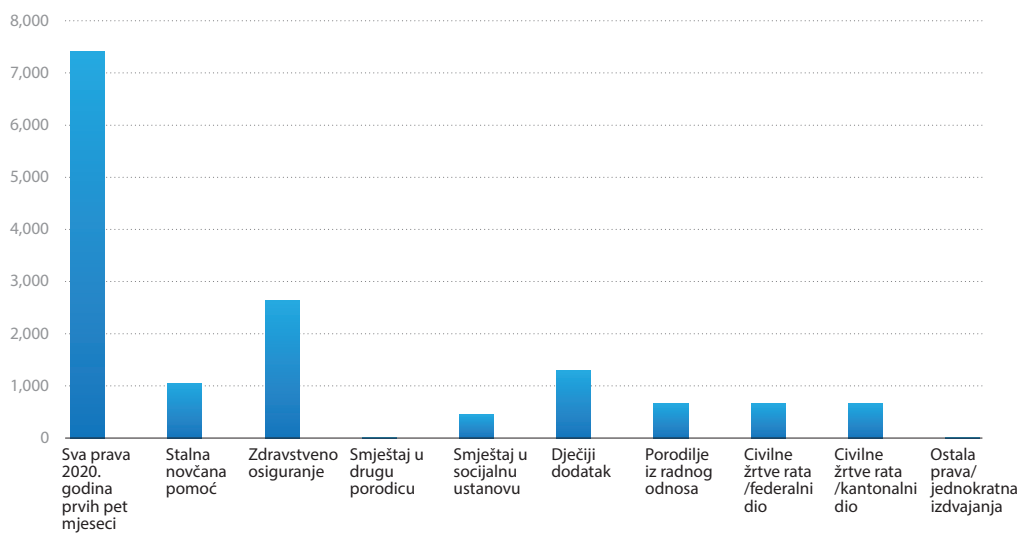
Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2017. godinu iznosio je 192.083.750 KM, na socijalna izdvajanja procentualno je izdvojeno 5,5%.

2018. GODINA - IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodije iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava / jednokratna izdvajanja
januar	109.996	24.131	14.718	242.961	49.315	194.950	142.153	58.403	7.518
februar	109.616	23.709	16.595	228.476	50.032	194.080	142.195	58.432	9.187
mart	120.080	24.531	14.987	247.197	54.833	207.085	141.393	58.103	7.561
april	113.012	24.474	13.675	250.587	51.189	211.958	140.678	57.815	10.489
maj	112.625	24.369	14.642	247.399	51.368	210.779	160.361	66.079	5.942
juni	113.496	23.598	13.942	235.852	51.068	214.673	147.110	60.428	7.345
juli	109.928	23.685	13.667	240.619	51.013	216.299	143.229	58.856	3.921
avgust	113.998	23.741	14.061	236.856	50.987	200.163	142.969	58.715	6.138
septembar	118.295	23.449	12.924	239.896	50.483	226.289	142.595	58.805	7.831
oktobar	115.834	24.962	12.900	242.585	50.392	212.546	142.289	58.482	4.927
novembar	114.801	23.017	12.480	239.859	49.884	211.606	144.422	59.407	5.735
decembar	116.661	23.153	10.060	235.210	49.166	205.837	141.186	58.984	10.400
UKUPNO	1.368.342	286.819	164.651	2.887.497	609.730	2.506.265	1.730.580	712.509	86.994

Tabela 11: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu

UKUPNA IZDVAJANJA U 2018. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.353.387 KM

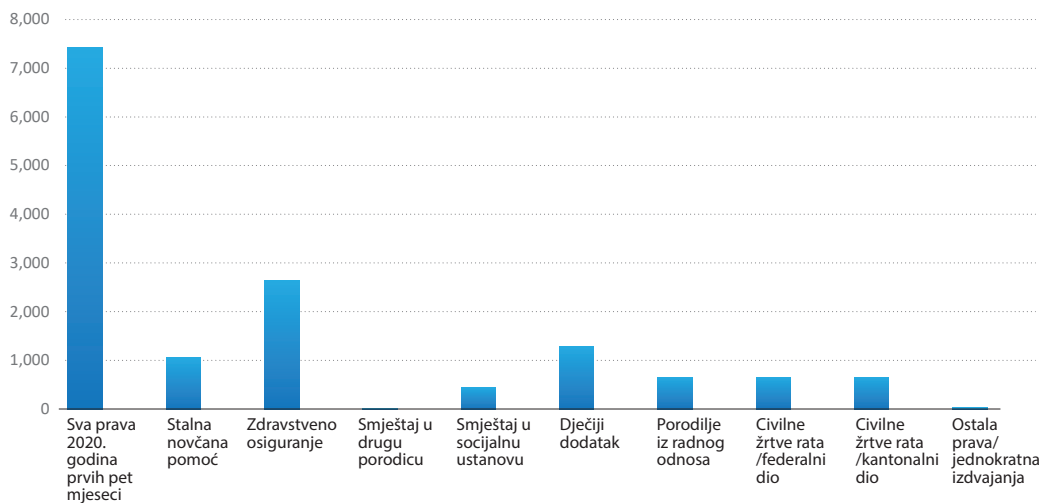
Grafikon 4: Izdvajanja po pravima za 2018. godinu (izraženo u KM)

2018. GODINA - BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodije iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava
januar	1.058	2.999	43	452	1.474	587	653	653	16
februar	1.049	2.942	44	454	1.490	587	652	652	18
mart	1.063	2.980	42	454	1.491	611	650	650	15
april	1.057	2.987	40	467	1.378	615	647	647	21
maj	1.053	2.973	41	457	1.475	565	646	646	11
juni	1.061	2.899	43	454	1.475	640	646	646	15
juli	1.065	2.907	39	445	1.469	628	647	647	8
avgust	1.065	2.913	39	442	1.474	594	646	646	8
septembar	1.080	2.886	39	453	1.455	622	644	644	13
oktobar	1.110	2.949	39	450	1.454	619	643	643	9
novembar	1.074	2.850	38	448	1.448	620	643	643	11
decembar	1.082	2.850	37	447	1.424	610	641	641	21
prosjek	1.068	2.928	40	452	1.459	608	646	646	13

Tabela 12: Izdvajanja sredstava iz budžeta Srednjobosanskog kantona za korisnike i socijalnu zaštitu za 2018. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2018. GODINU: 7.214

Grafikon 5: Broj korisnika po pravima za 2018. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2018. GODINI

Ustanova	Svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoce krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruženja na području SBK	Pomoć u radu	10.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	54.900
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	32.000
UKUPNO		286.900

Tabela 13: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2018. godini

UKUPNA IZDVAJANJA U 2018. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE: 10.640.287 KM

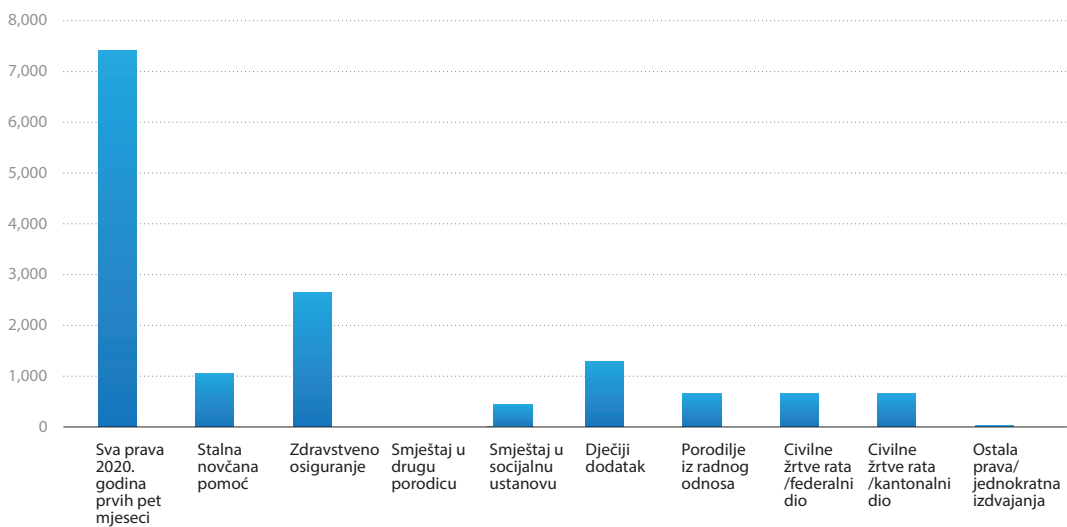
Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2018. godinu iznosio je 200.915.063 KM, na socijalna izdvajanja procentualno je izdvojeno 5,3%.

2019. GODINA - IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava / jednokratna izdvajanja
januar	117.291	23.079	12.864	252.112	49.399	223.564	143.024	58.782	9.879
februar	116.031	23.149	12.397	238.782	49.199	208.280	141.856	58.314	7.535
mart	126.004	25.179	12.438	260.450	52.540	214.493	141.987	58.367	7.231
april	118.877	22.589	12.731	247.202	47.320	217.864	141.103	58.012	7.309
maj	120.005	23.134	13.129	248.377	47.124	221.232	140.620	57.819	8.605
juni	123.555	23.146	12.693	233.483	47.613	212.409	139.938	57.570	5.864
juli	118.840	23.146	12.726	243.673	46.930	196.222	140.788	57.886	3.551
avgust	121.531	23.310	12.428	233.743	47.060	214.631	139.887	57.550	6.151
septembar	122.193	23.225	10.258	238.626	47.027	207.991	140.080	57.635	6.582
oktobar	119.784	22.850	9.564	249.600	45.402	223.064	139.640	57.451	11.545
novembar	118.373	22.787	9.123	238.988	44.395	232.621	140.642	57.860	10.948
decembar	119.468	22.735	9.688	242.919	42.373	221.138	140.107	57.626	7.657
UKUPNO	1.441.952	255.740	140.039	2.927.955	566.382	2.593.509	1.689.672	694.872	92.857

Tabela 14: Ukupna izdvajanja za socijalnu zaštitu za 2019. godinu na području SBK/KSB

UKUPNA IZDVAJANJA U 2019. GODINI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE: 10.402.978 KM

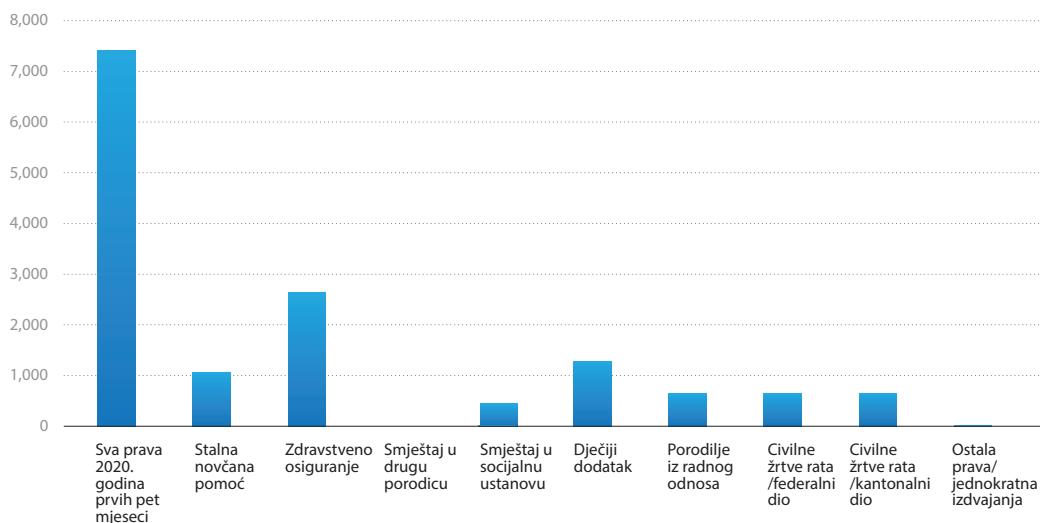
Grafikon 6: Ukupna izdvajanja po pravima za 2019. godinu (izraženo u KM)

2019. GODINA - BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava
januar	1.081	2.866	38	455	1.421	629	642	642	19
februar	931	2.871	40	464	1.424	613	641	641	17
mart	1.159	2.874	34	465	1.500	612	641	641	16
april	1.075	2.496	37	466	1.456	628	638	638	18
maj	1.060	2.680	37	452	1.500	654	636	636	16
juni	1.089	2.686	35	450	1.465	632	632	632	12
juli	1.079	2.676	36	438	1.444	592	633	633	9
avgust	1.081	2.676	34	439	1.448	616	633	633	16
septembar	1.087	2.677	29	452	1.447	608	634	634	16
oktobar	1.088	2.654	27	458	1.397	620	631	631	27
novembar	1.079	2.647	26	452	1.366	632	632	632	25
decembar	1.075	2.641	26	453	1.315	626	632	632	15
prosjeck	1.070	2.704	33	456	1.432	622	635	635	17

Tabela 15: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za 2019. godinu

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2019. GODINU: 6.969

Grafikon 7: Broj korisnika po pravima za 2019. godinu

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2019. GODINI

Ustanova	Svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	65.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoce krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruženja na području SBK	Pomoć u radu	14.950
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	50.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	93.250
UKUPNO		348.200

Tabela 16: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u 2019. godini

**UKUPNA IZDVAJANJA U 2019. GODINI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE:
10.751.178 KM**

Ukupan budžet Srednjobosanskog kantona za 2019. godinu iznosio je 236.501.758 KM, na socijalna izdvajanja procentualno je izdvojeno 4,5%.

Izvor finansiranja	Broj korisnika	Iznos
Budžet Federacije BiH	5.939	17.407.227,20 KM
Budžet SBK/KSB	6.969	10.402.978,00 KM
Budžet općina SBK/KSB	251	32.801,85 KM
UKUPNO	13.159	27.843.007,05 KM

Tabela 17: Pregled ukupnog broja korisnika i visine finansijskih izdvajanja za ostvarena socijalna prava u SBK/KSB¹⁹

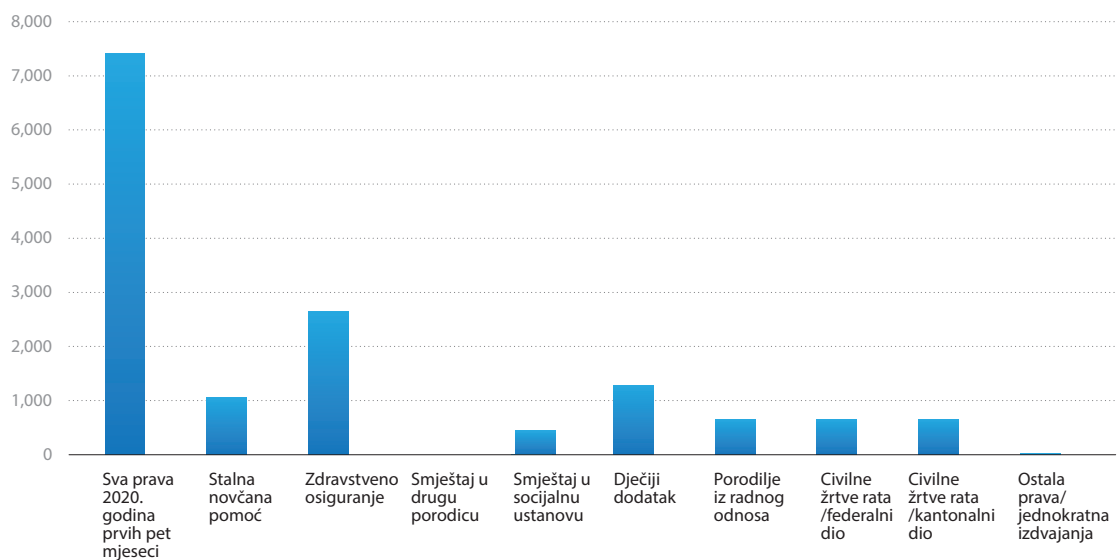
¹⁹ Izvor podataka za budžet Federacije BiH: SOTAC baza podataka Federalnog ministarstva rada i socijalne politike za SBK/KSB za 2019. godinu (civilne žrtve rata i neratne invalidnine) (11. 9. 2020) i Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

2020. GODINA - PRVIH PET MJESECI IZDVAJANJA U KM PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava / jednokratna izdvajanja
januar	118.113	22.736	9.445	245.888	42.120	229.349	140.127	57.636	9.605
februar	116.887	22.800	711	230.842	43.258	251.585	139.945	57.563	13.661
mart	133.336	23.876	742	231.455	47.321	239.572	139.416	57.342	11.218
april	120.350	23.083	4.551	225.734	43.211	230.088	138.883	57.128	4.975
maj	118.412	22.947	4.826	233.580	42.806	250.880	138.134	56.825	8.829
UKUPNO	607.098	115.442	20.275	1.167.499	218.716	1.201.474	696.505	284.494	48.288

Tabela 18: Podaci o izdvajanju sredstava iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za prvih pet mjeseci 2020.

**UKUPNA IZDVAJANJA U 2020. GODINI PRVIH PET MJESECI ZA PRAVA PROISTEKLA IZ ZAKONA IZNOSE:
4.361.971 KM**

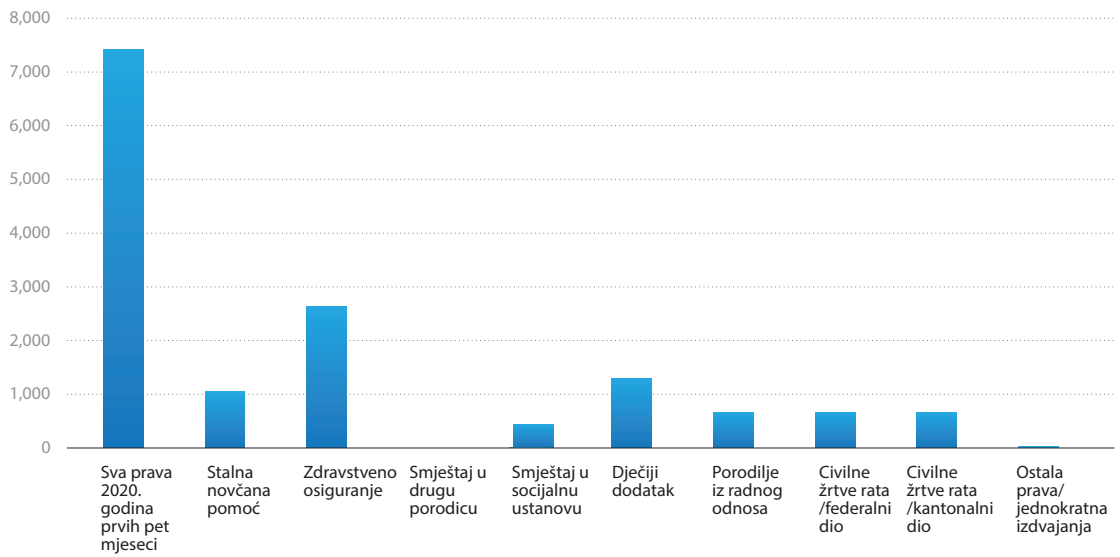
Grafikon 8: Izdvajanja po pravima za prvih pet mjeseci 2020. godine (izraženo u KM)

2020. GODINA (PRVIH PET MJESECI) - BROJ KORISNIKA PO PRAVIMA

pravo	Stalna novčana pomoć	Zdravstveno osiguranje	Smještaj u drugu porodicu	Smještaj u socijalnu ustanovu	Dječiji dodatak	Porodilje iz radnog odnosa	Civilne žrtve rata / federalni dio	Civilne žrtve rata / kantonalni dio	Ostala prava
januar	1.069	2.651	25	453	1.296	634	632	632	23
februar	1.067	2.650	1	448	1.331	674	631	631	32
mart	1.052	2.635	1	447	1.279	673	628	628	26
april	1.046	2.629	7	443	1.271	638	627	627	10
maj	1.029	2.619	9	443	1.259	654	627	627	15
prosjeak	1.053	2.637	9	446	1.287	655	655	655	21

Tabela 19: Broj korisnika po pravima iz socijalne zaštite za prvih pet mjeseci 2020. godine

UKUPAN BROJ KORISNIKA SVIH PRAVA PROISTEKLIH IZ ZAKONA PROSJEČNO ZA 2020. GODINU (PRVIH PET MJESECI): 6.763

Grafikon 9: Broj korisnika za prvih pet mjeseci 2020. godine po pravima

OSTALA IZDVAJANJA ZA SOCIJALNU ZAŠTITU U 2020. GODINI U PRVIH PET MJESECI

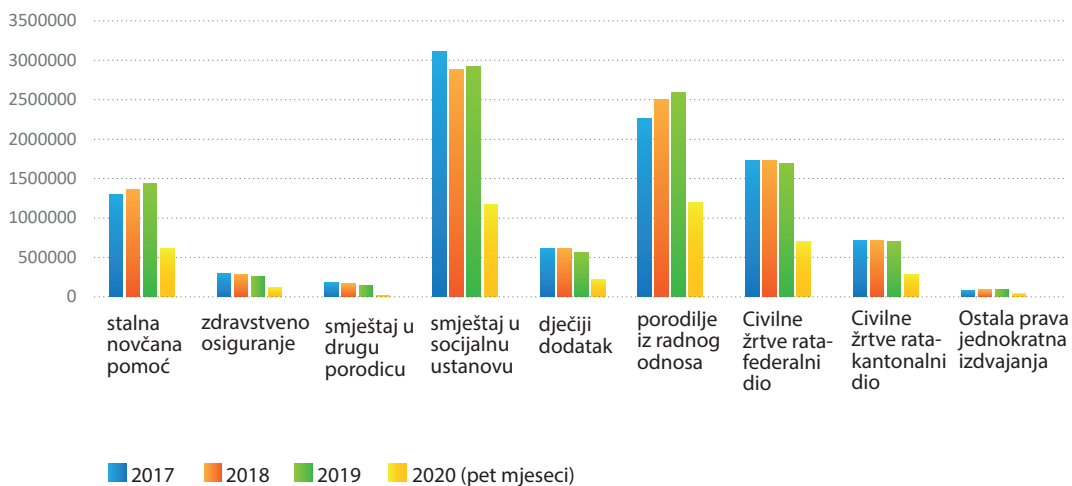
Ustanova	Svrha	Iznos/KM
Dobrotvorno društvo „Merhamet“	Pomoć u radu	75.000
Dobrotvorno društvo „Caritas“	Pomoć u radu	40.000
Crveni križ SBK	Pomoć u radu i nabavka premija osiguranja za dobrovoljne darovaoce krvi	60.000
Srpsko humanitarno društvo Travnik	Pomoć u radu	15.000
Udruženje penzionera SBK	Pomoć u radu	10.000
Udruženja na području SBK	Pomoć u radu	7.000
Jednokratne pomoći pojedincima	Pomoć u liječenju i teškoj materijalnoj situaciji	11.500
Jednokratne pomoći pojedincima	Izdvajanja Vlade iz tekuće rezerve za teška oboljenja i socijalne slučajeve	13.500
UKUPNO		232.000

Tabela 20: Ostala izdvajanja za socijalnu zaštitu u prvih pet mjeseci 2020. godine

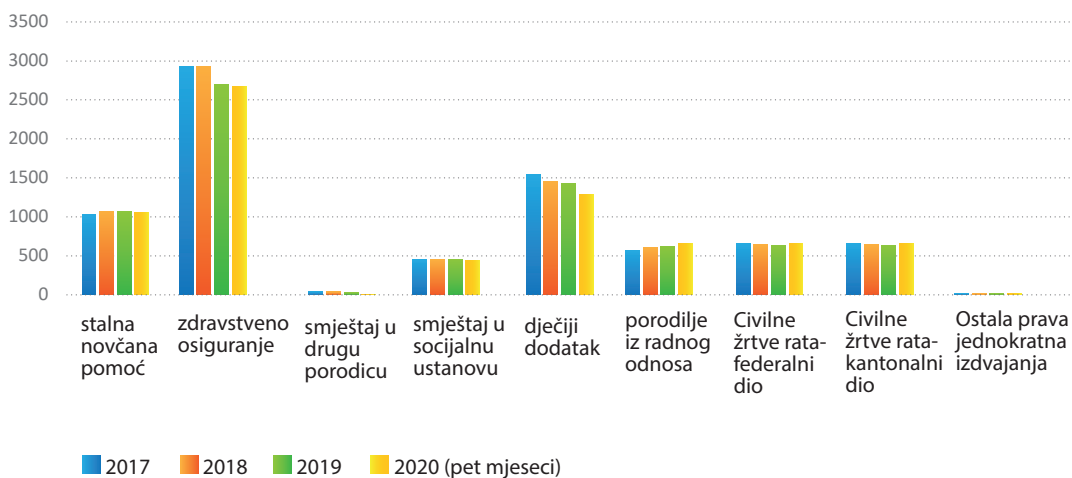
UKUPNA IZDVAJANJA U 2020. GODINI U PRVIH PET MJESECI ZA SOCIJALNU ZAŠTITU IZNOSE: 4.593.971 KM

Ukupan budžet (rebalans) Srednjobosanskog kantona za 2020. godinu iznosi 214.377.287 KM, na socijalna izdvajanja planirano je 11.383.000 KM, procentualno 5,3%. Planirani procent izvršenja prema dosadašnjem tempu projiciran na 5,0%.

Budžet SBK/KSB za 2020. godinu iznosi 219.380.328 KM. Rebalans budžeta za 2020. godinu iznosi 214.377.287KM, usvojen je 22. 6. 2020. a objavljen 10. 7. 2020. godine. Iznosi iz budžeta namijenjeni za socijalnu zaštitu su ostali nepromijenjeni u rebalansu.

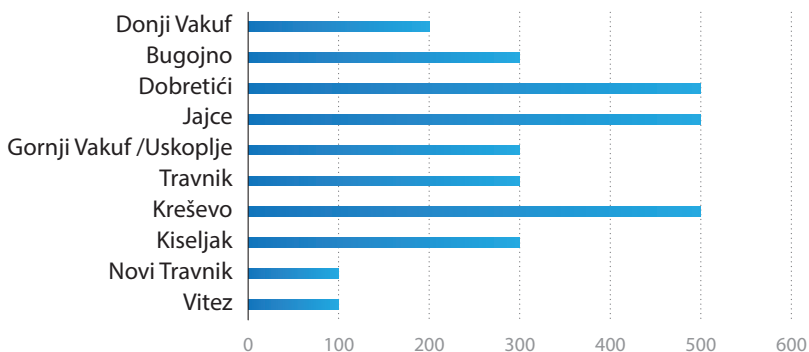
Grafikon 10: Pregled izdvajanja sredstava za socijalnu zaštitu iz budžeta SBK/KSB

Grafikon 11: Pregled broja korisnika po pravima iz socijalne zaštite koja se financiraju iz budžeta SBK/KSB

4.4.1 Općinska izdvajanja za novorođenu djecu u SBK/KSB

Općine na području SBK/KSB finansiraju djelovanje nadležnih službi koje se bave pitanjem socijalne i dječije zaštite, izdvajaju transfere za pomoć porodicama, finansiranje prijevoza učenika, stipendiraju studente, finansiraju javne ustanove koje se bave dječijom zaštitom, naročito vrtiće. Također, općine finansiraju određene projekte čiji su krajnji korisnici djeca i mladi, posebno projekte koji su vezani za djecu s poteškoćama u razvoju kao i finansiranje sportskih klubova. U općinama SBK/KSB se ne vode posebni budžeti, odnosno odvojeni grantovi za dječiju zaštitu te je bilo nemoguće dobiti precizan podatak o izdvojenim sredstvima za dječiju zaštitu. Općine SBK/KSB (izuzev općine Busovača) su prepoznale potrebu podsticaja za povećanje nataliteta, te su u okviru svojih mogućnosti u budžetu izdvajale određena sredstva kao finansijsku podršku za svako novorođeno dijete.

Grafikon 10: Novčana izdvajanja općina za novorođenu djecu u SBK/KSB

Općina Fojnica, pored navedenog iznosa od 100 KM koji izdvaja za zaposlene majke-porodilje, također izdvaja i 400 KM za nezaposlene majke te za svako rođeno treće dijete dodatnih 200 KM. Općina Jajce za svako novorođeno prvo dijete izdvaja 500 KM, za drugo 700 KM te za svako naredno po 1000 KM. Po rezultatima istraživanja, Općina Dobretići izdvaja 500 KM za novorođenu djecu te za svako sljedeće dijete 1000 i 1500 KM. Bitno je napomenuti da se u Novom Travniku i Vitezu nadoknade za novorođenu djecu daju bez obzira na radni status, dok je recimo u Travniku slučaj da se one dijele samo za nezaposlene. Važno je napomenuti da kroz anketiranje nismo dobili iznose općinskih budžeta te iz tog razloga se nije moglo doći do postotaka o ukupnim izdvajanjima za novorođenu djecu u odnosu na ukupni budžet općina.

Općina Fojnica, pored navedenog iznosa od 100 KM koji izdvaja za zaposlene majke-porodilje, također izdvaja i 400 KM za nezaposlene majke te za svako rođeno treće dijete dodatnih 200 KM. Općina Jajce za svako novorođeno prvo dijete izdvaja 500 KM, za drugo 700 KM te za svako naredno po 1000 KM. Po rezultatima istraživanja, Općina Dobretići izdvaja 500 KM za novorođenu djecu te za svako sljedeće dijete 1000 i 1500 KM. Bitno je napomenuti da se u Novom Travniku i Vitezu nadoknade za novorođenu djecu daju bez obzira na radni status, dok je recimo u Travniku slučaj da se one dijele samo za nezaposlene. Važno je napomenuti da kroz anketiranje nismo dobili iznose općinskih budžeta te iz tog razloga se nije moglo doći do postotaka o ukupnim izdvajanjima za novorođenu djecu u odnosu na ukupni budžet općina.

4.5 Analiza kapaciteta socio-zdravstvenih ustanova i analiza ponašanja zaposlenika u ustanovama i službama socijalne zaštite u doba pandemije

Na području SBK/KSB postoji 10 ustanova za smještaj starijih osoba, dva zavoda za smještaj mentalno invalidnih lica, jedan edukacijsko-rehabilitacijski centar i jedna ustanova za smještaj osoba s intelektualnim poteškoćama (život u lokalnoj zajednici).

Član 62. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB predviđa osnivanje ustanove za djecu bez roditeljskog staranja a **član 63.** tog zakona predviđa osnivanje ustanove za odgojno zanemarenu djecu, međutim, na području SBK/KSB ne vodi se nijedna registrovana naprijed navedena ustanova. U sklopu **člana 64.** može se kao organizacijska jedinica osnovati:

- Disciplinski centar
- Prihvatilište
- Dijagnostičko-opservacijski centar
- Prihvatilište za smještaj žrtava prodičnog nasilja
- Druga organizacijska jedinica, u skladu s pravilima ustanove.

Na području SBK/KSB ne postoji ni jedna navedena organizacijska jedinica iz člana 64. Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB. U slučajevima kada je potrebno dijete adekvatno zbrinuti u određenu organizacijsku jedinicu, to zbrinjavanje se vrši isključivo u drugim kantonima Federacije, s tim što u tim postupcima isplivavaju druge vrste problema koji nisu regulisani, odnosno protokolisani između kantona, a misli se prije svega na način plaćanja usluge smještaja i način prijenosa zdravstvenog osiguranja. Takvo pitanje je bitno definisati,

jer centrima za socijalni rad ne treba da bude smetnja u radu zbrinjavanje zanemarenog i zapuštenog djeteta, djeteta koje čini prekršaje, prijestupe i krivična djela na područje drugog kantona i ne treba da se u realizaciji rješavanja takvih slučajeva centar suočava s nizom problema, počev od načina plaćanja i ugovaranja usluga pa do prijenosa zdravstvenog osiguranja osiguranika.

Član 68. reguliše ustanovu za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju - u sklopu ove ustanove može se kao organizacijska jedinica ili samostalna ustanova osnovati:

- Centar za oporavak
- Centar za odgoj i obrazovanje
- Centar za dnevni boravak

Centar za oporavak i centar za odgoj i obrazovanje nisu osnovani na području SBK/KSB.

Članom 72. regulisan je centar za dnevni boravak. U **stavu 3. i 4.** su uređeni načini finansiranja odnosno učešća u troškovima smještaja od strane lica koje koristi usluge dnevnog centra. Član **72. stav 3. i stav 4.** potrebno je revidirati u skladu s članovima **31. i 51.** Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, jer se mogu tumačiti različito i nejasni su u pogledu toga šta se uzima kao prihod za ostvarivanje prava. Uporište za izmjenu i usklađivanje članova 31, 51. i 72. su i sudske presude, na primjer: Presuda Kantonalnog suda Novi Travnik, broj: 06 0 U 000794 08 U od 3. 9. 2008. god., koja primjenu članova 31, 51. i 72. u rješavanju upravnih organa navodi kao protivrječnu.

Članom 73. je regulisana ustanova za odrasla i stara lica, u sklopu koje se može kao organizacijska jedinica osnovati:

- Centar za dnevni boravak
- Prihvatilište za odrasla i stara lica
- Centar za pružanje njege i pomoći u kući
- Prihvatilište za skitnice i prosjake
- Savjetovalište za stara lica.

Naprijed navedene organizacijske jedinice ne postoje na području SBK/KSB.

Članom 77. reguliše se ustanova za socijalno-zdravstveno zbrinjavanje lica s invaliditetom i drugih lica.

Ovdje je jako bitno napraviti poveznicu sa Zakonom o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama („Službene novine FBiH”, br. 37/01, 40/02, 52/11 i 14/13). Proceduru smještaja duševnih bolesnika treba provoditi onako kako je uređeno odredbama Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama, kao *lex specialis* i treba se strogo ispoštovati. U odredbama Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama jasni akteri u pogledu procedure smještaja određeni su članovima 1, 10, 22, te članom 23. stav 1., članovima 26, 27, 29. stav 1., članovima 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 39. i 41.

Naravno, i Zakonom o vanparničnom postupku („Službene novine FBiH”, broj 2/98, 39/04 i 73/05) određeno je da će samo na osnovu prijedloga zdravstvene ustanove, upućenog sudu, sud donijeti odluku o smještaju osobe s duševnim smetnjama, koja ne može vremenski duže da traje od šest mjeseci.

Tek nakon primjene naprijed navedenih zakona i uvažavanjem sudske odluke o određivanju smještaja, može se pristupiti i primjeni člana 77. (obavljanje smještaja duševnih bolesnika) Zakona o osnovama socijalne zaštite SBK/KSB, kojim će se zapravo provesti upravni postupak koji reguliše druga pitanja, kao što su troškovi smještaja i ugovorni odnosi, o kojima sud ne odlučuje.

Ovakvo uporište se crpi iz odluka Ustavnog suda BiH, u kojima Ustavni sud BiH naročito ukazuje na povredu člana 5. Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama. U jednoj od Odluka Ustavnog suda BiH u predmetu AP 1046/11 navodi se: *Član 5. Evropske konvencije pruža zaštitu prava na slobodu i zabranjuje proizvoljan odnos prema ograničavanju tog prava. Izuzeci od zabrane lišavanja slobode dati su u članu 5. stava 1. Evropske konvencije u kojima su navedeni slučajevi u kojima je dopušteno lišavanje slobode..... Razlika između lišavanja slobode i ograničavanja slobode zapravo je samo razlika u stepenu i intenzitetu, a ne u samoj prirodi u suštini.... Sve i kad bi se uzelo da je Služba socijalne zaštite imala zakonsku mogućnost da smjesti apelanticu u Zavod, njeno početno lišavanje slobode nije bilo u skladu sa Zakonom o zaštiti lica, niti je u naknadnom periodu od devet godina bila donesena sudska odluka.*

Analiza je pokazala da, s pojavom koronavirusa u BiH, ustanove socijalne zaštite s područja SBK/KSB, kao i ostale ustanove i stanovništvo, na samom početku nisu bile adekvatno pripremljene za zaštitu. Preporuke i naredbe koje su donosili krizni štabovi/stožeri na svim nivoima bili su zbunjujući i često kontradiktorni.

Iako su u ustanovama poduzete sve mjere zaštite u skladu s naredbama, profesionalci su se našli pred sasvim novim izazovima. Nedovoljna upućenost, izolovanost i opasnost od zaraze ostavili su posljedice kako na korisnike tako i na pružaoce usluga socijalne zaštite.

Znatna je bila uloga medija koji su dali nemjerljiv doprinos u vrijeme epidemije koronavirusa kada je riječ o tačnom i blagovremenom informisanju da bi se sačuvali životi i zdravlje građana.

Na području KSB/SBK egzistiraju dvije ustanove socijalne zaštite koje se bave socio-zdravstvenim zbrinjavanjem osoba s mentalnim invaliditetom (djece i odraslih osoba) s područja cijele BiH, čiji je osnivač Parlament FBiH. Te dvije ustanove, Zavod za zbrinjavanje mentalno invalidnih osoba Bakovići i Zavod Drin, pružaju usluge za cca 800 korisnika (300 Bakovići i 500 Drin), od kojih jedan (veći) dio njih boravi u kolektivnom/stacionarnom smještaju, a jedan (manji) dio živi u stanovima i kućama prema programu stanovanja uz podršku, a u njima je zaposleno cca 280 radnika.

S obzirom na to da u ovim ustanovama značajan broj korisnika spada u tzv. „rizične“ grupe zbog brojnih i različitih kroničnih dijagnoza, ali i godina života, ispravna organizacija i savjestan rad u ovim ustanovama bili su od krucijalnog značaja.

Obje ustanove su i prije proglašenja stanja prirodne nesreće i konkretnih uputa kriznih štabova/stožera samoinicijativno donijele restriktivne mjere koje su kasnijim naredbama i preporukama potvrđene kao ispravne i blagovremene, a sve s ciljem zaštite zdravlja korisnika.

Od proglašenja stanja prirodne nesreće do njegovog ukidanja, u zavode su redovno stizale različite naredbe i preporuke za postupanje od Federalnog štaba/stožera civilne zaštite, u vidu općih mjera zaštite od virusa Covid-19 (zabrane posjeta, izlazaka korisnika, obaveza provođenja pojačanih mjera higijene i dezinfekcije...); općinski/kantonalni štabovi/stožeri su učestvovali savjetodavno, osigurali su trijažne punktove, a brojni centri za socijalni rad, odnosno službe socijalne zaštite obraćale su se ustanovama i interesovale se za zdravlje i potrebe korisnika s područja njihovih općina, te su se stavljale na raspolaganje za sve poteškoće; izvršena je reorganizacija rada u zavodima u smislu osiguravanja neprekidnog procesa rada uz izbjegavanje istovremenog boravka većeg broja radnika u prostorima zavoda; Vlada FBiH donijela je Zaključak o postupanju poslodavaca i radnika s ciljem sprečavanja zaraze virusom Covid-19 kojim je omogućeno odsustvo određenim kategorijama radnika s posla te rad od kuće; Federalno ministarstvo zdravstva izdalo je niz preporuka za postupanje, obavijestilo sve građane o načinima korištenja prava na odsustvo zbog privremene spriječenosti za rad zbog zaraze ili mogućnosti širenja virusa i sl.

Dosta pitanja i nedoumica vezanih za organizaciju i rad tih ustanova bilo je obuhvaćeno naprijed navedenim aktima koji su stizali na adrese zavoda odmah po donošenju istih, međutim, s obzirom na to da u tim ustanovama

živi značajan broj ljudi i da je svakodnevno morao teći proces rada uz značajan broj radnika, ono s čim se kasnilo su posjete epidemiologa Federalnog zavoda za javno zdravstvo koje su rezultirale izradom dokumenta pod nazivom „Smjernice za prevenciju i kontrolu infekcije u ustanovama za trajni smještaj i zbrinjavanje u kontekstu epidemije COVID-19 bolesti”, koji je izdat tek 28. 4. 2020. g., otprilike mjesec i pol nakon što su u zavodima obustavljene posjete i izlasci korisnika, i nakon što su se ustanove obratile Federalnom štabu/stožeru za konkretne preporuke i smjernice (zavodi su prije ove posjete tražili i posjetu kantonalnog epidemiologa koji je obišao zavode i uputio ih da se za konkretne preporuke/smjernice obrate Federalnom štabu/stožeru civilne zaštite). Dakle, značajan period trajanja epidemije zavodi su bili prepušteni sami sebi, odnosno oslonjeni isključivo na vlastite sposobnosti i znanja kad je u pitanju rad i organizacija rada na prevenciji ulaska virusa unutar ustanove.

Kao i u svakodnevnom radu ovih ustanova, jedan od osnovnih kamena spoticanja i u vrijeme epidemije bila je činjenica da su oblasti socijalne i zdravstvene zaštite regulisani kantonalnim propisima (a korisnici su s područja cijele BiH), što je dovodilo do nedoumice oko načina korištenja prava u slučaju pojave zaraze i potrebe za bolničkim liječenjem, ali na svu sreću ni u jednom od zavoda, do danas, nije bilo zaraženih pa praktičnih problema vezano za isto nismo ni imali.

Druga veoma bitna stvar jeste i činjenica da se ove ustanove finansiraju od naplaćenih troškova za smještaj i usluge korisnicima, te da su cjelokupne finansijske i materijalne troškove izazvane stanjem epidemije morali samostalno snositi, iz tih sredstava, bez pomoći ijednog nivoa vlasti (osim simbolične materijalne pomoći FMRSP u vidu po 300 maski i 300 rukavica te FSCZ u vidu po 2000 maski i 2000 rukavica te po 50 litara dezinfekcionog sredstva, što je za broj korisnika i radnika u ovim zavodima zaista simbolično).

Treća važna stvar o kojoj se nije dovoljno vodilo računa prilikom donošenja uputa i preporuka, kako u vrijeme stanja prirodne nesreće pa tako i nakon toga, jesu prava i potrebe korisnika koji se nalaze u ustanovama. Mjere koje su donesene su bile prilično restriktivne (zabrana posjeta, izlazaka...), što se određeni period trajanja navedenog stanja moglo razumjeti jer su i za sve građane vrijedila prilično restriktivna pravila, međutim, nakon što je za sve građane došlo do ublažavanja mjera, u ovim ustanovama su dosta dugo zadržana stroga pravila koja su samo prividno ublažena jer su obaveze i odgovornosti vezane za izlaske i prijeme u ustanovu date centrima za socijalni rad i ustanovama (testiranja, osiguravanje prostora za izolaciju prilikom prijema ili povratka u ustanovu, osiguravanje testiranja na Covid-19 itd.), što značajno komplicira mogućnost korištenja prava, a time i onemogućava nesmetano ostvarivanje potreba za socijalnim kontaktima, održavanjem

emotivnih veza s porodicom, pripadanjem, mogućnost korištenja društvenih resursa i sl., što ulazi u sferu kršenja osnovnih ljudskih prava, i o tome se prilikom donošenja takvih odluka u budućnosti mora voditi više brige.

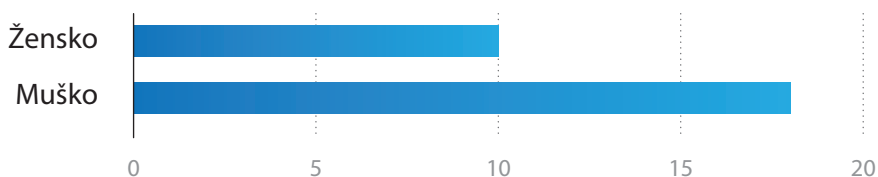
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

u okviru Analize stanja socijalne zaštite u SBK/KSB s posebnim osvrtom na utjecaj pandemije koronavirusa na sistem socijalne zaštite

Rezultati istraživanja su dali jednu opširnu i stvarnu sliku stanja socijalne zaštite u SBK/KSB, ali prikazat ćemo samo one koji su vezani za doba pandemije COVID-19, što i jeste prvobitni cilj istraživanja.

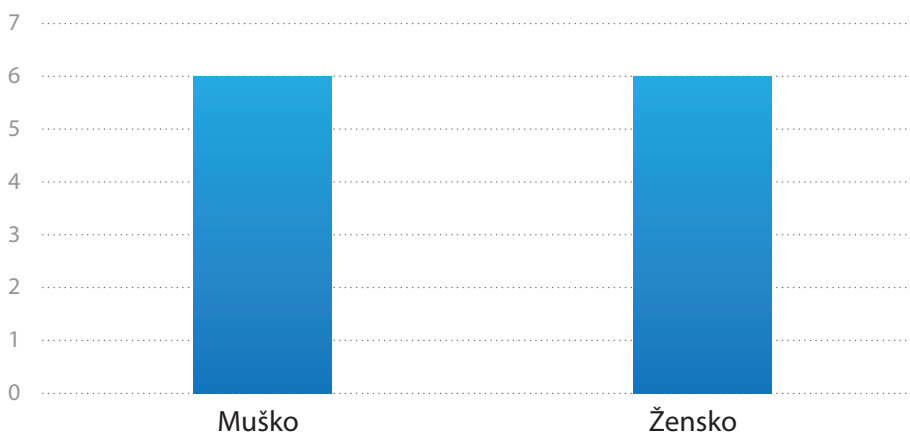
5.1 Rezultati anketnog upitnika za rukovodioce ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB

Prvu istraživačku grupu činili su rukovodioci javnih ustanova socijalne zaštite s područja SBK/KSB. Istraživanjem su obuhvaćeni rukovodioci centara za socijalni rad, službi socijalne zaštite, ustanova za smještaj korisnika socijalne zaštite. Cilj je bio prikupiti relevantne stavove i mišljenja rukovodilaca ustanova o sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB, objektivnim okolnostima u kojoj se nalaze ustanove kojima rukovode, eventualnim posljedicama koje je prouzrokovala pandemija u funkcionisanju ustanova socijalne zaštite, te utvrditi tačan broj zaposlenih, kadrovsku strukturu, broj korisnika, način finansiranja i druge bitne informacije. Također je anketirano i 16 zaposlenika Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, počev od ministra zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, zatim rukovodećih državnih službenika (sekretara Ministarstva, dva pomoćnika ministra i glavnog kantonalnog inspektora) pa do ostalih državnih službenika (devet inspektora, stručnog saradnika i stručnog savjetnika).

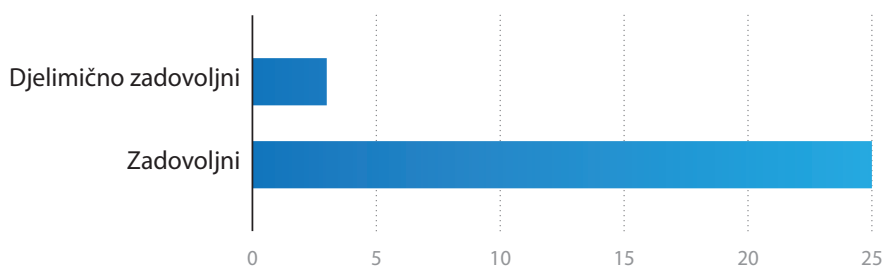
Grafikon 11: Spolna struktura rukovodilaca ustanova socijalne zaštite SBK/KSB

Ukupno je anketirano 28 rukovodilaca socijalne zaštite, a spolna struktura je 10 žena i 18 muškaraca.

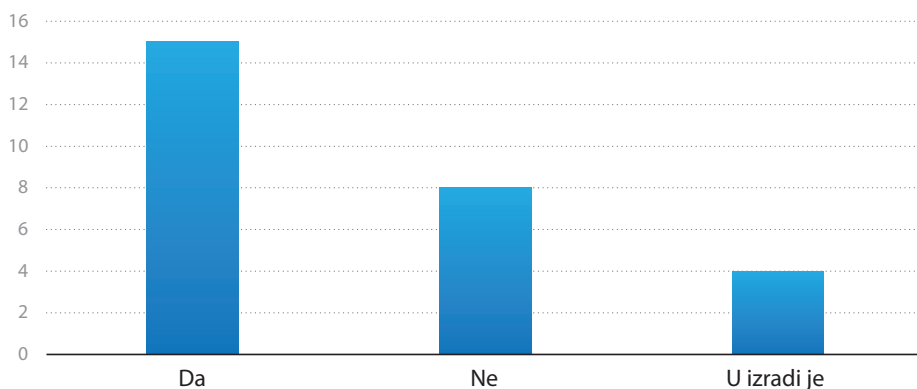
Grafikon 12: Spolna struktura rukovodilaca centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite

Na području SBK/KSB ukupno je osnovano 8 centara za socijalni rad i 4 službe, koje su u sklopu općina kao općinske službe za socijalnu zaštitu. Kada su službe u pitanju, svi rukovodioci ili šefovi službi su žene, a što se tiče centara za socijalni rad spolna struktura je takva da na rukovodećim mjestima poslove obavlja 6 muškaraca i 2 žene. Uzimajući u obzir ukupan broj rukovodilaca centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite, možemo zaključiti da je zadovoljena spolna struktura i to 6 žena i 6 muškaraca na nivou SBK/KSB.

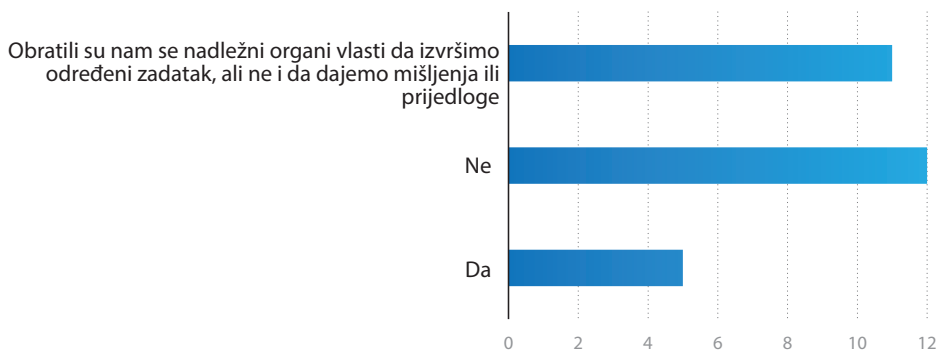
Grafikon 13: Da li su rukovodioci zadovoljni organizacijom ustanova u vrijeme pandemije

Iz gore navedenog grafikona vidljivo je da su rukovodioci ustanova socijalne zaštite na području SBK/KSB, kojih je anketirano ukupno 28, zadovoljni organizacijom ustanova u doba pandemije, jer je njih 25 odnosno 89% zadovoljno, dok je tek troje odnosno 11% djelimično zadovoljno.

Grafikon 14: Postojanje plana o postupanju u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite u SBK/KSB

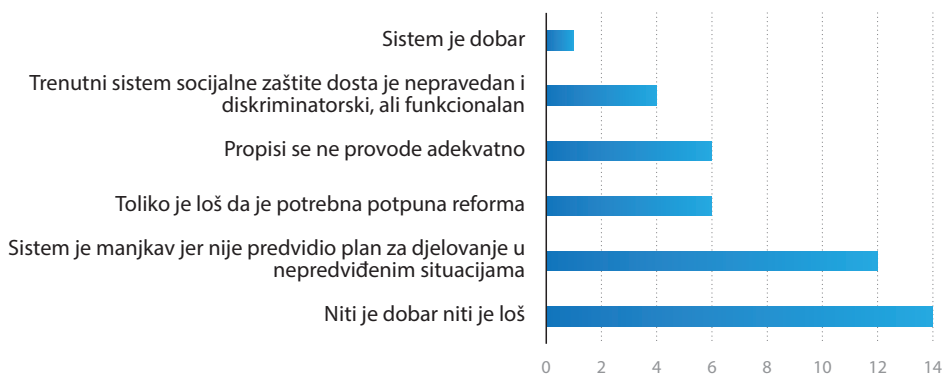
Analizirajući podatke iz upitnika koji se odnosio na rukovodioce u ustanovama socijalne zaštite, a koji je bio vezan za pitanje postojanja plana o postupanju u vanrednim situacijama, od ukupno 28 ispitanika njih 15 ili 56% odgovorilo je da u njihovim ustanovama postoji plan o postupanju u vanrednim situacijama. Osam rukovodilaca, odnosno 30% njih je odgovorilo da nema plan, a njih 4 odnosno 15% je odgovorilo da je plan postupanja u vanrednim situacijama u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB u izradi.

Grafikon 15: Da li su Vam se obratili nadležni organi vlasti u vezi s davanjem mišljenja i prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijalne zaštite?

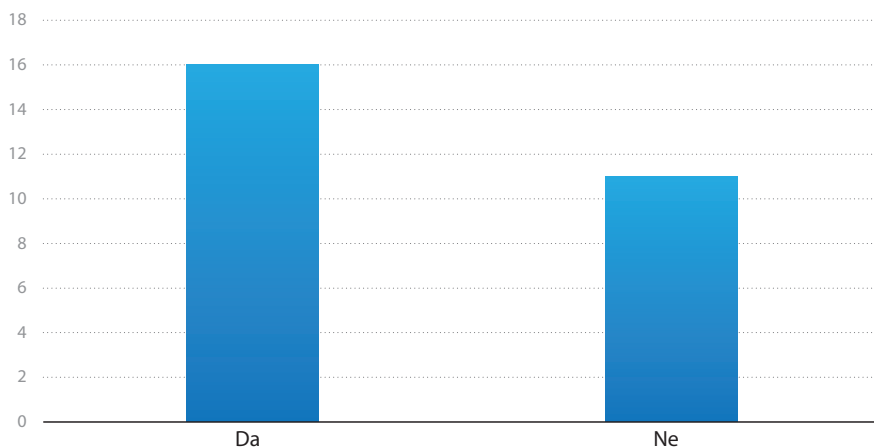
U grafikonu broj 4 su prikazani rezultati odnosa nadležnih organa vlasti prema ustanovama socijalne zaštite, a kao rezultat toga je da je njih 12 ili 44% odgovorilo da im se nisu obratili nadležni organi, njih 11 ili 39% je odgovorilo

da su im se oni obratili u vezi s izvršenjem određenog zadatka, ali nisu tražili od njih da daju svoja mišljenja ili prijedloge, a samo njih 5 odnosno 18% je odgovorilo da su im se obratili nadležni organi u vezi s davanjem mišljenja i prijedloga za izradu mjera u cilju smanjenja negativnih posljedica pandemije na sistem socijalne zaštite.

Grafikon 16: Mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB

Kao što se može vidjeti iz prethodnog grafikona, mišljenje rukovodilaca o trenutnom stanju socijalne zaštite na području SBK/KSB je šaroliko. Neki od ispitanika su označili više odgovora, tako da njih 14 ili 45% misli da sistem nije niti dobar niti loš, njih 12 odnosno 39% misli da je sistem manjkav jer nije predvidio plan za djelovanje u nepredviđenim situacijama. Njih 19% misli da je sistem toliko loš da je potrebna potpuna reforma sistema socijalne zaštite, te da se propisi ne provode adekvatno. Da je trenutni sistem socijalne zaštite dosta nepravedan i diskriminatorski, ali funkcionalan, smatra njih 4 ili 13%. Ono što je alarmantno, a vidljivo je iz ovog grafikona, jeste da samo jedan ispitanik smatra da je sistem socijalne zaštite dobar. Očito je da je na osnovu ovoga grafikona i odgovora rukovodilaca, kao i njihovog mišljenja o sistemu socijalne zaštite, potrebno na području SBK/KSB uraditi reformu sistema socijalne zaštite.

Grafikon 17: Evidencija o korisnicima, pravima i uslugama

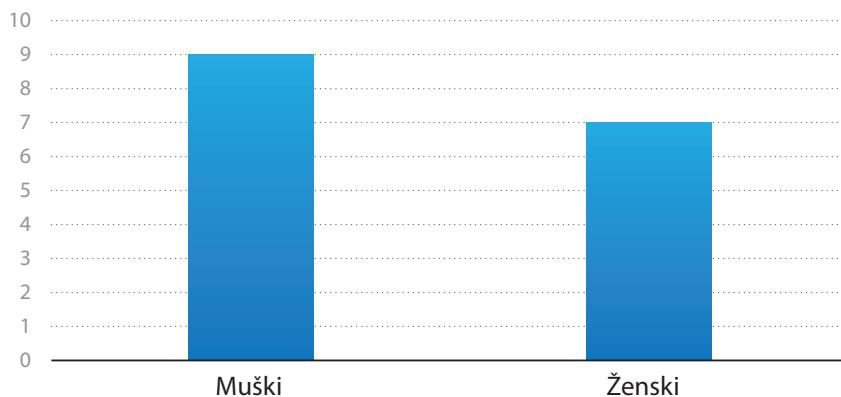
Izvan baze SOTAC, 59% rukovodilaca je odgovorilo da vodi i druge evidencije, a 11 ili 36% njih je odgovorilo da ne vodi posebne evidencije o korisnicima, pravima i uslugama u vrijeme pandemije. Na osnovu gore dobijenih podataka moguće je zaključiti da centri za socijalni rad imaju potrebu za vođenjem evidencije o svim svojim uslugama. Pojedine baze mogu i trebale bi omogućiti socijalnim radnicima da izvršavaju svoje osnovne zadaće te da im pomognu u praćenju stanja i potreba korisnika kao i proučavanju određenih pojava.

5.1.1 Rezultati istraživanja zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Socijalna zaštita na području SBK/KSB je u okviru odgovornosti Ministarstva zdravstva i socijalne politike. Nadležnosti Ministarstva, kada se govori o socijalnoj zaštiti, su: obavljanje poslova zaštite djece bez roditeljskog staranja, djece ometene u fizičkom i psihičkom razvoju, briga o odgojno zanemarenoj i napuštenoj djeci te djeci čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, briga o materijalno neosiguranim i nesposobnim osobama, osobama s invaliditetom starije dobi, zaštita civilnih žrtava rata, zaštita porodica s djecom, obavljanje revizije rješenja i drugih akata te rješavanje o žalbama u drugom stepenu u oblasti socijalne zaštite. Nadalje, nadležnosti Ministarstva su vezane za osnivanje i rad ljekarskih komisija u drugom stepenu za kategorizaciju civilnih žrtava rata, djece ometene u razvoju i utvrđivanje nesposobnosti za rad materijalno neosiguranih osoba, osiguranje i nadzor namjenskog trošenja finansijskih sredstava za socijalne potrebe i usluge, usklađivanje i nadzor rada centara za socijalni rad i drugih tijela, institucija i ustanova čiji je djelokrug

rada iz oblasti socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom. Također, Ministarstvo radi na vođenju propisanih evidencija iz svoje mjerodavnosti, praćenju, kontroli i ostvarivanju prava korisnika socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom, te aktivnostima na poboljšanju stanja u ovoj oblasti. Sarađuje s uredom za socijalnu i dječiju zaštitu pri resornom federalnom ministarstvu i drugim upravnim federalnim i kantonalnim tijelima, sarađuje s humanitarnim organizacijama i donatorima koji žele pomoći poboljšanju stanja socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom. Također, radi analizu stanja i rada socijalnih ustanova na području Kantona, i po potrebi daje prijedloge i saglasnosti na osnivanje ustanova iz oblasti socijalne i dječije zaštite, obavlja i druge upravno-stručne poslove utvrđene zakonom koji se odnose na mjerodavnost Kantona u ovoj oblasti, vrši pripremu nacrtu i prijedloga zakona i drugih akata iz mjerodavnosti Ministarstva, obavlja i druge poslove iz ove oblasti u skladu sa Zakonom.²⁰

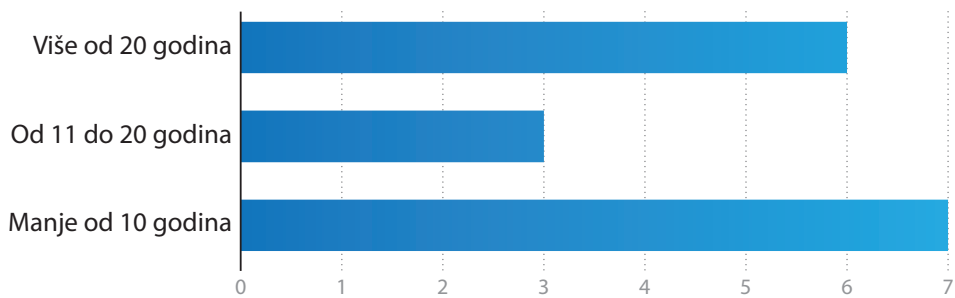
Ukupan broj zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB je 16 državnih službenika i 2 namještenika. Istraživanjem je obuhvaćeno 16 državnih službenika.

Grafikon 18: Spolna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

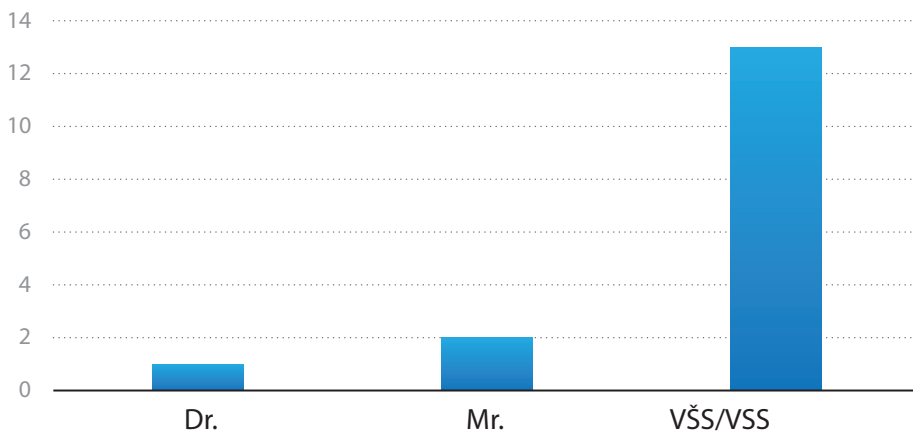
Kao što se može vidjeti iz gore navedenog grafikona, od 16 državnih službenika, 9 ih je muškog spola a 7 ženskog. U Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB u resoru socijalne zaštite zaposlena su **4 državna službenika a od tog broja nema zaposlene niti jedne žene.**

²⁰ Nadležnosti Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB – <http://sbk-ksb.gov.ba/ministarstvo-zdravstva-i-socijalne-politike.html> (24. 8. 2020)

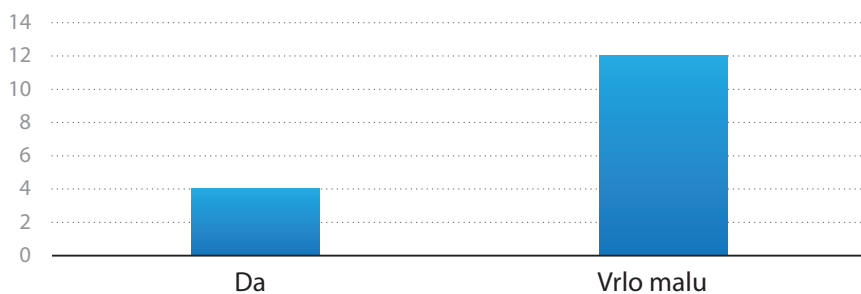
Grafikon 19: Radni staž zaposlenika u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB

Istraživanjem se došlo do gore navedenih rezultata o radnom stažu zaposlenika Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB. Tri zaposlenika imaju od 11 do 20 godina radnog staža, njih sedam ima manje od 10 godina, a šest više od 20 godina radnog iskustva.

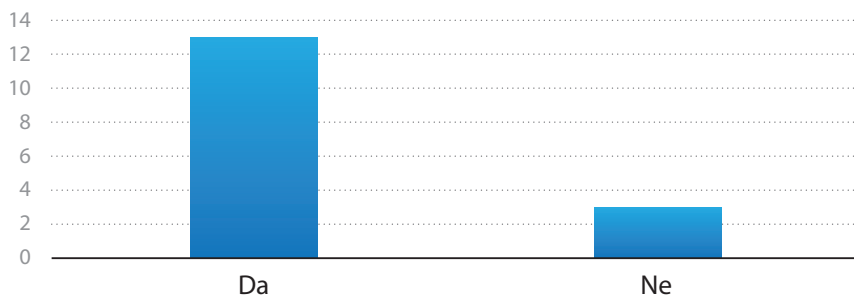
Grafikon 20: Obrazovna struktura zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politke SBK/KSB

Rezultati istraživanja obrazovne strukture zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB govore da je od ukupno 16 anketiranih jedan zaposlenik doktor nauka, dva su magistri nauka te 13 ih je s visokom ili višom stručnom spremom. Što se tiče resora socijalne zaštite, od četiri zaposlena državna službenika jedan je doktor nauka, jedan magistar, jedan diplomirani pravnik te jedan diplomirani socijalni radnik. Ovaj podatak govori da u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB samo četiri osobe obavljaju poslove vezane za socijalnu zaštitu SBK/KSB.

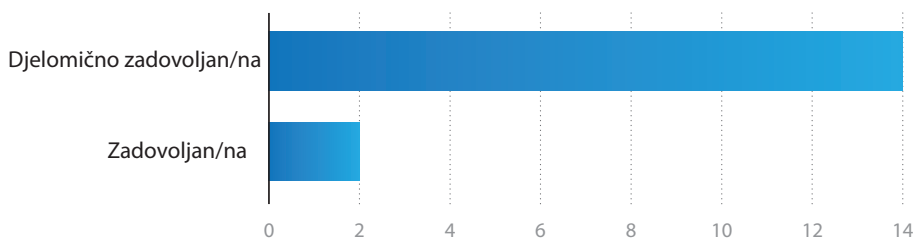
Grafikon 21: Podrška kantonalnih organa zaposlenicima u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB u doba pandemije

Na osnovu navedenog grafikona možemo zaključiti da je 12 zaposlenih odgovorilo da su kantonalni organi pružili vrlo malu podršku u doba pandemije, dok njih 4 smatra da su bili blagovremeno informisani i uključeni u proces donošenja odluka u doba pandemije.

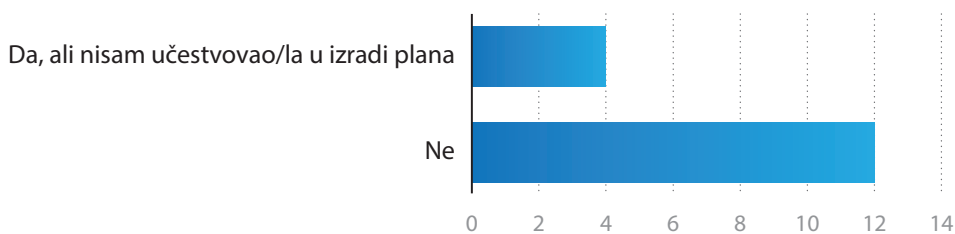
Grafikon 22: Utjecaj pandemije na način rada ispitanika

Ispitanici su na pitanje o utjecaju pandemije na njihov način rada odgovorili da je pandemija poremetila ustaljeni način rada i to njih 13, dok je njih troje mišljenja da pandemija nije promijenila njihov način rada.

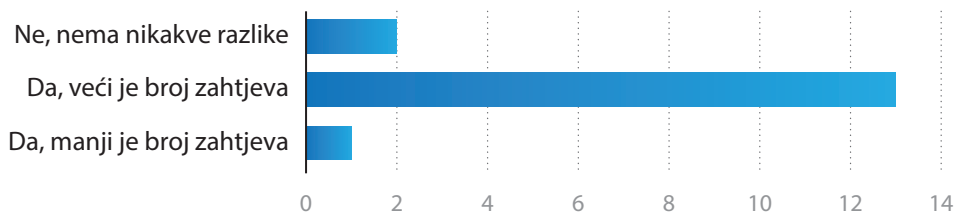
Grafikon 23: Stepen zadovoljstva ispitanika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi

Kao što se može vidjeti, 14 ispitanika je djelimično zadovoljno sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi, dok su 2 ispitanika zadovoljna istim.

Grafikon 24: Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama

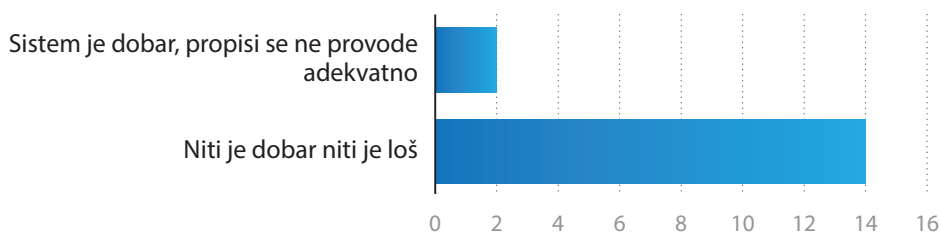
Plan djelovanja u vanrednim situacijama bi trebao da bude imperativ s obzirom na to da su vanredne situacije učestale na području SBK/KSB. Na osnovu anketiranja zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, 12 zaposlenika je odgovorilo da u istom ne postoji plan djelovanja u vanrednim situacijama, a samo 4 zaposlenika su odgovorila da postoji plan djelovanja, ali da oni nisu učestvovali u njegovoj izradi.

Grafikon 25: Zahtjevi za socijalne usluge u doba pandemije

Na osnovu rezultata anketiranja došlo se do podataka od zaposlenika Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB vezanih za razlike u zahtjevima za usluge socijalne zaštite koje njihova ustanova pruža. Dva ispitanika su odgovorila da nema nikakve razlike u zahtjevima građana u

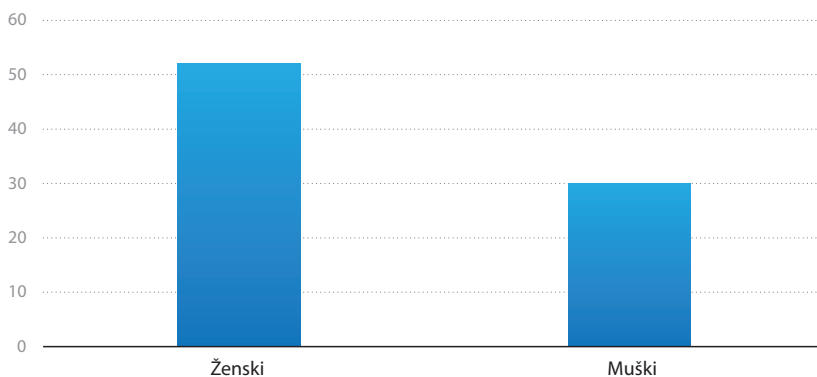
odnosu na raniji period, jedan ispitanik je odgovorio da je broj zahtjeva manji, a njih 13 je odgovorilo da je broj zahtjeva povećan, što govori da je pandemija ipak utjecala na potrebe građana.

Grafikon 26: Mišljenje zaposlenih u Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB o trenutnom sistemu socijalne zaštite

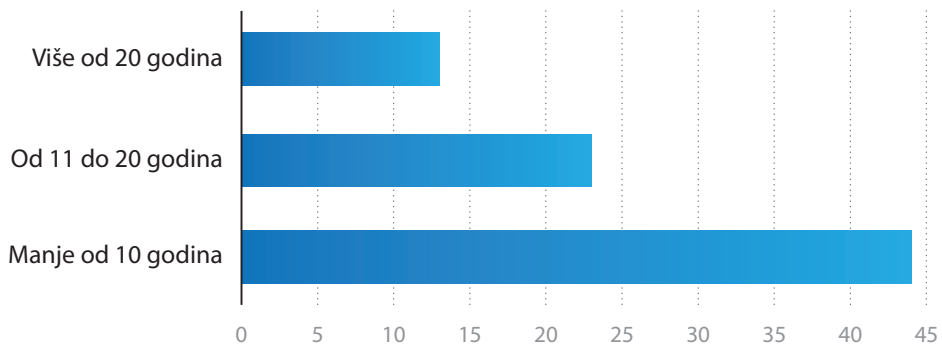
Da je sistem socijalne zaštite dobar, ali da se propisi ne provode adekvatno mišljenja su dva ispitanika, dok je 14 ispitanika odgovorilo da sistem socijalne zaštite nije niti dobar niti loš.

5.2 Rezultati istraživanja za stručna lica u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB

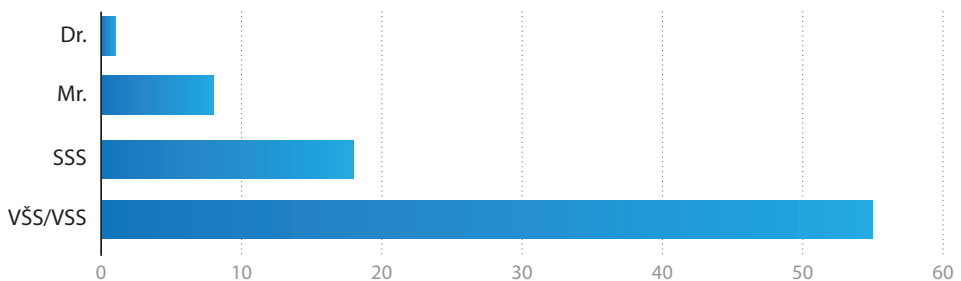
Grafikon 27: Spolna struktura stručnjaka zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB

Ukupan broj stručnih lica koja su anketirana u ustanovama socijalne zaštite SBK/KSB je 82. Ovi brojevi ukazuju da u sistemu socijalne zaštite kao stručna lica rade osobe ženskog spola i to njih 52 ili 63% , te njih 30 ili 37% muškog spola.

Grafikon 28: Vrijeme provedeno na poslovima socijalne zaštite (radni staž ispitanika)

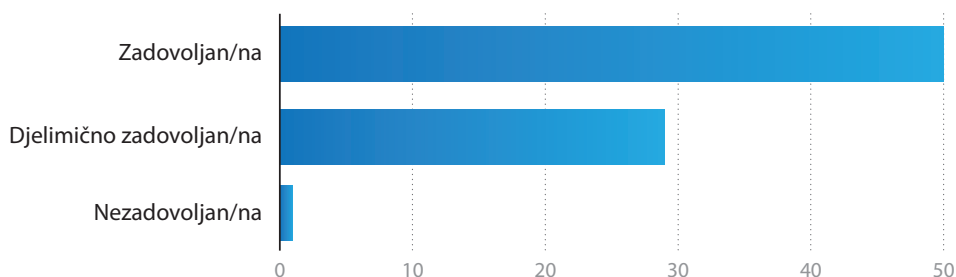
Kao što je poznato, stručni radnici su osobe koje pokušavaju da omoguće korisnicima socijalne zaštite da opišu, objasne, predvide, te nadziru i realizuju svoje potrebe. Sve to se može uraditi kada imamo spoj iskustva, mladosti te dobre teorije i prakse u socijalnom radu. Kao što je poznato, socijalni rad nije poštovana profesija u Bosni i Hercegovini, ali iz gore navedenog grafikona se može primijetiti da se 44 ili 55% ispitanika bavi socijalnom zaštitom manje od 10 godina, a 23 ili 29% ispitanika je od 11 do 20 godina u službi socijalne zaštite. Tek njih 13 ili 16% ima više od 20 godina radnog staža u socijalnoj zaštiti. Iz navedenog se može zaključiti da u socijalnoj zaštiti radi veći broj mladih i perspektivnih stručnih radnika od kojih u budućnosti možemo očekivati da subjektivno shvate svakog pojedinca i njegovu potrebu te da prošire spektar i učestvuju u stvaranju boljeg socijalnog sistema.

Grafikon 29: Stepen obrazovanja u ustanovama socijalne zaštite

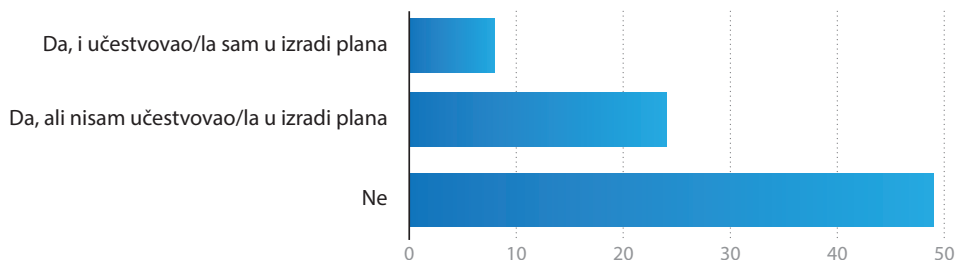
Na ovo pitanje odgovorila su ukupno 82 ispitanika. Iz dobijenih rezultata se može zaključiti da 55 ispitanika odnosno njih 67% ima visoku ili višu stručnu spremu, a njih 18 ili 22% ima srednju stručnu spremu. Osam ispitanika ili 10% ih ima završen magistarski studij, i samo jedan zaposlenik je doktor nauka. Ako se uporede rezultati ovog grafikona sa stvarnim potrebama zaposlenja

u ustanovama socijalne zaštite, očit je dokaz da nedostaje volja lokalne zajednice za jačanje stručnih kapaciteta u centrima i službama socijalne zaštite.

Grafikon 30: Zadovoljstvo stručnih radnika radom ustanove u doba pandemije

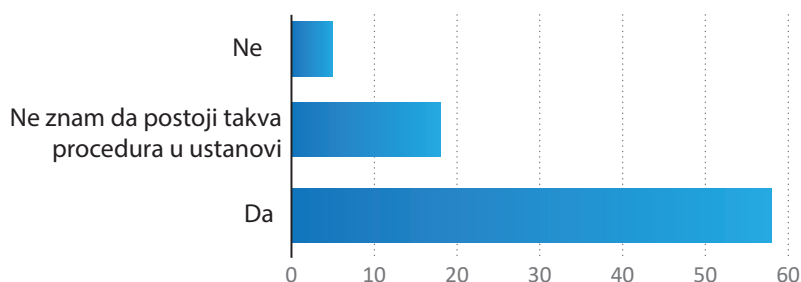
Na pitanje da li su stručni radnici zadovoljni radom ustanove u doba pandemije, 50 ispitanika ili njih 63% je odgovorilo da je zadovoljno. Ovdje se može povući paralela s odgovorima rukovodilaca ustanova socijalne zaštite koji su odgovorili na sličan način. Ovdje je presudna činjenica za zadovoljstvo očitio bila redovna isplata plaća, toplog obroka, te regresa svim radnicima koji su zaposleni u službama socijalne zaštite. Djelimično je zadovoljno 29 ispitanika ili njih 36%, koji su najviše primjedbi imali na slabu organizaciju drugih organa vlasti prema ustanovama socijalne zaštite i njihovim potrebama. Jedan ispitanik ili 1% ispitanika je nezadovoljno radom ustanove u doba pandemije.

Grafikon 31: Postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama

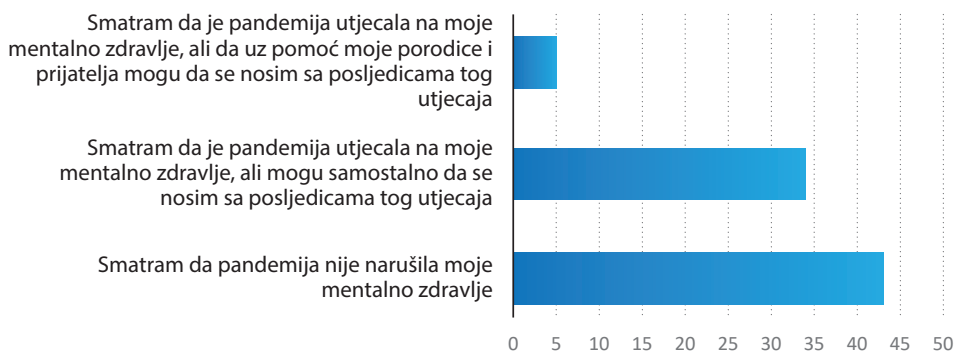
Na ovo pitanje je odgovorio ukupno 81 ispitanik. Plan djelovanja u vanrednim situacijama bi trebao da bude jedan od imperativa za sve institucije. S obzirom na to da su ustanove socijalne zaštite bitne te da su imale mogućnost da same naprave plan djelovanja za poslove koje obavljaju same, poražavajući su podaci da čak 60% ispitanika ili njih 49 je odgovorilo da im nije poznato

postojanje plana djelovanja u vanrednim situacijama. Očito da je došlo do realnog sužavanja nekih funkcija u socijalnoj zaštiti zbog izmjena u koncepciji rada u doba pandemije te su se suzile funkcije praćenja i proučavanja pandemije a samim tim i planiranja djelovanja. Ipak, 24 ispitanika ili 30% njih je odgovorilo da imaju saznanje o postojanju plana djelovanja, ali da nisu učestvovali u njegovoj izradi. Samo 8 ispitanika ili njih 10% zna da postoji plan djelovanja i da su učestvovali u njegovoj izradi. Iz toga se može zaključiti da su ustanove socijalne zaštite na području SBK/KSB nespremno dočekale proglašenje pandemije, a s druge strane je očit nedostatak strateškog planiranja u vanrednim situacijama, kao i činjenica da je samo 8 ispitanika učestvovalo u izradi plana djelovanja u vanrednim situacijama.

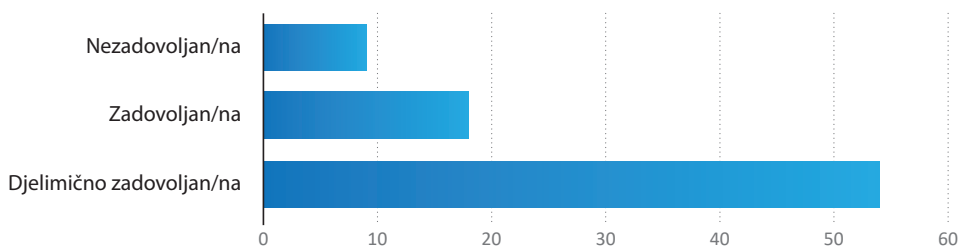
Grafikon 32: Procedure rada s korisnicima tokom pandemije

Uspješnost ustanova socijalne zaštite u uslovima pandemije i problemi koji su vezani za pandemiju u velikoj mjeri zavisi od aktivnosti drugih institucija. Upravo ti nesporazumi ili ograničenja drugih od čijeg odnosa zavise ustanove socijalne zaštite često obeshrabruju i doprinose osjećanju nemoći. Ako izuzmemo određene upute koje su se najviše odnosile na zdravstveni sistem, ipak je 58 ispitanika ili 72% njih odgovorilo da je upoznato s procedurom rada s korisnicima tokom pandemije. Također, 18 ispitanika ili 22% njih je odgovorilo da ne zna da postoji takva procedura u ustanovi, a njih 5 ili 6% ne zna ništa o procedurama. Činjenica je da se takvi stavovi u kojima se izražava nepoznavanje procedura u odnosu na pandemiju vrlo često vide u praksi i čine dio naše stvarnosti u socijalnoj zaštiti. Moglo bi se zaključiti da u praksi imamo različite manifestacije nezadovoljstva, neznanja, mogućnosti i dometa svoje profesije, dok se s druge strane nalaze nosioci socijalne zaštite koji nisu pridavali značaj proceduri rada s korisnicima tokom pandemije.

Grafikon 33: Refleksija pandemije na mentalno zdravlje stručnjaka u socijalnoj zaštiti

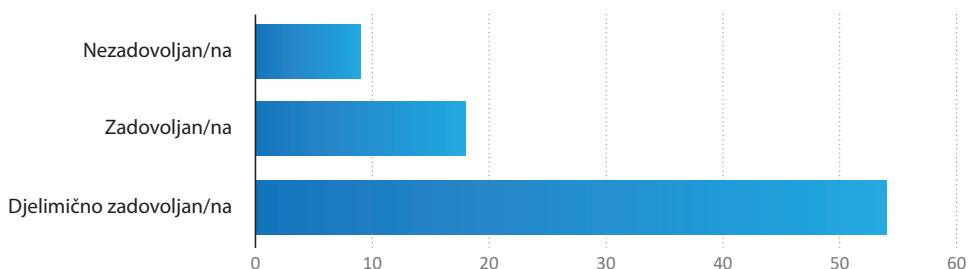
Kada su u pitanju upute za sprečavanje i suzbijanje pandemije COVID-19, nigdje se u njima nije govorilo o mentalnom zdravlju zaposlenika. Zdravlje je moguće odrediti kao dinamički proces kontinuirane adaptacije čovjeka na njegovu cjelokupnu okolinu. „Kao rezultat odnosa ljudi i okoline, zdravlje je podvrgnuto neprekidnoj mijeni iz čega proizilazi da se zdravlje ne može samo čuvati nego i unapređivati.“ (Belicza, 2003, 198.). Stoga je zdravlje moguće odrediti i kao sposobnost suočenja sa stresnim događajima, sposobnost održavanja čvrstog sistema socijalne podrške i pomoći, uključenost u zajednicu, poštivanje vrijednosti i zadovoljstvo životom, psihičku dobrobit, fizičko zdravlje i kondiciju.²¹ Od ukupno 82 odgovora, 52% ispitanika odnosno njih 43 je odgovorilo da pandemija nije narušila njihovo mentalno zdravlje. Čak 34 ispitanika odnosno 41% njih smatra da je pandemija utjecala na njihovo mentalno zdravlje, ali da se mogu samostalno nositi s posljedicama tog utjecaja. Bilo je i onih koji smatraju da je pandemija utjecala na njihovo mentalno zdravlje, te da se ne mogu sami nositi s posljedicama. Takvih ispitanika je bilo 6%, odnosno njih 5.

Grafikon 34: Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju općinski organi

²¹ Statut SZO prihvaćen je na sjednici UN-a 7. aprila 1948. godine.

Kada govorimo o mjerama koje poduzimaju općinski organi u doba pandemije, može se reći da su pokazatelji raznoliki. Lokalna zajednica, zavisno od finansijskih mogućnosti, djeluje i kada su sigurnosne mjere u pitanju. S obzirom na to da su ustanove socijalne zaštite, posebno centre za socijalni rad i službe, osnovale lokalne zajednice te da ih one i finansiraju, možemo govoriti o pozitivnim i negativnim primjerima. Svaka ustanova socijalne zaštite se u sigurnosnom smislu snalazila i iznalazila mogućnosti zaštite zaposlenika. Od ukupno 81 ispitanika stručnog radnika, njih 54 ili 67% je djelimično zadovoljno sigurnosnim mjerama u svojim općinama, dok je 18 ispitanika ili 22% potpuno zadovoljno mjerama koje su poduzimali općinski organi. Devet ispitanika ili njih 11% je odgovorilo da je nezadovoljno, te ako uzmemo u obzir djelimično zadovoljstvo ispitanika stiče se dojam o nepotpunim sigurnosnim mjerama koje su poduzimali općinski organi.

Grafikon 35: Stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi

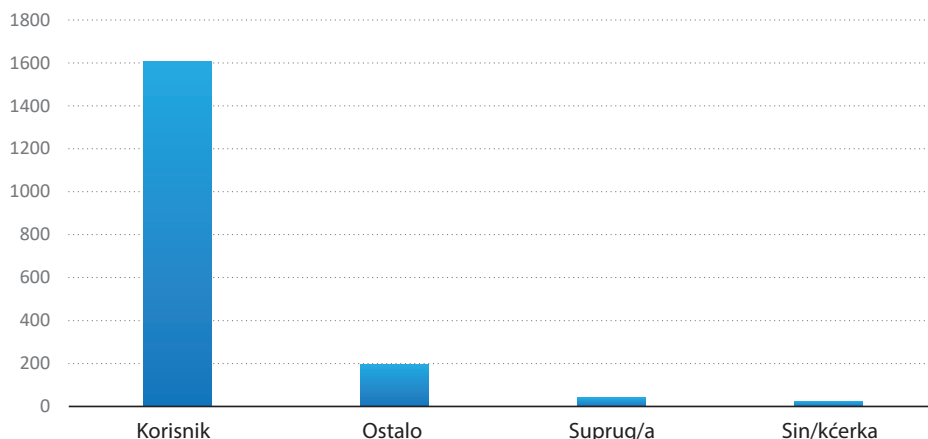
S obzirom da je socijalna zaštita pod ingerencijom Kantonalnog ministarstva zdravstva i socijalne politike, iz gore navedenog grafikona možemo zaključiti da je samo 16 ispitanika ili 20% njih zadovoljno sigurnosnim mjerama koje su poduzeli kantonalni organi. Djelimično zadovoljnih ispitanika je 51 ili 62%, a nezadovoljno njih 15 ili 18%. Može se zaključiti da je stepen zadovoljstva stručnih radnika sigurnosnim mjerama koje su poduzimali kantonalni organi nezadovoljavajući te da se javlja potreba za raznovrsnim i specijalizovanim mjerama koje će doprinijeti pozitivnim promjenama i prilagođavanju u doba pandemije.

Grafikon 36: Mišljenje stručnih radnika o trenutnom sistemu socijalne zaštite na području SBK/KSB

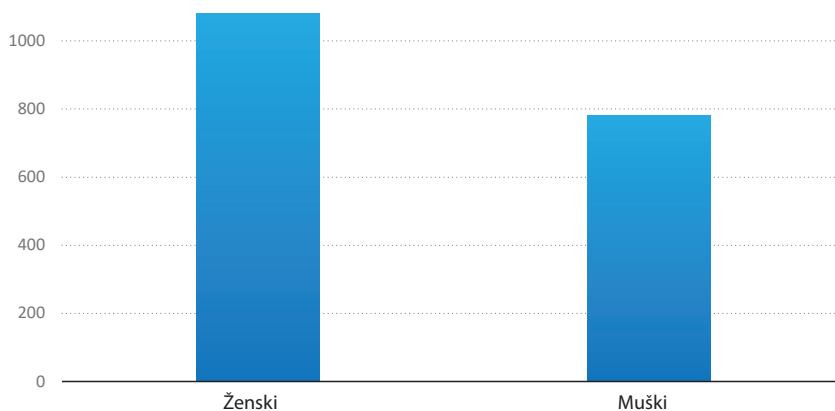
Sistem socijalne zaštite na području SBK/KSB bi trebao da doživi transformaciju kao i izmjene zakonskih i podzakonskih akata. Rezultat ispitivanja je pokazao da stručni radnici nemaju pozitivno mišljenje o sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB. Od ukupno 78 ispitanika samo 3 ispitanika ili njih 4% je odgovorilo da je sistem dobar i da nema potrebe za izmjenama. Nadalje, 32 ispitanika ili njih 41% je odgovorilo da je sistem socijalne zaštite u SBK/KSB niti dobar niti loš, a 15% ili 12 ispitanika je odgovorilo da je sistem dobar, ali da se propisi ne provode adekvatno. S druge strane, 11 ispitanika ili njih 14% je odgovorilo da je sistem socijalne zaštite nepravedan i diskriminatorski a u isto vrijeme funkcionalan, što pokazuje negativan stav prema sistemu socijalne zaštite SBK/KSB. Stručni radnici su također o trenutnom sistemu socijalne zaštite odgovorili da je sistem toliko loš da je potrebna potpuna reforma socijalne zaštite na području SBK/KSB, i to njih 20 ili 26%.

5.3 Rezultati istraživanja za korisnike socijalne zaštite SBK/KSB

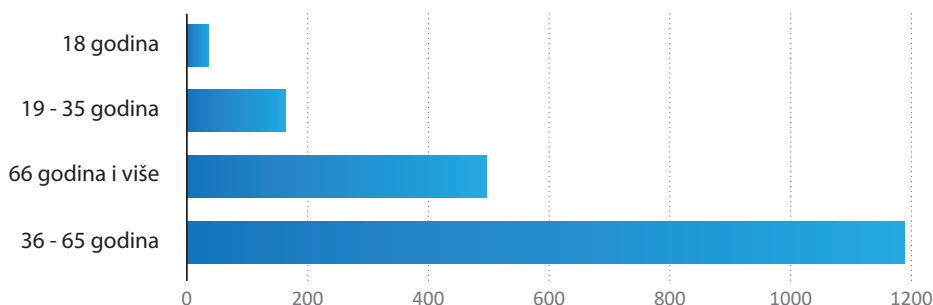
Grafikon 37: Davaoci podataka za korisnike

Ukupan broj korisnika socijalne zaštite koji je anketiran je 1.895 na području SBK/KSB, a na ovo pitanje je odgovorio 1.861 korisnik. Od 1.895 korisnika njih 704 ima djecu i to: 333 korisnika ima jedno dijete, 227 korisnika ima dvoje djece, 102 korisnika imaju troje djece, 31 korisnik ima četvero djece, 5 korisnika petero djece, 3 korisnika šestero djece, te 3 korisnika sedmero djece. Od ukupnog broja korisnika, 1.605 ili 86% njih je direktni korisnik socijalne zaštite koji je uz pomoć anketara ispunjavao anketni upitnik. Nadalje, 193 ili 10% njih spada u ostale, 39 ili 2% je suprug/a te 1% sin/kćerka. Ovaj grafikon te odgovori koje su korisnici davali su relevantni podaci koji će moći pokrenuti određene akcije u lokalnim zajednicama. Korisnici su pristali na anketiranje i odgovaranje na iste te nisu imali nikakvih problema u iznošenju svojih stavova i mišljenja.

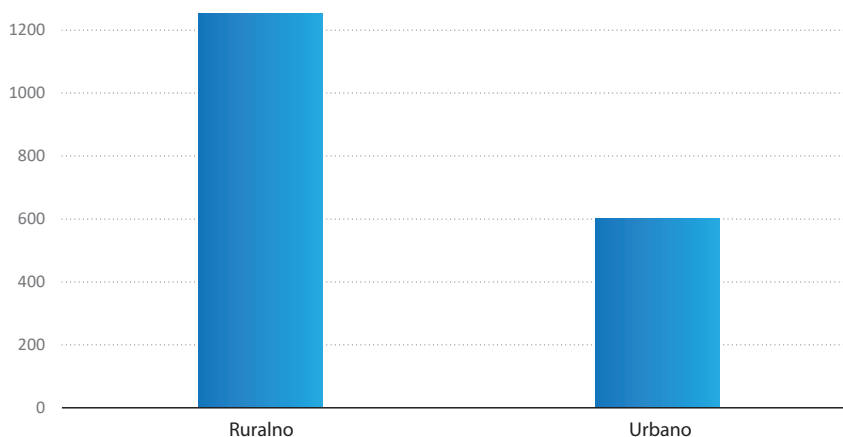
Grafikon 38: Spolna struktura korisnika

Iz navedenog grafikona uočljivo je da su korisnici, njih 1.080 ili 58% ženskog spola, a 781 ili 42% muškog spola.

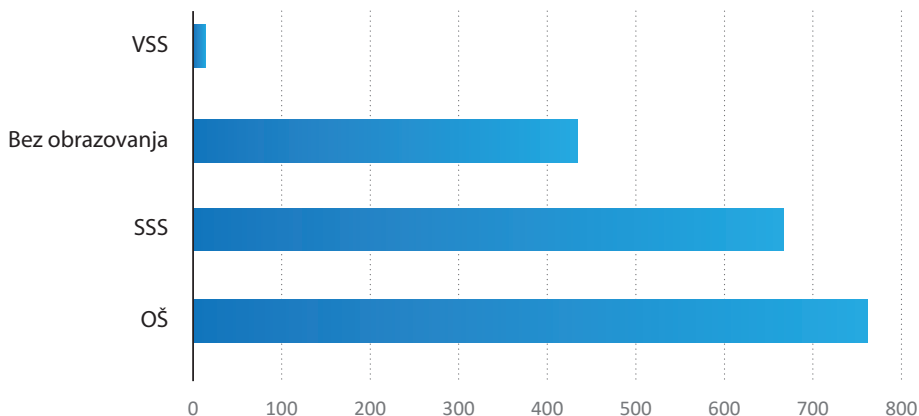
Grafikon 39: Starosna struktura korisnika

Starosna struktura korisnika je jako bitan podatak i faktor od kojeg zavise određene promjene u sistemu socijalne zaštite. Rezultati istraživanja pokazuju da je najveći broj korisnika socijalne zaštite starosti od 36 do 65 godina, i to njih 1.188 ili 63% ispitanika. S obzirom na to da su starije osobe uobičajeno korisnici sistema socijalne zaštite, tako i u ovom grafikonu rezultati ispitivanja pokazuju da je njih 497 ili 26% starosne dobi preko 66 godina. Kada govorimo o mlađim ljudima u sistemu socijalne zaštite, najbolje ilustruje primjer da 164 korisnika ili 9% njih su osobe od 19 do 35 godina, te 35 ispitanika ili 2% djeca do 18 godina. Može se izvući zaključak da u sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB najmanje prava ostvaruju djeca i mlade osobe. Ti rezultati se mogu povezati s analizom zakonskih i podzakonskih akata i određenih prava u sistemu socijalne zaštite SBK/KSB.

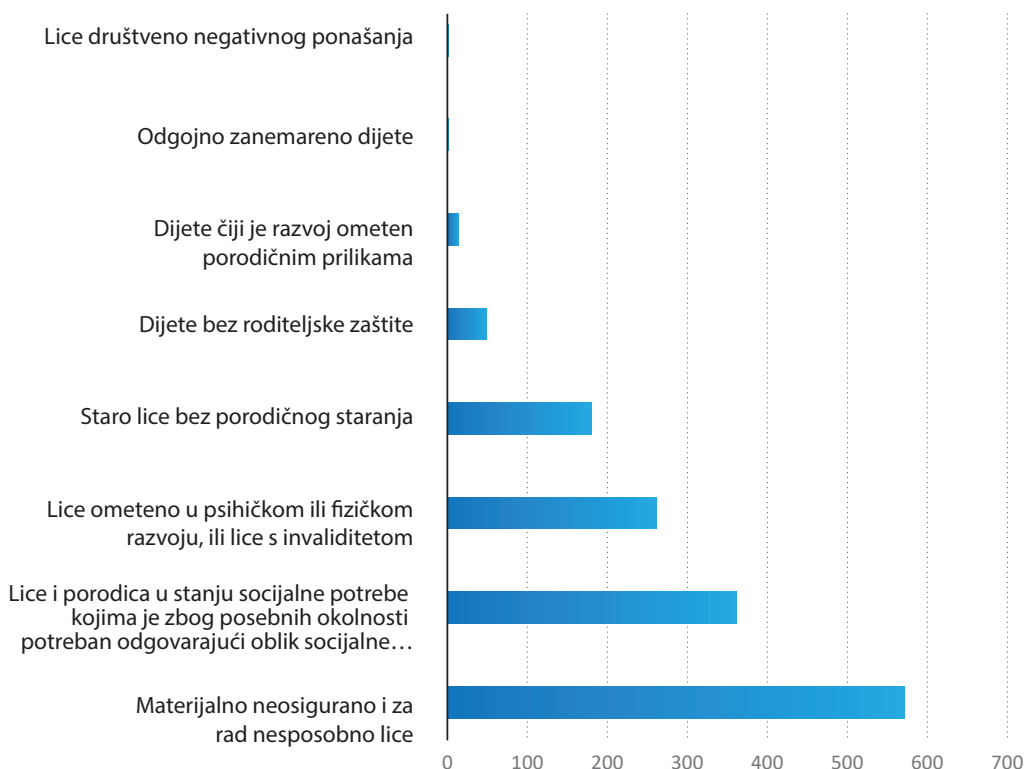
Grafikon 40: Područje stanovanja korisnika

Rezultati istraživanja o mjestu stanovanja korisnika ukazuju na to da 1.252 korisnika ili 67% njih živi u ruralnom području, a 603 korisnika ili 33% živi u urbanom području. Po tim rezultatima se može zaključiti da veći broj korisnika socijalne zaštite živi daleko od ustanova socijalne zaštite te je potrebno iznaći način za informisanje korisnika o njihovim pravima. Ovdje se radi najviše o starijim i invalidnim osobama koje su ostavili u ruralnim područjima njihovi najbliži srodnici koji su napustili ta ista područja, pa čak i državu BiH.

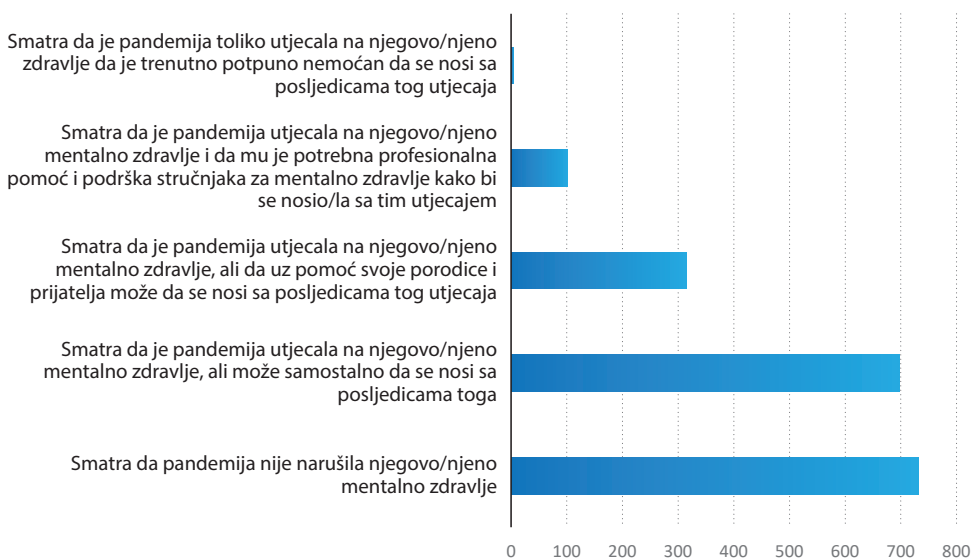
Grafikon 41: Obrazovni nivo korisnika

Rezultati istraživanja o obrazovnom nivou korisnika socijalne zaštite na području SBK/KSB dali su sljedeće rezultate: 762 korisnika ili 41% njih ima završenu osnovnu školu, 667 ili 36% ima završenu srednju školu te 14 ispitanika ili 1% ima završenu višu školsku spremu. Poražavajući podaci su da je čak 434 korisnika ili 23% njih bez ikakvog obrazovanja. To govori u prilog podacima o nepismenosti građana našeg kantona. Tome u prilog ide da od ukupnog broja ispitanika korisnika socijalne zaštite njih čak 1.196 nema nikakvo obrazovanje ili ima samo osnovnu školu, što bi trebalo da pokrene određene mjere obrazovanja odraslih.

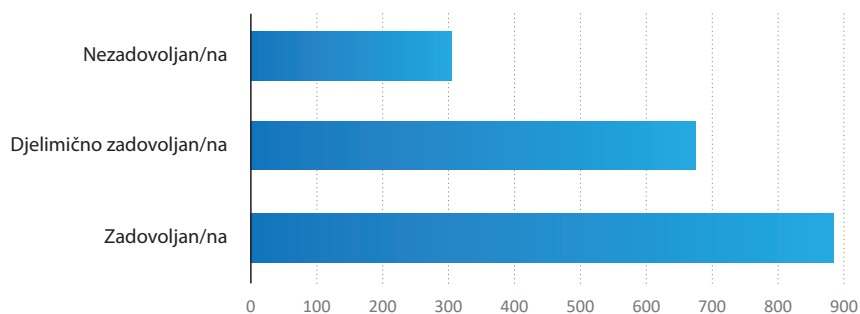
Grafikon 42: Kategorija korisnika socijalne zaštite

Iz priloženog grafikona se može vidjeti da najveći broj ispitanika predstavljaju materijalno neosigurana i za rad nesposobna lica, njih 572 ili 40%. Lica i porodice u stanju socijalne potrebe kojima je zbog posebnih okolnosti potreban odgovarajući oblik socijalne zaštite čini 25% ili 361 ispitanik. Posebne kategorije koje su marginalizovane u našem društvu su djeca bez roditeljske zaštite, njih 49 ili 3%, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, kojih je 16 ili 1%, što govori da sistem socijalne zaštite nema adekvatne mjere i odgovore za zaštitu djece na području SBK/KSB. Isto tako, lica ometena u psihičkom ili fizičkom razvoju, ili lica s invaliditetom, čine posebnu kategoriju korisnika socijalne zaštite, i to njih 262 ili 18%, te stara lica bez porodičnog staranja, njih 180 ili 13%. Iz navedenih rezultata istraživanja se može zaključiti da sistem socijalne zaštite u SBK/KSB treba hitnu reformu i usklađivanje sa svim potpisanim konvencijama.

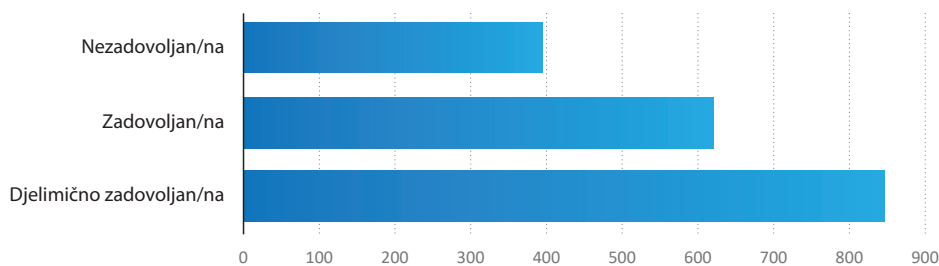
Grafikon 43: Refleksija pandemije na mentalno zdravlje korisnika

Upitnik je omogućio korisniku da preuzme odgovornost za objašnjenje njegove/njene poteškoće u definisanju iste te da objasni kako se pandemija COVID-19 reflektovala na njegovo/njeno mentalno zdravlje. Od ukupnog broja korisnika, čak 732 ili 40% korisnika je mišljenja da pandemija nije narušila njegovo/njeno mentalno zdravlje, a s druge strane, njih 697 ili 38% smatra da je pandemija utjecala na njihovo mentalno zdravlje, ali mogu samostalno da se nose s posljedicama tog utjecaja. Neki od ispitanika su odgovorili da je pandemija utjecala na njegovo/njeno mentalno zdravlje, ali da uz pomoć svoje porodice i prijatelja može da se nosi s posljedicama tog utjecaja, i to njih 315 ili 17%. Ipak, pandemija je ostavila i negativne posljedice kod korisnika socijalne zaštite na njihovo mentalno zdravlje tako da 102 ispitanika ili njih 6% je odgovorilo da ima potrebu za profesionalnom pomoći i podrškom stručnjaka za mentalno zdravlje, a njih 4 smatra da je pandemija toliko utjecala na njihovo mentalno zdravlje da su trenutno potpuno nemoćni da se nose s posljedicama tog utjecaja, što je pokazatelj da je potrebno uvesti određene mjere koje će poboljšati sadašnju situaciju korisnika. Neke od tih mjera mogu da budu psihosocijalna podrška, rad s pojedincima, rad s grupama itd.

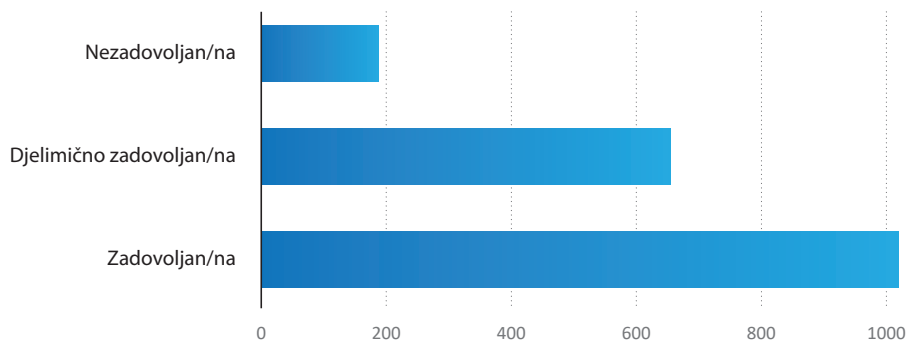
Grafikon 44: Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju gradski/općinski ograni

Na pitanje o zadovoljstvu sigurnosnim mjerama koje poduzimaju gradski/općinski organi, korisnici su odgovorili na sljedeći način. Njih 884 ili 47% je zadovoljno sigurnosnim mjerama, a 674 ili 36% je djelimično zadovoljno. Ipak, zadovoljstvo korisnika se ogleda u zadovoljavanju njegovih potreba tako da je 305 korisnika ili 16% njih odgovorilo da je nezadovoljno sigurnosnim mjerama koje su poduzeli gradski/općinski ograni. Nezadovoljstvo korisnika je pokazatelj da gradski/općinskiorgani u saradnji s ostalim institucijama trebaju da poboljšaju sigurnosne mjere kako bi korisnici socijalne zaštite mogli zadovoljiti svoje osnovne socijalne potrebe.

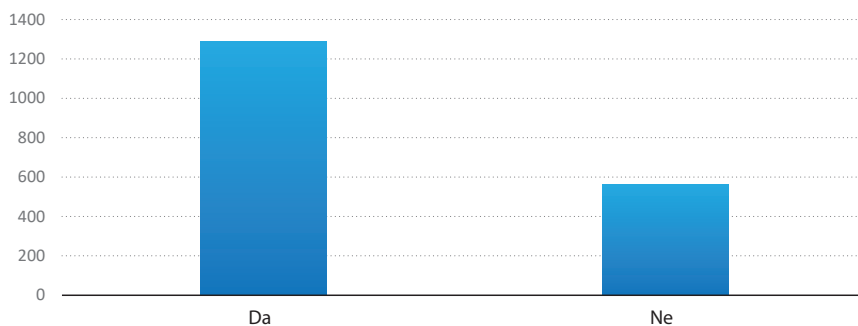
Grafikon 45: Zadovoljstvo korisnika sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni organi

Kao i u prethodnim grafikonima, kada se govori o zadovoljstvu korisnika, očito je da je više nezadovoljnih i djelimično zadovoljnih nego zadovoljnih korisnika. Na upit o zadovoljstvu sigurnosnim mjerama koje poduzimaju kantonalni ograni, korisnici socijalne zaštite, njih 621 ili 33% je zadovoljno mjerama koje su poduzete u doba pandemije, dok je njih 846 ili 45% djelimično zadovoljno, a 395 ili 21% je nezadovoljno. Taj broj nezadovoljnih korisnika bi trebao pomoći kantonalnim ogranima u izricanju određenih zaštitnih i sigurnosnih mjera jer je očito da 21% korisnika ima negativan stav i mišljenje kada su u pitanju o kantonalni organi.

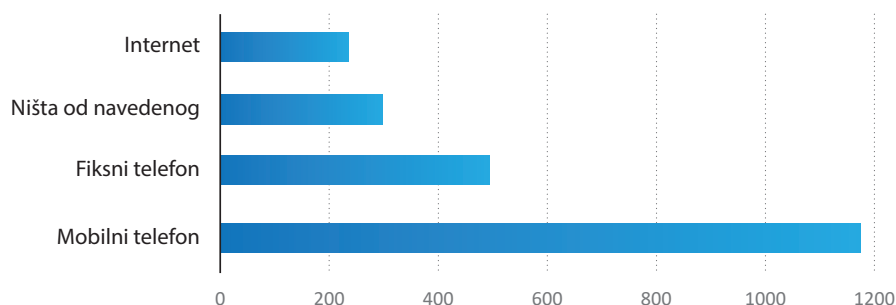
Grafikon 46: Zadovoljstvo korisnika organizacijom rada centra za socijalni rad u vrijeme trajanja pandemije

Centri za socijalni rad i službe socijalne zaštite na području SBK/KSB, te druge ustanove socijalne zaštite su ključne u zadovoljavanju potreba korisnika. Iako zavisni od drugih institucija i često deficitarni u stručnom kadru, ipak su na neki način pokušali da svoj profesionalni rad usmjere na zadovoljavanje osnovnih potreba korisnika. Na pitanje da li su korisnici zadovoljni organizacijom rada centra za socijalni rad za vrijeme pandemije, od ukupnog broja ispitanika 1.019 ili 55% korisnika je odgovorilo da je zadovoljno. Zadovoljstvo se očito iskazuje u nizu mjera koje su centri poduzimali u doba pandemije kao što su svakodnevno telefonsko komuniciranje s korisnicima, obilazak korisnika na terenu, podjela paketa i slično. Ipak, očito da te mjere nisu dovoljne i da svi centri nisu imali iste mogućnosti, a s druge strane smo svjesni da imamo korisnike s istim potrebama. Iz tog razloga, kao i niza drugih navedenih, 655 korisnika ili 35% njih je odgovorilo da je djelimično zadovoljno organizacijom rada centra za socijalni rad u doba pandemije, te 187 njih ili 10% je nezadovoljno. Nezadovoljstvo korisnika bi trebalo da bude poruka centrima za socijalni rad, općinskim i kantonalnim ogranima da u organizacijama rada i pružanju pomoći u doba pandemije treba u fokusu biti potreba korisnika.

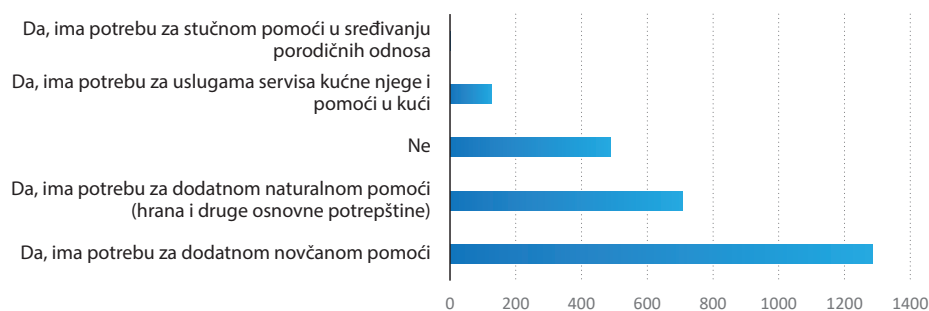
Grafikon 47: Zadovoljstvo korisnika zdravstvenim sistemom u SBK/KSB

Na upitnik o povjerenju korisnika u zdravstveni sektor na području SBK/KSB odgovorilo je 1.849 korisnika. Od tog broja, 70% ili 1.287 korisnika odgovorilo je da je zadovoljno zdravstvenim sistemom, a 30% ili 562 korisnika su odgovorila da nisu zadovoljna. Pored gore navedenog broja korisnika, njih 46 nije uopće dalo nikakav odgovor na ovo pitanje.

Grafikon 48: Uslovi za komunikaciju u domaćinstvu korisnika

Na osnovu rezultata istraživanja za komunikaciju u domaćinstvu korisnika, pristup internetu ima 13% ili 236 korisnika, fiksni telefon ima 27% ili 493 korisnika, mobilni telefon koristi 64% ili 1175 korisnika, a ništa od navedenog 16% ili 297 korisnika.

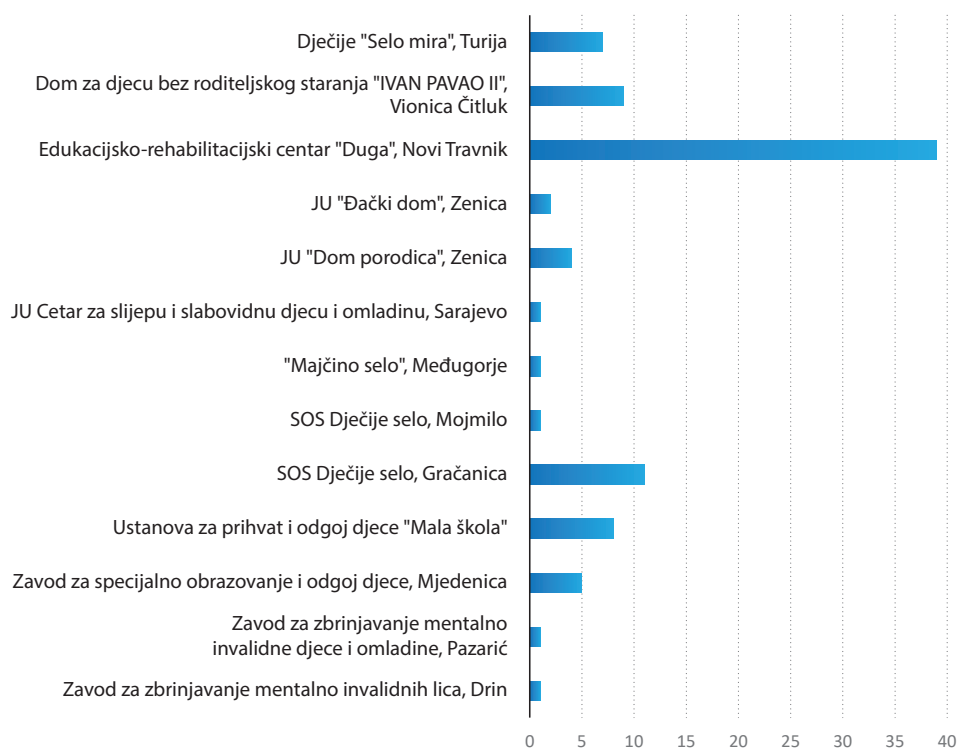
Grafikon 49: Da li je stanje pandemije kod korisnika uzrokovalo dodatne potrebe koje se ne mogu zadovoljiti trenutnim utvrđenim pravima iz oblasti socijalne zaštite

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja o dodatnim potrebama korisnika, 71% ili 1285 korisnika je odgovorilo da ima potrebu za dodatnom novčanom pomoći, 39% ili 708 korisnika odgovorilo je da ima potrebu za dodatnom naturalnom pomoći (hrana i druge osnovne potrepštine), 489 korisnika ili 27% nema nikakve dodatne potrebe, dok je 7% ili 127 korisnika odgovorilo da ima potrebu za uslugama servisa kućne njege i pomoći u kući, a dva korisnika da imaju potrebu za stručnom pomoći u sređivanju porodičnih odnosa.

5.4 Rezultati istraživanja stanja i potreba djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

Sveobuhvatna analiza podataka prikupljenih tokom istraživanja na području SBK/KSB nam govori o stanju i potrebama djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite. Rezultati istraživanja pokazuju da postoje brojni problemi s kojima se suočavaju porodice s djecom. Kao što je poznato, siromaštvo najviše pogađa djecu te smo mišljenja da će rezultati ovog istraživanja doprinijeti reformi dječije zaštite na području SBK/KSB.

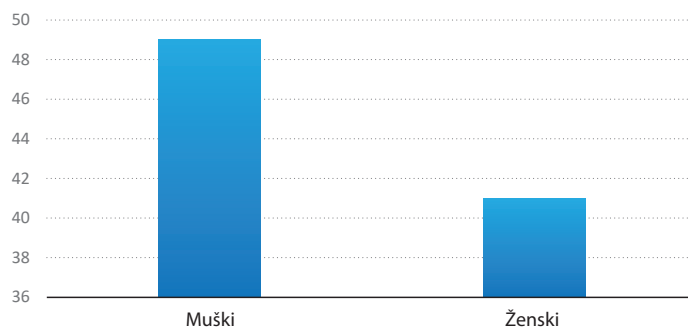
Na osnovu podataka dobijenih od Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB, došli smo do informacija o broju djece smještene u ustanove socijalne zaštite kako na području SBK/KSB tako i u drugim kantonima:

Grafikon 50: Broj djece smještene u ustanove socijalne zaštite

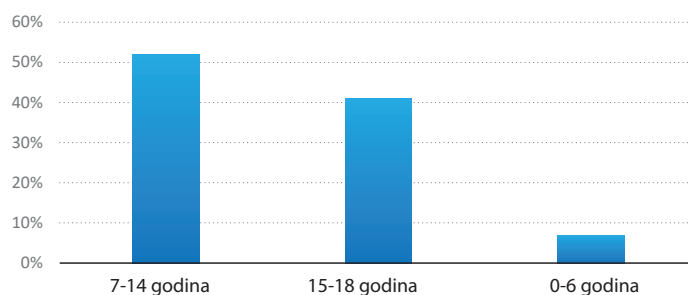
Broj djece koja su smještena u ustanove socijalne zaštite je 90, te dvoje u hraniteljskim porodicama. Razlog smještaja djece u ustanove socijalne zaštite a ne u hraniteljske porodice je nedostatak zainteresovanih hraniteljskih porodica na području SBK/KSB. Na području SBK/KSB postoji samo jedna ustanova za smještaj djece i to Edukacijsko-rehabilitacijski centar „Duga”,

Novi Travnik, koja je javna ustanova čiji je osnivač Općina Novi Travnik, u kojoj se pružaju usluge za djecu i mlade iz svih općina SBK/KSB, te je samim tim ustanova kantonalnog karaktera. Iz navedenog grafikona, a na osnovu rezultata istraživanja, na području SBK/KSB je smješteno samo 40 djece i to 39 u Edukacijsko-rehabilitacijskom centru „Duga“, Novi Travnik, koja koriste usluge dnevnog boravka, te jedno u Zavodu za zbrinjavanje mentalno invalidnih lica „Drin“, dok su ostala djeca smještena van kantona.

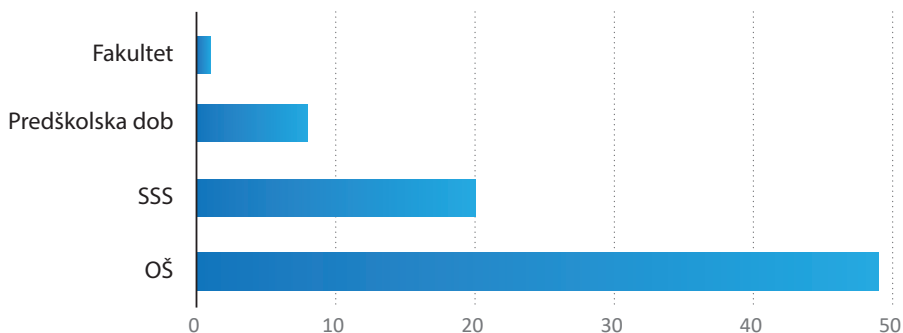
Grafikon 51: Spolna struktura djece smještene u ustanove socijalne zaštite

Analiziranjem podataka dobijenih anketiranjem djece smještene u ustanove socijalne zaštite došlo se do podataka da je od ukupnog broja djece (90) njih 49 muškog spola i 41 ženskog spola.

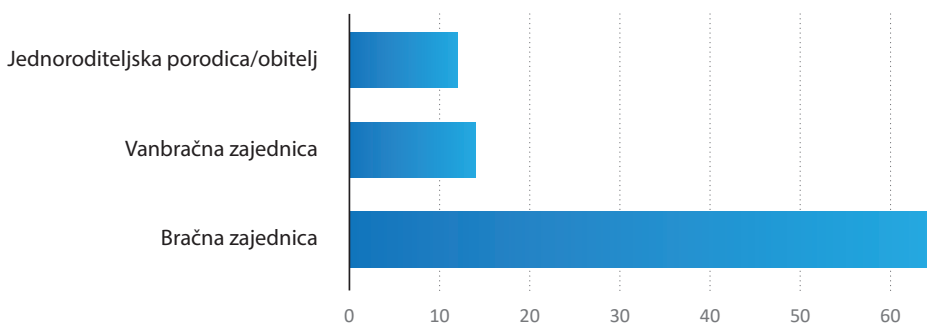
Grafikon 52: Dobna struktura djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

Različita je dobna struktura djece smještene u hraniteljske porodice (njih dvoje) i ustanove socijalne zaštite (njih 90). Analizom podataka nakon anketiranja došlo se do saznanja da je najveći broj djece, njih 48 ili 52% uzrasta 7-14 godina. Nadalje, 38 ili 41% djece je uzrasta 15-18 godina te šestoro djece ili 7% 0-6 godina starosti.

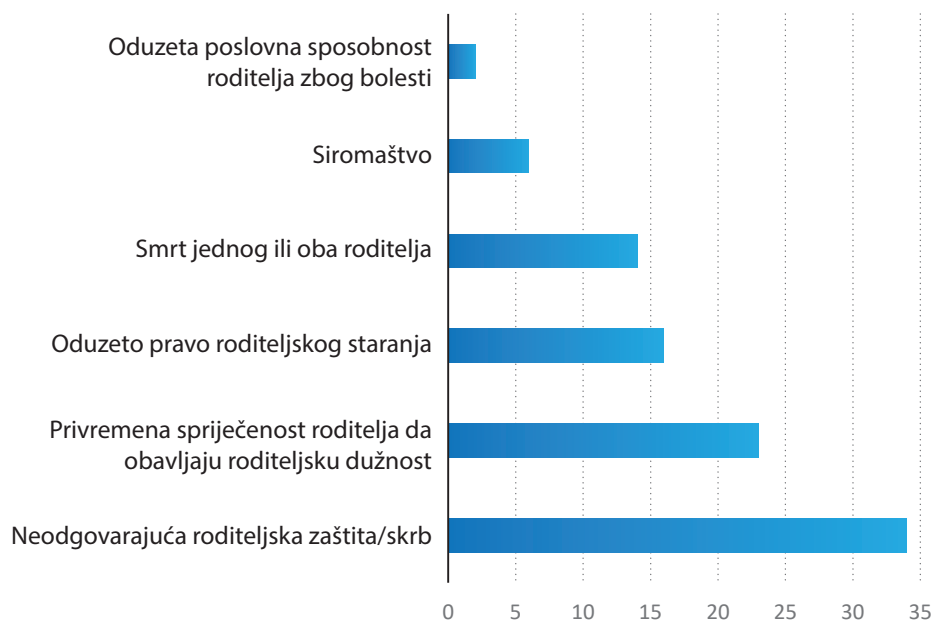
Grafikon 53: Obrazovni nivo djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

Kada govorimo o obrazovnom nivou djece koja su smještena u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite, upitnik je ispunilo 78 roditelja/staratelja te na osnovu analize dobijenih podataka rezultati su sljedeći: 49 djece ili 63% ide u osnovnu školu, 20 ili 26% pohađa srednju školu, te osmero djece ili 10% je predškolske dobi. Jedan upitnik sadrži podatak da osoba ide na fakultet, ali to ne možemo smatrati relevantnim podatkom jer su se tražili podaci za djecu, a po svim zakonima dijete je osoba do 18 godina.

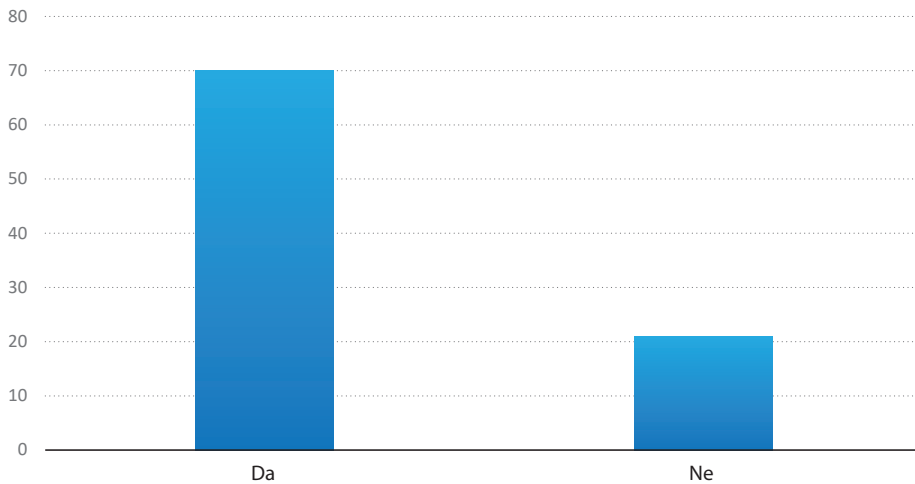
Grafikon 54: Porodično porijeklo djeteta

Od ukupnog broja ispitanika, njih 91 je odgovorilo na ovo pitanje. Djeca čije je porijeklo iz bračne zajednice, njih 65 čine ukupno 71% od ukupnog broja ispitanika, 14 ili 15% potiče iz vanbračne zajednice te 12 ili 13% iz jednoroditeljske porodice.

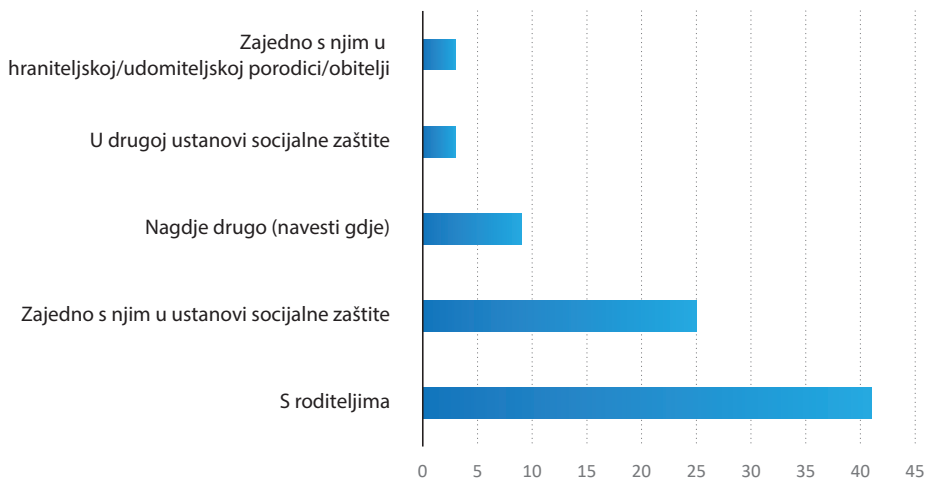
Grafikon 55: Razlozi koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice/obitelji

Postavljanjem ovog pitanja u anketni upitnik cilj je bio saznati razloge koji su doveli do odvajanja djeteta od biološke porodice. Institucionalni smještaj djece je još uvijek prisutan u našem kantonu i malo toga se uradilo na promociji hraniteljstva. Uzimajući u obzir dobijene rezultate, može se primijetiti da je najveći broj djece i to 34 ili 67% smješteno u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice. Roditelji koji su bili spriječeni da obavljaju svoju dužnost, da brinu o svojoj djeci je razlog što je 23 djece ili 45% njih izvan svojih porodica. Oduzimanje prava roditeljskog staranja je posljednje što profesionalci čine u praksi, pa ipak, ponekad je i to neophodno te iz tog razloga 16 djece ili 31% je izuzeto iz porodice. Smrt jednog ili oba roditelja je sljedeći razlog smještaja djece u ustanove socijalne zaštite, i ukupno 14 djece ili 27% anketiranih je smješteno iz tog razloga. Siromaštvo je opće prisutno u našem društvu i produkt toga je da je 6 djece ili 12% od ukupno anketiranih izmješteno iz porodice. Oduzimanje poslovne sposobnosti roditelja je također prisutno u praksi te u nedostatku volje bližih srodnika da se brinu o djeci, centri za socijalni rad nerijetko imaju samo alternativu smještaja djece u institucije, tako da je dvoje djece ili 4% njih izuzeto iz porodice iz tog razloga.

Grafikon 56: Ima li u porodici još djece?

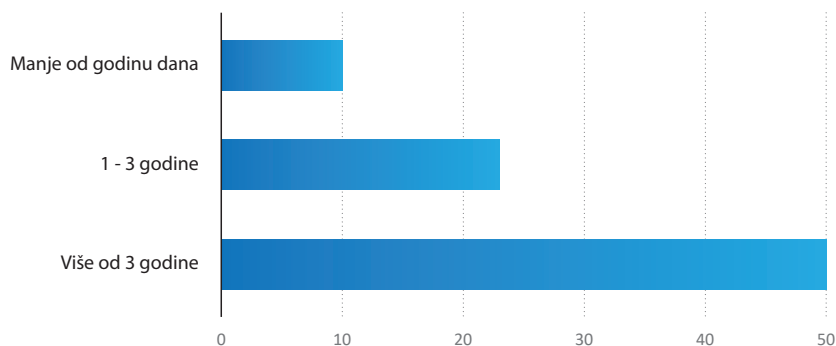
Analizom podataka koje smo dobili na pitanje da li porodice iz kojih su djeca izmještena imaju još djece došlo se do saznanja da čak njih 70 ili 77% ima još djece, a 21 ili njih 23% nema djecu.

Grafikon 57: Ukoliko u porodici ima još djece, s kim žive?

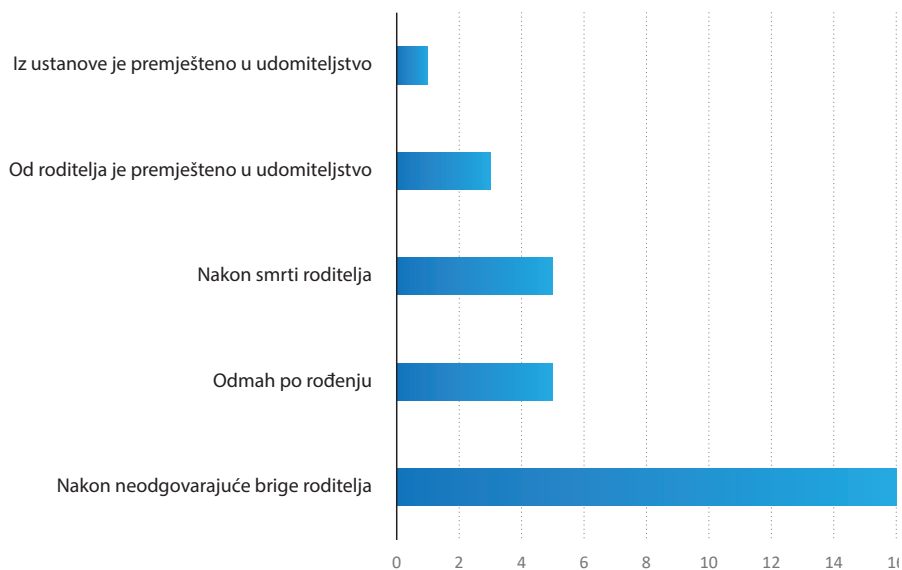
Vežano za prethodni grafikon, bilo je jako interesantno istražiti šta je s ostalom djecom iz porodica koje su na pitanje da li imaju još djece odgovorile potvrdno. Rezultati koje smo dobili pokazuju da 41 dijete ili 59% njih živi s roditeljima, a čak 25 djece ili 36% živi u ustanovama s braćom ili sestrama.

Samo troje djece ili 4% njih je smješteno zajedno u hraniteljskoj porodici, dok je njih 9 ili 13% smješteno negdje drugo.

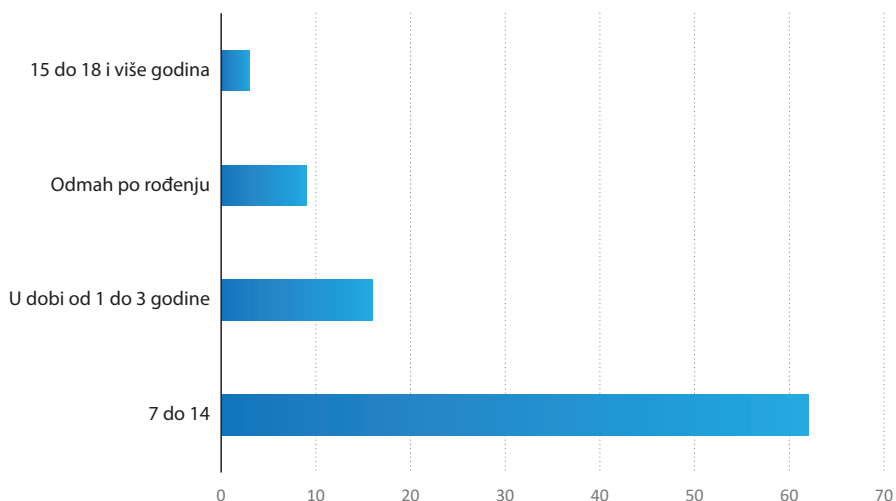
Grafikon 58: Koliko dijete vremenski boravi u ustanovi?

Izuzimanje djece iz porodice je težak proces kako za porodicu tako i za društvo, a posebno za samu djecu. Djeca su ta koja, iako nezrela i mala, bez prava da se izjasne o svojim potrebama i željama, bivaju smještena u ustanove socijalne zaštite. Zaista je porazan podatak za naše društvo da je 23 djece ili 28% njih od ukupnog broja djece smještene u ustanovama uzrasta od 1 do 3 godine. Isto tako, još poraznije je da čak 50 djece ili 60% njih boravi u ustanovi duže od 3 godine. Manje od godinu dana u ustanovi boravi 10 djece ili 12% njih.

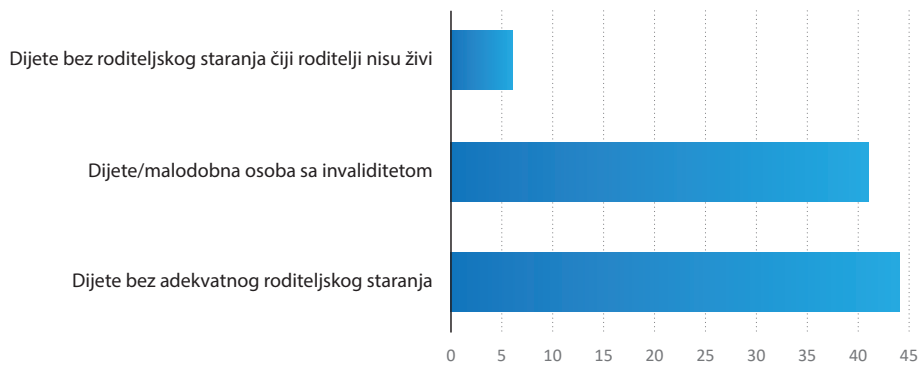
Grafikon 59: Razlozi smještaja djece u udomiteljsku/hraniteljsku obitelj/podicu?

Na ovo pitanje je odgovorilo 30 ispitanika, vjerovatno iz tog razloga što u datom momentu nisu znali ili nisu smatrali shodnim da je taj podatak bitan. Broj djece koja su smještena u hraniteljsku porodicu nakon neodgovarajuće brige roditelja je 16, odnosno 53%. Nakon smrti roditelja smješteno je 5 djece ili 17%, kao i 5 djece ili 17% odmah po rođenju. Postoje situacije kada se dijete odvaja od roditelja i smješta u hraniteljsku porodicu i takvih je troje ili 10% od ukupnog broja ispitanika, a samo jedno dijete ili 3% je premješteno iz ustanove socijalne zaštite u hraniteljsku porodicu.

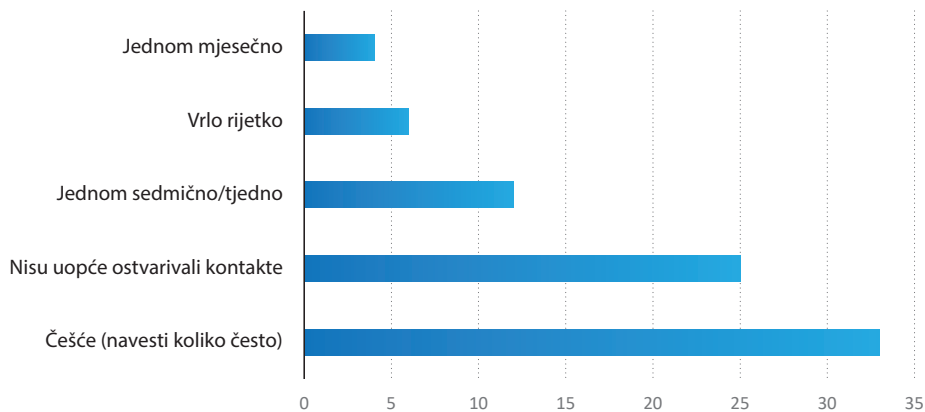
Grafikon 60: U kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite?

Na pitanje u kojoj dobi je dijete prvi put ušlo u sistem socijalne zaštite ukupno je odgovorilo 90 ispitanika. Od tog broja 62 ispitanika ili 69% njih je odgovorilo da je dijete ušlo u sistem socijalne zaštite u dobi od 7 do 14 godina, a troje ili 3% u dobi 15-18 godina. Podatak koji je također zabrinjavajući jeste da je 9 djece ili 10% od ukupnog broja ispitanika u sistem socijalne zaštite prvi put ušlo odmah po rođenju, a 16 djece ili 18% njih u dobi od 1 do 3 godine.

Grafikon 61: Kojoj od kategorija prava iz socijalne zaštite dijete pripada?

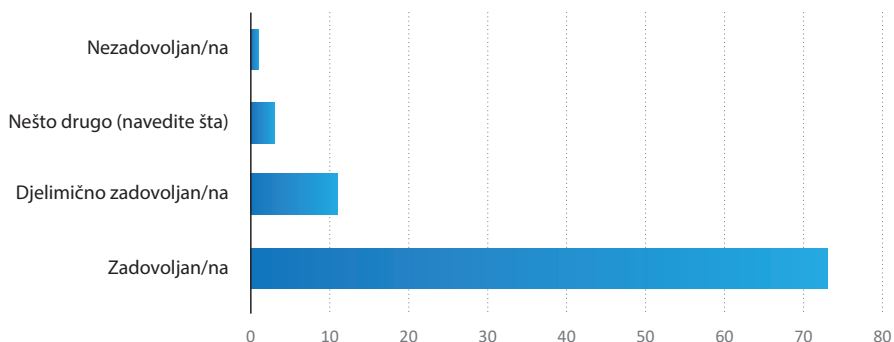
Osobe koje su popunjavale anketne upitnike su poznavali prava iz socijalne zaštite tako da na pitanje kojoj od kategorija korisnika prava iz socijalne zaštite dijete pripada imamo sljedeće odgovore: 44 djece ili 50% su djeca bez adekvatnog roditeljskog staranja, 41 dijete ili 47% su djeca s invaliditetom te 6 djece ili 7% su djeca bez roditeljskog staranja čiji roditelji nisu živi.

Grafikon 62: Koliko često je dijete ostvarivalo kontakt s roditeljima u vrijeme pandemije?

Kontakt s roditeljima ili srođnicima je od velike važnosti za normalan rast i razvoj djeteta. Na pitanje koliko su često djeca održavala kontakt s roditeljima ili srođnicima u doba pandemije 25 djece ili 31% njih nije uopće ostvarivalo kontakt s roditeljima, a 12 djece ili 15% jednom sedmično. Poražavajući je podatak da je 6 djece ili 8% njih vrlo rijetko imalo kontakt s biološkom porodicom ili srođnicima, te da je 4 djece ili 5% samo jednom mjesečno ostvarilo kontakt. Ipak, rezultati anketiranja su pokazali da je 33 djece ili 41% njih imalo češće kontakte sa svojim porodicama u doba pandemije.

Bitno je naglasiti da pandemija nije drastično utjecala na ostvarivanje kontakta između djece i roditelja jer su ti kontakti i prije pandemije održavani rijetko.

Grafikon 63: Zadovoljenje potreba djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije

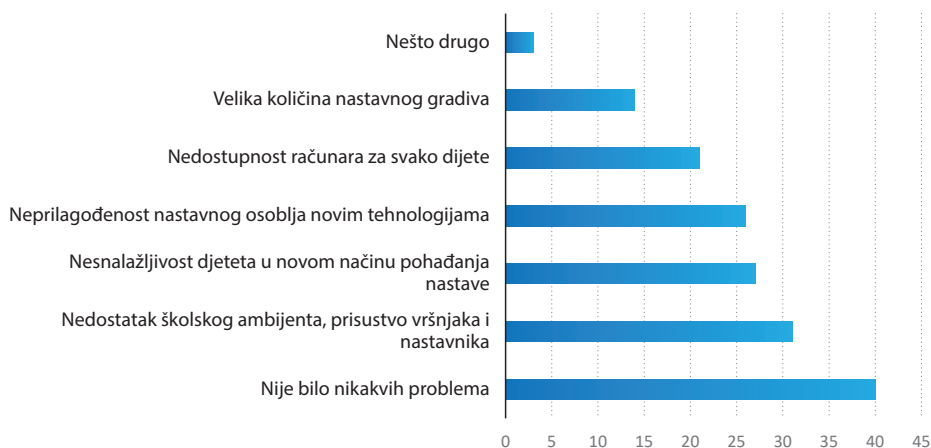
Na pitanje da li su zadovoljene potrebe djece smještene u hraniteljske porodice ili ustanove u doba pandemije odgovorilo je 88 ispitanika. Od tog broja, 73 ili 83% ispitanika je odgovorilo da su zadovoljene njihove potrebe, a 11 ili 13% smatra da su one djelimično zadovoljene. Također, jedan ispitanik ili 1% od ukupnog broja ispitanika je odgovorio da nije zadovoljan pruženim uslugama ustanove ili hraniteljske porodice u doba pandemije, dok su 3 ispitanika ili 3% njih odgovorilo da nije niti zadovoljno niti nezadovoljno.

Grafikon 64: Odras pandemije na mentalno zdravlje djece smještene u hraniteljske porodice i ustanove socijalne zaštite

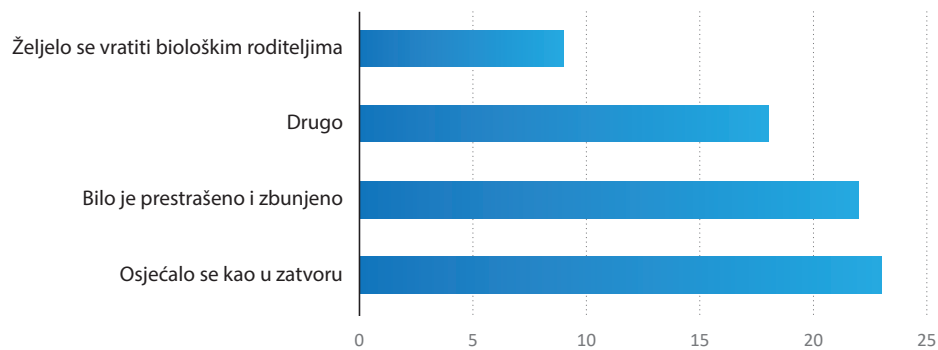
Mentalno zdravlje djeteta je veoma važno tako da je data mogućnost odabira više odgovora, kako bi se došlo do podataka o utjecaju pandemije

na mentalno zdravlje. Iz navedenog grafikona se može vidjeti da je 70% ispitanika odgovorilo da je bilo zabrinuto za svoje mentalno zdravlje, a 55% njih je bilo zabrinuto za zdravlje svojih najbližih. Nadalje, njih 21% smatra da može doći do pogoršanja zdravstvenog stanja djece i zaposlenika u ustanovi/hraniteljskoj porodici.

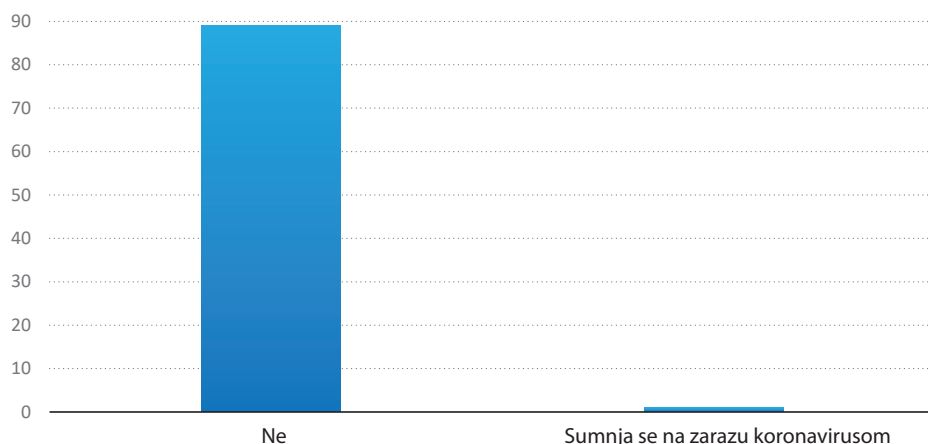
Grafikon 65: Problemi djece smještene u ustanove socijalne zaštite i hraniteljske porodice vezani za online nastavu u doba pandemije

Svjedoci smo da je pandemija poremetila mnoge sektore u našem društvu, pa tako i sektor obrazovanja. Analizom podataka se došlo do saznanja da je mišljenje ispitanika šaroliko, tako da čak 47% njih misli da djeca nisu imala nikakvih problema u vrijeme pandemije koji su vezani za online nastavu. Ono što je uočeno u odgovorima je da 36% ispitanika smatra da nedostatak školskog ambijenta, prisustvo vršnjaka i nastavnika može biti problem za djecu. Isto tako, 32% njih smatra da se djeca nisu snalazila u novom načinu pohađanja nastave i 31% smatra da se nastavno osoblje nije snalazilo u upotrebi novih informatičkih metoda rada. Ispitanici su naveli također i nedostupnost računara za svako dijete, čak 25%, kao i obimnost nastavnog gradiva, 16%. Rezultati su pokazali da je bilo i 4% odgovora da su problemi djece vezani za online nastavu nastali iz nekih drugih razloga, ne navodeći koji su to razlozi.

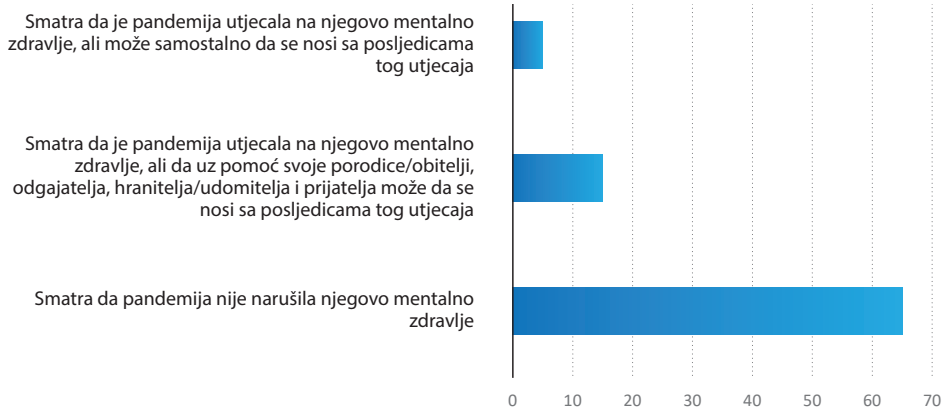
Grafikon 66: Utjecaj izolovanosti i zabrane posjeta u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije na djecu

Izolovanost djece koja su smještena u ustanovama socijalne zaštite u doba pandemije je bila na visokom nivou, tako da su i odgovori putem ankete potvrdili tu tezu, pa je 32% ili 23 ispitanika odgovorilo da su se djeca osjećala kao u zatvoru. Da su djeca bila prestrašena i zbunjena odgovorilo je njih 31% ili 22 ispitanika. Isto tako je interesantan podatak da je 9 ispitanika ili 13% njih odgovorilo da su se djeca željela vratiti u svoje biološke porodice. Također ispitanici su odgovorili da je na djecu utjecalo i nešto drugo, njih 18 ili 25%, ali nisu dali konkretan razlog.

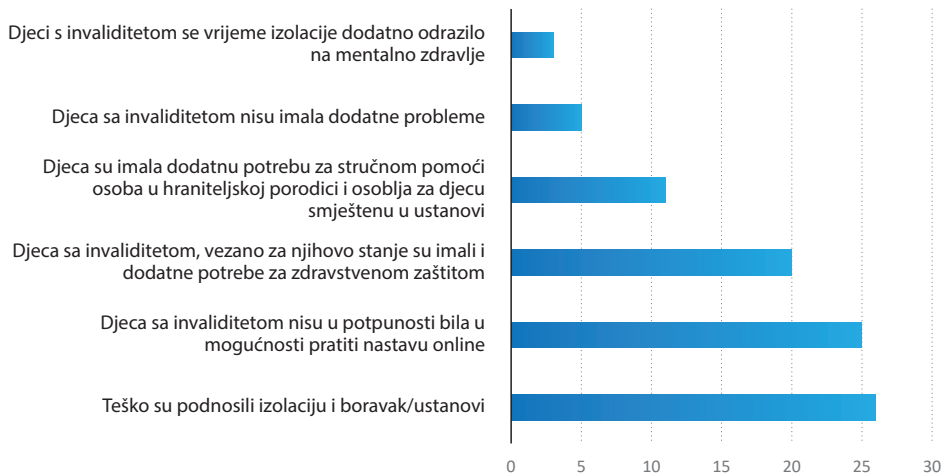
Grafikon 67: Da li je po Vašim saznanjima dijete bilo/ili je trenutno zaraženo koronavirusom?

Od ukupnog broja ispitanika koji je odgovorio na pitanje da li je dijete bilo ili je trenutno zaraženo koronavirusom, njih 89 ili 99%, dogovorilo je da nije, a samo jedan ispitanik ili 1% sumnja na zarazu djeteta koronavirusom.

Grafikon 68: Utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djeteta smještenog u ustanove socijalne zaštite

Mentalno zdravlje djeteta bi trebalo biti ključno ne samo u doba pandemije, tako da se iz odgovora može shvatiti da je pandemija ipak ostavila posljedice na dijete, pa 5 ispitanika ili 6% njih smatra da je pandemija utjecala na mentalno zdravlje djeteta. Da pandemija nije narušila mentalno zdravlje djeteta mišljenje je 65 ispitanika ili 76%, a 15 njih ili 18% smatra da je pandemija utjecala na mentalno zdravlje djeteta, ali da uz adekvatnu pomoć roditelja ili nekog drugog može da se nosi s posljedicama tog utjecaja.

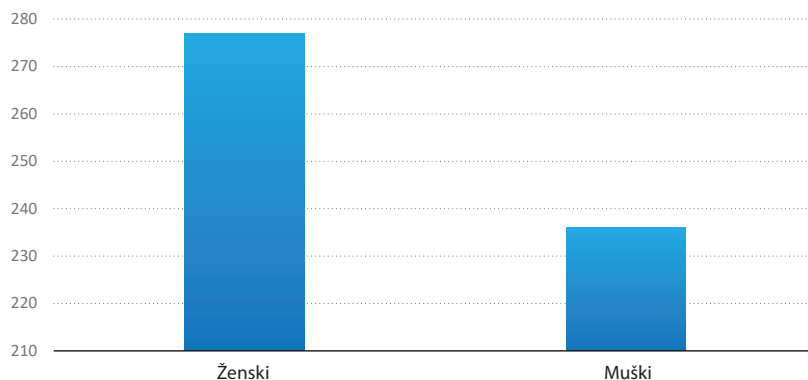

Grafikon 69: Da li je stanje pandemije prema Vašim saznanjima uzrokovalo i dodatne potrebe djece s invaliditetom smještene u udomiteljskim obiteljima/ hraniteljskim porodicama, odnosno socijalnim ustanovama?

Ispitivanje potreba je bitno radi sagledavanja utjecaja pandemije na djecu smještenu u ustanove socijalne zaštite ili hraniteljske porodice. Na gore navedeno pitanje ispitanici su imali mogućnost odgovoriti nabrojanjem tih potreba, tako da se analizom podataka došlo do sljedećih podataka: 52% ili 26 ispitanika je odgovorilo da su djeca teško podnosila izolaciju i boravak u ustanovi ili u kući. Da djeca s invaliditetom nisu u potpunosti bila u mogućnosti pratiti *online* nastavu mišljenje je 25 ispitanika ili 50%, te njih 20 ili 40% je odgovorilo da su djeca s invaliditetom imala i dodatne potrebe za zdravstvenom zaštitom. Također, 5 ispitanika ili 10% smatra da djeca s invaliditetom nisu imala dodatne probleme, a 3 ispitanika ili 6% njih je mišljenja da je kod djece s invaliditetom u vrijeme izolacije došlo do narušavanja mentalnog zdravlja. Da su djeca imala i dodatnu potrebu za podrškom od strane stručnih lica u hraniteljskim porodicama ili ustanovama mišljenje je 11 ispitanika ili 22%. U doba pandemije nije bilo moguće pružati neku posebnu podršku jer su i sami stručni radnici bili u nekoj vrsti izolacije u svojim ustanovama.

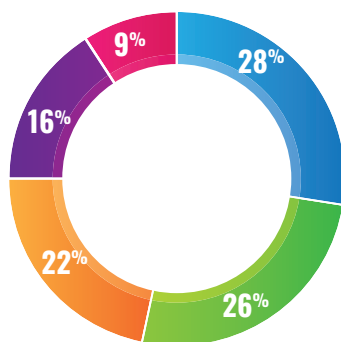
5.5 Rezultati istraživanja za osobe koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja u SBK/KSB

Na osnovu podataka Službe za zapošljavanje SBK/KSB došlo se do saznanja da je od 20. 3. 2020. godine do maja 2020. godine zbog novonastale epidemiološke situacije bez zaposlenja ostalo negdje oko 3.000 ljudi. U analizi je korišten uzorak od 518 osoba koje su ostale bez zaposlenja u vrijeme pandemije.

Grafikon 70: Spolna struktura osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB

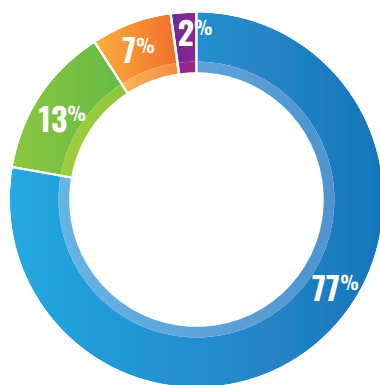
Na samom početku istraživanja utjecaja pandemije na korisnike socijalne zaštite, posebna pažnja se posvetila osobama koje su ostale bez posla na području SBK/KSB. Informacije koje su dobijene iz Zavoda za zapošljavanje govore o tome da se radi o velikom broju osoba koje su u doba pandemije ostale bez zaposlenja. Iz tog razloga je odlučeno da se uzme uzorak od cca 30% od ukupnog broja osoba koje su ostale bez posla zbog pandemije. Uzorak koji se koristi za istraživanja mišljenja i stavova osoba koje su ostale bez posla je 518. Od ukupnog broja ispitanika 277 ili 54% je ženskog spola, dok je 236 ili 46% muškog spola.

■ 18-25 godina	28%	142
■ 26-35 godina	26%	132
■ 36-45 godina	22%	113
■ 46-55 godina	16%	80
■ 56-55 godina	9%	46

Grafikon 71: Starosna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

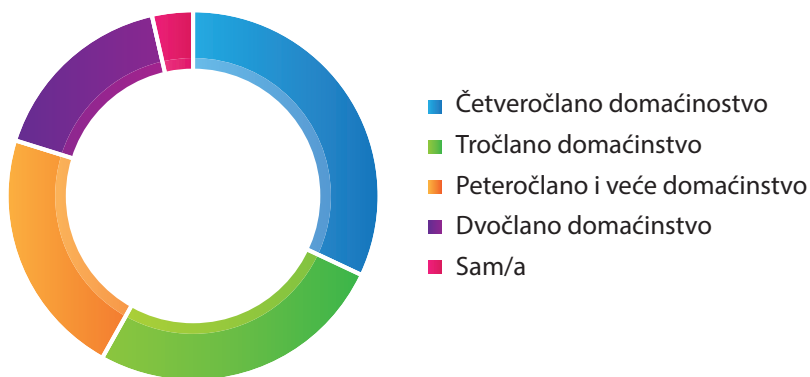
Podaci koje smo dobili anketiranjem osoba koje su ostale bez posla na području SBK/KSB u doba pandemije vezani za starosnu strukturu su raznoliki. Podaci govore da su 142 osobe ili njih 28% mlađe starosne dobi i to od 18 do 25 godina, te 132 osobe ili 26% starosne dobi od 26 do 35 godina. S druge strane, 113 ispitanika ili 22% njih čine starosnu grupu od 36 do 45 godina, a 80 ispitanika ili 16% su osobe od 46 do 55 godina. Zabrinjavajući podaci su ti da čak 46 ispitanika ili 9% njih od ukupnog broja čine starosnu grupu od 56 do 65 godina. Analizirajući podatke iz Zavoda za zapošljavanje SBK/KSB, može se zaključiti da je većina osoba koje su ostale bez posla iz profesija koje su vezane za turizam, ugostiteljstvo, privatne obrte i male zanatske radnje, a sve iz propisanih mjera Federalne uprave civilne zaštite.

■ SSS	77%	396
■ OŠ	13%	69
■ VŠŠ/SSS	7%	36
■ Mr/Dr	2%	11

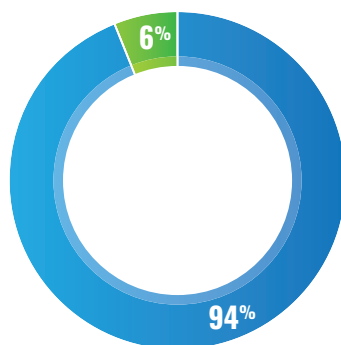
Grafikon 72: Obrazovna struktura osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

Rezultati istraživanja su pokazali da svi ispitanici nisu dali odgovor na ovo pitanje. U prilog tome govori da je od ukupnog broja nezaposlenih koji su anketirani njih 512 dalo odgovor. Od tog broja, 396 ili 77% njih ima završenu srednju stručnu spremu, a čak 69 ili 13% samo osnovnu školsku spremu. S druge strane, rezultati istraživanja pokazuju da je pandemija pogodila i osobe s višom i visokom stručnom spremom i to njih 36 ili 7%, kao i čak 11 ispitanika ili 2% sa zvanjem magistra ili doktora. To je očit pokazatelj da su pandemijom COVID-19 pogođeni svi obrazovni nivoi.

Grafikon 73: Broj članova domaćinstva osoba koje su ostale bez zaposlenja u doba pandemije na području SBK/KSB

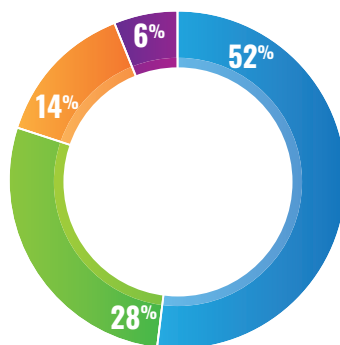
Pandemija COVID-19 je, na osnovu rezultata istraživanja, ostavila dalekosežne posljedice na porodice u SBK/KSB. Na osnovu upitnika o broju članova domaćinstva, rezultati istraživanja su pokazali da su samo 18 ispitanika ili njih 4% samci. Ostali podaci su zabrinjavajući jer je vidljivo da osobe koje su ostale bez posla većinom imaju veći broj članova domaćinstva. U prilog tome govore i rezultati istraživanja po kojima čak 162 ispitanika ili 32% njih ima četveročlano domaćinstvo, 132 ispitanika ili 26% ima tročlano domaćinstvo i 84 ili 17% dvočlano domaćinstvo. Zabrinjavajući podatak je da 110 osoba ili njih 22% koje su ostale bez posla u doba pandemije imaju peteročlano i veće domaćinstvo. Ako bismo analizirali direktan utjecaj pandemije na porodicu koja je vezana za osobe koje su ostale bez posla, njih 518, rezultati analize govore da je pandemija imala direktan negativan utjecaj na 1.754 članova porodice osoba koje su ostale bez posla.

■ Ne	94%	464
■ Da	6%	30

Grafikon 74: Da li osobe koje su ostale bez posla imaju osobe s invaliditetom u svom domaćinstvu?

Rezultati istraživanja su pokazali da osobe koje su ostale bez posla u svom domaćinstvu većinom nemaju osobe s invaliditetom, i to čak njih 464 ili 94%, dok je njih 30 ili 6% odgovorilo da imaju osobu s invaliditetom u domaćinstvu.

■ Vlastiti stan/kuća	52%	264
■ Podstanar	28%	141
■ Socijalno stanovanje	14%	69
■ Kod srodnika	6%	31
■ Ostalo	0%	1

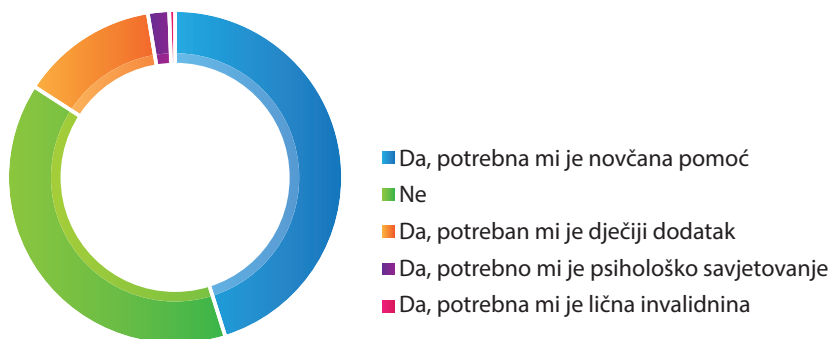
Grafikon 75: Stambene prilike osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije na području SBK/KSB

Od ukupnog broja ispitanika (518) koji su ostali bez posla u doba pandemije COVID-19, posebna pažnja se posvetila pitanjima vezanim za stambene prilike. Vlastitu kuću ili stan u svom posjedu imaju 264 ispitanika ili njih 52%, dok kod srodnika živi 141 ispitanik ili 28%. Daljnjom analizom dolazimo do podataka da 31 ispitanik ili 6% njih živi kao podstanar, a u „ostalo”, koje nije specificirano u odgovorima, spada 69 ispitanika odnosno njih 14%. Samo jedan korisnik je odgovorio da koristi socijalni stan u svojoj lokalnoj zajednici. Analizirajući podatke može se zaključiti da je pandemija COVID-19 imala negativan utjecaj ne samo zbog nedostatka zaposlenja, nego i zbog činjenice da mnogi od ispitanika nemaju riješeno stambeno pitanje, što će se naravno negativno odraziti na kvalitet života njihovog domaćinstva.

Grafikon 76: Visina prihoda po članu domaćinstva osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19

Na osnovu rezultata istraživanja o visini prihoda u domaćinstvu osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije, 244 ispitanika ili 49% je odgovorilo da ima više od 120 KM po članu domaćinstva, a njih 122 ili 24% ima do 120 KM po članu domaćinstva. To govori da određen broj osoba koje su ostale bez posla u vrijeme pandemije ima nekoga u svom domaćinstvu ko je zaposlen ili je korisnik prava iz socijalne zaštite. Također, 78 korisnika ili 16% njih je odgovorilo da ima prihode do 80 KM po članu domaćinstva, a čak 56 ispitanika ili 11% nema nikakvih prihoda. Rezultati ovog istraživanja govore o pojavi nove vrste siromaštva prouzrokovane pandemijom COVID-19 koja pogađa veliki broj porodica na području SBK/KSB. Smatra se da će veći broj osoba koje su ostale bez posla zbog posljedica pandemije u narednom periodu potražiti pomoć u ustanovama socijalne zaštite.

Grafikon 77: Iskazivanje socijalne ili druge pomoći koja je potrebna osobama koje su ostale bez posla u doba pandemije COVID-19

Na osnovu anketiranja osoba koje su ostale bez posla u doba pandemije iskazala se potreba za raznim vrstama pomoći. Neke od tih pomoći su novčana pomoć koju potražuje njih 50%, odnosno 242 osobe. Za dječiji doplatok potrebu je iskazala 71 osoba ili njih 15%, za psihološko savjetovanje 11 ili 2% osoba, te za ličnu invalidninu 3 osobe, odnosno 1%. Na pitanje o dodatnim potrebama prouzrokovanim nezaposlenjem zbog pandemije, 209 ispitanika ili njih 43% je odgovorilo da nema nikakve dodatne potrebe.

6. ZAKLJUČCI

1. Analiza stanja socijalne zaštite u doba pandemije na području SBK/KSB je pokazala niz problema, slabosti i ugroženosti korisnika u doba pandemije, a samim tim i profesionalaca u sistemu socijalne zaštite u SBK/KSB.
2. Istraživanje je provedeno u vrijeme trajanja pandemije koronavirusa na području SBK/KSB, čime su profesionalci iz centara za socijalni rad i drugih ustanova iskazali potrebu za određenim promjenama.
3. Analiza je pokazala, ne ulazeći u područje ustavne podijeljenosti i nedorečenosti, pa i neusklađenosti propisa s evropskim konvencijama i međunarodnim ugovorima, da je sistem socijalne zaštite u Federaciji BiH i Srednjobosanskom kantonu s pozicije stručnih radnika opterećen administrativnim i upravno-pravnim postupcima u socijalnoj zaštiti. Iz tih razloga nije u mogućnosti posvetiti se neposrednom socijalnom i drugom stručnom radu s pojedincima i porodicama u riziku ili u stanju socijalne potrebe, a posebno u doba vanrednih situacija.
4. Rezultati istraživanja su pokazali da je na području SBK/KSB sistem socijalne zaštite kompleksan i decentralizovan, što je smetnja za provođenje socijalne zaštite. Brojne izmjene Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB i obimne podzakonske regulative (smjernice, instrukcije, uputstva) u ostvarivanju socijalne zaštite na području ovoga kantona su komplikovane i stvaraju smetnju za rješavanje prava iz socijalne zaštite, posebno s naglaskom na situacije koje zahtijevaju hitno djelovanje (zbrinjavanje djece i mladih).
5. Analiza je pokazala da, s pojavom koronavirusa u BiH, ustanove socijalne zaštite s područja SBK/KSB, kao i ostale ustanove i stanovništvo, na samom početku nisu bile adekvatno pripremljene za zaštitu u vanrednim situacijama.
6. Analiza je pokazala i da, bez obzira na tešku materijalnu situaciju u privredi i čitavom kantonu, nije bilo promjena u budžetu koji je namijenjen korisnicima socijalne zaštite.
7. Preporuke i naredbe koje su donosili krizni štabovi/stožeri na svim nivoima su bili zbunjujući i često kontradiktorni, a ponajmanje su imali veze s korisnicima socijalne zaštite i profesionalcima koji su zaposleni u centrima za socijalni rad i drugim ustanovama socijalne zaštite.

-
8. Ispitanici su ukazali na nedostatak koordinacije svih strana s ciljem pružanja pomoći kao i nedostatak fleksibilnosti odnosno inovativnih i kreativnih pristupa u rješavanju problema u vanrednoj situaciji.
 9. Analizirajući određene odgovore iz anketnih upitnika, kao i neformalnih razgovora s korisnicima, uočeno je da se pored egzistencijalnih i zdravstvenih problema manje obraćala pažnja na posljedice koje su direktno pogađale osobe koje su imale zabranu kretanja tokom mjera zaštite od pandemije.
 10. Posebno se može zaključiti da je zabrana kretanja djece stvorila problem organizovanja viđanja roditelja kod razvedenih brakova.
 11. Analiza je pokazala da je ograničavanje kretanja utjecalo na porodične odnose, koje je ostavilo nesagledive posljedice na djecu.
 12. Profesionalci koji se bave zaštitom djece su nailazili na probleme, bez jasnih uputa i smjernica vezanih za vrijeme pandemije.
 13. Profesionalci su se našli pred nizom izazova, a resursi, kako ljudski tako i materijalni, nisu zadovoljavajući u redovnim, pa samim tim ni u vanrednim situacijama, kvalifikaciona struktura zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite zadovoljava samo minimum stručne zastupljenosti i može se negativno odraziti na pružanje usluga.
 14. Centri za socijalni rad i druge ustanove socijalne zaštite nisu prepoznati ni kroz Federalni, a ni Kantonalni zakon, kao posebne stručne ustanove, na primjer kao zavodi za zdravstveno osiguranje, PIO/MIO, i sl.

7. PREPORUKE

Shodno dobijenim rezultatima istraživanja i zaključcima, definisan je niz preporuka nadležnim entitetskim, kantonalnim i općinskim vlastima, ali i ustanovama i korisnicima usluga socijalne zaštite. Definisane preporuke su grupisane u sljedeće kategorije:

I Planiranje i razvoj

- Posvetiti veću pažnju strateškom planiranju socijalne zaštite. Izraditi strateške i operativne planove za postupanje u kriznim situacijama s jasnim smjernicama o postupanju u ustanovama socijalne zaštite;
- Usaglasiti politiku socijalne zaštite na nivou entiteta, kako bi se građanima svih kantona FBiH omogućio jednak nivo socijalne zaštite;
- Uvesti jedinstvene standarde i pravila za sve ustanove socijalne zaštite u vanrednim situacijama;
- Usmjeriti posebnu pažnju na djecu i mlade, kao investiciju u razvoj i bolje ekonomske ishode društva, te im dati prioritet u svim strateškim dokumentima;
- U svim strateškim planovima, u skladu s međunarodnim standardima, dati prednost razvoju i ulaganju u porodične oblike zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja u odnosu na institucionalni smještaj, a na osnovu detaljne finansijske analize cijena smještaja u porodici u odnosu na smještaj u instituciji;
- Uvesti periodične evaluacije prava i usluga socijalne zaštite, kako bi se planiranje zasnivalo na dokazima i realnim pokazateljima, uključujući i finansijske;
- Izraditi akcioni plan na nivou kantona za zaštitu djece sa smjernicama o postupanju u vanrednim situacijama kao i uspostaviti posebne budžetske stavke za pomoć djeci u svim općinama na području SBK/ KSB;
- Pri Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB formirati poseban odjel koji će se baviti zaštitom i pravima djece u skladu s Konvencijom o pravima djece;
- Izraditi strateške i operativne planove za postupanje u kriznim situacijama s jasnim smjernicama o postupanju u ustanovama socijalne zaštite;

- Formirati tim pri Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za pružanje pomoći i podrške iz oblasti socijalne zaštite, s posebnim osvrtom na djecu koja su bez adekvatne roditeljske zaštite, koji bi imao funkciju koordiniranog rada u međusektoralnim mrežama za uspostavljanje standarda prakse i usluga službi socijalne zaštite tokom pandemije;
- Izraditi posebne akcione planove za zaštitu djece u vanrednim situacijama u svim općinama na području SBK/KSB;
- Neophodno je kreirati protokol o postupanjima za korisnike socijalne zaštite koji zahtijevaju određeni vid socijalnih usluga, a koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB;
- Neophodno je kreirati protokole o postupanjima za određene kategorije koje zahtijevaju određeni vid socijalnih usluga, a koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB kantona, s drugim kantonima gdje postoje tražene zakonske organizacione strukture jedinica;
- Potrebno je izraditi smjernice s procedurama rada s korisnicima u doba pandemije.

II Zakoni

- Uskladiti kantonalne zakone o socijalnoj zaštiti sa usvojenim standardima i politikom entiteta s ciljem osiguravanja jednakih prava za sve građane FBiH;
- Preciznije normativno regulisati prava iz socijalne zaštite izradom novog zakona o socijalnoj zaštiti na nivou SBK/KSB, koji će biti usklađen s ostalim zakonima i konvencijama;
- Uskladiti međusobno pojedine članove Zakona o socijalnoj zaštiti SBK/KSB kako bi se omogućilo da se uzmu u obzir sve činjenice i dokazi prilikom odlučivanja o pravima (npr. primjena člana 173. stava 1. treba da bude u skladu s članom 26. Zakona). Prema podnosiocu zahtjeva se kroz individualni plan treba odrediti na koji način može da živi život dostojanstven čovjeku. Površina zemljišta ne smije da bude uslovna pretpostavka za odbijanje podnosioca zahtjeva u ostvarivanju nekog vida prava, kao što je to trenutno slučaj;
- Zakonom osigurati realnu procjenu svakog pojedinog slučaja prilikom određivanja prava na socijalnu zaštitu. Stanje procjene bi se trebalo sagledavati do zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se donese odluka o priznavanju ili ne nekog prava;

- Preporučuje se rad na poboljšanju ciljane socijalne pomoći putem paketa mjera u vanrednim situacijama koje će socijalnu zaštitu učiniti efikasnijom, efektivnijom i pravičnijom, posebno za porodice koje u svom domaćinstvu imaju maloljetnu djecu i osobe s invaliditetom;
- Utvrditi zakonske procedure skraćenog i hitnog postupka kao i nove načine komunikacije s korisnicima (korištenjem internet i drugih naprednih oblika komunikacije i sl.) u ostvarivanju i korištenju prava iz socijalne zaštite i zaštite porodice s djecom;
- Definirati novi pravilnik o radu Komisije za utvrđivanje nesposobnosti za rad, potrebe za njegom i pomoći drugog lica, te za ocjenu djece ometene u psihofizičkom razvoju koji će biti usklađen s Pravilnikom obrazovnog sistema;
- Uvesti pravo na smještaj odrasle osobe i djeteta u srodničku porodicu, na području SBK/KSB, iz razloga primjene načela jednostavnosti i ekonomičnosti;
- Pokrenuti izmjenju člana 236 stava 1. Zakona o nasljeđivanju u FBiH („Službene novine FBiH”, broj: 80/14) u kojem bi se propisalo da se kao pitanje raspravlja i odlučuje o dugovima ostavitelja, a potom o drugim nasljednim pravima;
- Potrebno je pristupiti izradi novog zakona o socijalnoj zaštiti na nivou SBK/KSB, koji će biti usklađen s ostalim zakonima i konvencijama vodeći se posebno istaknutim preporukama u analizi zakonskih i podzakonskih akata;
- Potrebno je preciznije normativno regulirati prava iz socijalne zaštite;
- Uvesti standarde i pravila za ustanove socijalne zaštite u vanrednim situacijama;
- Stanje procjene bi se trebalo sagledavati otprilike zadnjih šest mjeseci od dana predatog zahtjeva upravnom organu na rješavanje, jer je realnije sagledati materijalno socijalno stanje osobe za bliži period, kada je i ključno da se donese odluka o priznavanju ili ne nekog prava;

III Budžet

- Povećati budžetska izdvajanja za djecu i mlade na svim nivoima;
- Uvesti programsko budžetiranje zasnovano na očekivanim rezultatima;
- Povećati iznose dječijeg dodatka i drugih novčanih prava dostupnih djeci i mladima; Uvezati novčana prava s pružanjem usluga za dijete i porodicu kroz integrirano vođenje slučaja;

- Uvesti dodatna budžetska izdvajanja za potrebe centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite, kao i za potrebe korisnika u vanrednim situacijama od strane Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB. Posebno se preporučuje općinskim/gradskim vlastima da osiguraju adekvatno finansiranje centara za socijalni rad i na taj način osiguraju punu kadrovsku i materijalnu osposobljenost tih institucija;
- Uvesti ciljne socijalne pomoći putem definisanja paketa mjera u vanrednim situacijama koje će socijalnu zaštitu učiniti efikasnijom, efektivnijom i pravičnijom;
- U skladu s nalazima evaluacija i revizija novčanih prava, osigurati dodatna sredstva za najugroženije građane, posebno porodice s djecom. Dodatna sredstva mogu biti osigurana i kroz reviziju postojećih davanja, ukoliko bi se ista planirala za finansiranje programa koji su zasnovani na očekivanim rezultatima, a ne na paušalnim davanjima za programe za koje ne postoji jasan dokaz o učinku;
- Budžeti koji se izdvajaju za ustanove institucionalnog smještaja korisnika sa sva tri nivoa – federalnog, kantonalnog i općinskog – trebaju biti preusmjereni na podršku porodičnim modelima zbrinjavanja i razvijanju mreže socijalnih usluga za podršku življenja u zajednici, u skladu s postojećim strateškim dokumentima iz ovih oblasti;
- U vanrednim situacijama (uključujući i trenutnu pandemiju), ukoliko je moguće, ne smanjivati budžetska izdvajanja za socijalnu zaštitu;
- Preporučuje se posebno finansijsko izdvajanje od strane Vlade SBK/KSB za potrebe centara za socijalni rad i drugih ustanova socijalne zaštite kao jedna od mjera zaštite građana i korisnika u vanrednim situacijama.

IV Baze podataka

- Formirati funkcionalnu bazu podataka koja će omogućiti analitički rad u ustanovama socijalne zaštite. Posebnu pažnju posvetiti prikupljanju podataka o stanju korisnika u vanrednim situacijama. Centri za socijalni rad imaju potrebu za vođenjem evidencije o svim svojim uslugama;
- Baze podataka kreirati tako da omogućе socijalnim radnicima da izvršavaju svoje osnovne zadaće, te da im pomognu u praćenju stanja i potrebe korisnika kao i proučavanju određenih pojava;
- Baza podataka u centrima za socijalni rad bi trebala da u sebi sadrži

osnovne podatke o korisniku, njegovim potrebama, metodama koje su korištene u radu s korisnikom, kao i stručna mišljenja socijalnih radnika;

- Provesti reviziju korisnika u cilju utvrđivanja realnog stanja socijalne potrebe;
- Preporučuje se uraditi bazu podataka za sva izdvajanja od strane općina na području SBK/KSB, koja se mogu podvesti pod proširena prava iz socijalne zaštite.

V Institucionalni kapaciteti (ljudski, tehnički i materijalni)

- Posvetiti veću pažnju strateškom planiranju na nivou svih institucija socijalne zaštite SBK/KSB;
- Posvetiti veću pažnju ljudskim resursima. Menadžment ljudskih resursa je važan za svaku organizaciju jer doprinosi većoj efektivnosti i efikasnosti organizacije;
- Modernizovati i uskladiti sistematizacije radnih mjesta s Pravilnikom o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine. Nakon toga, izvršiti analizu trenutne popune i potreba;
- Omogućiti stalna profesionalna usavršavanja rukovodilaca i stručnih radnika o mogućnostima koje pružaju novi načini komunikacije, postupanju u vanrednim situacijama i sl. kako bi se osiguralo pružanje kvalitetnijih usluga socijalne zaštite;
- Potrebno je reformisati centre za socijalni rad kao odgovor na složenost i obimnost poslova. U tom smislu ojačati organizacione, kadrovske i materijalno-tehničke resurse kao i finansijsku stabilnost ustanova socijalne zaštite. Posebnu pažnju posvetiti opremanju informaciono-komunikacijskom opremom, te adekvatnom zaštitnom opremom za potrebe djelovanja u vanrednim situacijama;
- Pristupiti izradi procjena rizika/ugroženosti i planova djelovanja u vanrednim okolnostima i izradi procedure djelovanja u vanrednim okolnostima u svim ustanovama socijalne zaštite.

VI Međusektorska saradnja i koordinacija na nivou lokalne zajednice

- Intenzivirati saradnju ustanova socijalne zaštite s lokalnim, kantonalnim, ali i entitetskim vlastima, te njihovo formalno uključivanje u rad kriznih štabova/stožera i drugih multisektoralnih tijela na lokalnom i kantonalnom nivou;

- Formirati tim pri Ministarstvu zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za pružanje pomoći i podrške iz oblasti socijalne zaštite, s posebnim osvrtom na djecu koja su bez adekvatne roditeljske zaštite, koji bi imao funkciju koordiniranog rada u međusektoralnim mrežama za uspostavljanje standarda prakse i usluga službi socijalne zaštite tokom pandemije;
- U saradnji s obrazovnim sektorom, omogućiti besplatne obuke, prekvalifikacije, osposobljavanje za rad za lica koja u periodu vanrednih situacija iznenada ostanu bez posla. Također, u saradnji sa Zavodom za zapošljavanje i lokalnom upravom, razmotriti mogućnosti za donošenje preporuka kojima bi se osiguralo da ta lica imaju određeni prioritet pri zapošljavanju;
- Ojačati saradnju između sektora, odnosno pružalaca usluga na lokalnom nivou i na kantonalnom nivou, posebno između socijalnog, obrazovnog, zdravstvenog, nevladinog sektora kao i civilne zaštite;
- Kreirati protokole o postupanjima za one kategorije korisnika koje zahtijevaju socijalne usluge koje se ne mogu pružiti na području SBK/KSB, nego se upućuju u ustanove na teritoriji drugih kantona FBiH (kao što su: vaspitno zanemarena i zapuštena djeca, djeca koja čine prekršaje, prijestupe i krivična djela, i sl.) kako bi se izbjegao niz problema, počev od načina plaćanja i ugovaranja usluga pa do prijenosa zdravstvenog osiguranja osiguranika;
- Ojačati saradnju s mjesnim zajednicama, kao nivoom lokalne vlasti koji je najbliži građanima i koji može osigurati relevantne informacije o korisnicima;
- U periodima vanredne situacije posebno osigurati komunikaciju i razmjenu podataka između ustanova socijalne zaštite i zdravstvenog sektora, te kriznih štabova/stožera, u smislu osiguravanja lijekova, ortopedskih pomagala i zdravstvenih usluga korisnicima socijalne zaštite;
- Definirati precizno, protokolima o saradnji, nadležnosti različitih sektora. Poželjno je da se oblasti dopunjuju, ali potrebno je razlikovati preventivno djelovanje, savjetovanje, nadzor i upravnu proceduru koja se finalizira upravnim aktom – rješenjem. Nadzor u obavljanju kućne njege i pomoći i kući, te ocjena kvalitete pružene usluge treba da budu u domenu inspekcijskih službi iz oblasti zdravstva, a ne centara za socijalni rad.

VII Uvođenje novih usluga

- Utvrditi tačan broj djece i izvršiti dodjele tableta ili računara djeci korisnika socijalne zaštite u saradnji vladinog i nevladinog sektora. Organizovati besplatne obuke internet opismenjavanja, ali i osigurati adekvatnu pokrivenost internetom uz zadovoljavajuću infrastrukturu i tehničku opremljenost;
- Zbog visokog procenta socijalno isključenih osoba, korisnika socijalne zaštite, a posebno djece, razmotriti uvođenje javnih internet lokacija ili , ograničenog mjesečnog pristupa internetu korisnicima socijalne zaštite na neki drugi način;
- Uvesti „otvorene dane“ kao redovnu aktivnost centra za socijalni rad tokom koje bi građani mogli da se konsultuju i postavljaju pitanja stručnim radnicima centra za socijalni rad i da od njih dobiju stručne odgovore, savjete, uputstva za daljnje postupanje, i sl.;
- Intenzivirati preventivni socijalni rad u zajednici i osigurati kontinuiranu edukaciju stručnog kadra u toj oblasti;
- Osigurati usluge koje su predviđene Zakonom o socijalnoj zaštiti SBK/KSB, a zbog nedostatka resursa pružaju se trenutno izvan teritorije SBK/KSB: ustanova za djecu bez roditeljskog staranja, ustanova za djecu ometenu u fizičkom ili psihičkom razvoju, ustanova za odrasla i stara lica, itd.
- Osigurati proaktivniji pristup centra za socijalni rad prema građanima, odnosno osigurati stručnom kadru značajniji iskorak u zajednicu.

VIII Korisnici socijalne zaštite

- Uspostaviti mehanizme učešća korisnika u procesu kreiranja politika i socijalnih usluga;
- Kontinuirano informisati građane o nadležnostima, dostupnim pravima u socijalnoj zaštiti i načinima ostvarivanja tih prava. Posebnu pažnju posvetiti alternativnim načinima komunikacije sa socijalno isključenim grupama do kojih teže dopiru informacije;
- Konstantno animirati korisnike i ostale građane, kao potencijalne korisnike (posebno u periodima krize i vanrednim situacijama), za aktivnije učešće u kreiranju politika (posebno na lokalnom nivou) kroz organizaciju anketa, istraživanje potreba javnog mnijenja i sl.

LITERATURA

1. Član II 2(1) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije”, broj 1/94, uključujući i amandmane)
2. Član III 2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine
3. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi : [https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d\(08.09.2020.\)](https://rm.coe.int/the-congress-booklet-european-charter-of-local-self-government-bosnian/168098bb4d(08.09.2020.))
4. Gavrilović, A. (2005): Socijalna politika, Filozofski fakultet, Banja Luka
5. Godišnji izvještaj o razvoju sa pregledom provedbe strategije razvoja Srednjobosanskog kantona - http://sbk-ksb.gov.ba/images/SBK_-Izvjestaj_o_razvoju_sa_pregledom_provedbe_strategije_2017_Godine_1.pdf (24. 8. 2020)
6. Howe, D. (1987). Uvod u teoriju socijalnog rada, Wildwood House
7. Izvor podataka za budžet Federacije BiH: SOTAC baza podataka Federalnog ministarstva rada i socijalne politike za SBK/KSB za 2019. godinu (Civilne žrtve rata i neratne invalidnine) (11. 9. 2020)
8. Milosavljević, M. i Brkić, M. (2005). Socijalni rad u zajednici, Socijalna misao, Beograd
9. Nadležnosti Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB – <http://sbk-ksb.gov.ba/ministarstvo-zdravstva-i-socijalne-politike.html> (24.08.2020.)
10. Podaci iz Ministarstva zdravstva i socijalne politike SBK/KSB za mjesec april 2020. god.
11. Pravilnik o standardima za rad i pružanje usluga u ustanovama socijalne zaštite u FBiH („Službene novine FBiH”, br. 15/13)
12. Puljiz, V., Bežovan, G., Šućur, Z., Zrinščak, S. (2005): Socijalna politika, Pravni fakultet, Zagreb
13. Statut SZO (prihvaćen na sjednici UN-a 7. aprila 1948. godine)
14. Teague, P.: Towards an inclusive society: Democratic Dialogue, Social Exclusion, Social Inclusion, Report No.2
15. Ustav BiH; Član II 1. Ljudska prava
16. Ustav BiH; Član II 2. Međunarodni standardi
17. Ustav Bosne i Hercegovine (parafiran 21. novembra 1995. godine u američkom gradu Dejtonu a potpisan 14. decembra 1995. godine u Parizu)
18. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16);
19. Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica s djecom („Službene novine SBK/KSB”, br. 10, 2005. god.)
20. Zakon o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 59/09 i 66/16)
21. Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, broj: 36/99; 54/04; 39/06; 14/09, 3/15 i 45/16)

Izradu i štampanje ove analize omogućio je UNICEF BiH uz finansijsku podršku
Vlade Švedske. Stavovi i mišljenja izneseni u ovom dokumentu ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja UNICEF-a

Švedska
Sverige

unicef
za svako dijete